

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL
DEVLET HARCAMALARININ KÜMELEME
ANALİZİYLE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uğur UYĞUN

Enstitü Anabilim Dalı: Maliye

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU

TEMMUZ 2017

T. C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

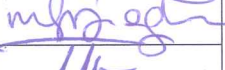

AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL
DEVLET HARCAMALARININ KÜMELEME
ANALİZİYLE KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Uğur UYGUN

Enstitü Anabilim Dalı: MALİYE

“Bu tez 06/07/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Temel GÜRDAL	BAŞARILI	
Doç Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU	Başarılı	
Doç. Dr. Tarık VURAL	Başarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU BEYAN
BELGESİ

Tez Başlığı:

AB Ülkeleri ve Türkiye'deki Sosyal Harcamaların Kümeleme
Analiziyle Karşılaştırılması

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam 129 sayfalık kısmına ilişkin Sakarya Üniversitesi Lisansüstü Yönetmeliği Madde 28 uyarınca aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve 20.06.2017 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından şahsıma iletilen Turnitin intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 6... 'tır.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1) Kaynakça hariç
- 2) Alıntılar dahil
- 3) 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Öğrenci

(Adı – Soyadı, İmzası, Tarih)

Uğur UYGUN
20.06.2017

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ

Adı – Soyadı
Öğrenci Numarası
Ana Bilim Dalı
Programı
Statüsü
Doktora

: Uğur UYGUN

: Y146006003

: Maliye

: Maliye

: Y. Lisans Doktora Bütünleşik

Danışman

(Adı - Soyadı, İmzası, Tarih)

Doç. Dr. Fatih YARIMCUOĞLU
20.06.2017

ÖNSÖZ

İlk olarak bu çalışmanın hazırlanmasında ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgisi ve tecrübesiyle beni destekleyen, emek veren, saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Fatih YARDIMCIOĞLU'na teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Prof. Dr. Fatih SAVAŞAN ve Prof. Dr. Temel GÜRDAL'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Çalışmanın fikir aşamasında yaptığını katkılarından dolayı değerli hocam Doç. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR'e çok teşekkür ederim.

Başta Arş. Gör. Dr. Furkan BEŞEL olmak üzere çalışmam boyunca bana destek olan değerli meslektaşlarıma teşekkürü borç bilirim. Çalışma boyunca ve hayatta beni destekleyip yanımda olan değerli annem Yücel UYGUN'a, değerli ablam Tuba SOYDAN'a ve değerli arkadaşım Merve ERDOĞMUŞ'a teşekkür ederim.

Uğur UYGUN

06.07.2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
TABLO LİSTESİ	vi
GRAFİK LİSTESİ	ix
ÖZET	ix
SUMMARY	xi

GİRİŞ	1
--------------------	----------

BÖLÜM 1: SOSYAL DEVLETİN KAPSAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ	5
--	----------

1.1. Sosyal Devlet Kavramı ve Hukuk Devleti İle İlişkisi	5
1.2. Sosyal Devlet Anlayışının Gelişiminde Ön Plana Çıkan Gelişmeler.....	8
1.2.1. Sanayi Devrimi ve Sosyal Devlet Anlayışı	8
1.2.2. I.Dünya Savaşı ve Sosyal Devlet Anlayışı	9
1.2.3. 1929 Ekonomik Buhranı ve Sosyal Devlet Anlayışı.....	10
1.2.4. II.Dünya Savaşı ve Sosyal Devlet Anlayışı	10
1.2.5. Küreselleşme ve Sosyal Devlet Anlayışı	12
1.3. Sosyal Devletin Amaçları	13
1.3.1. Adil Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele	14
1.3.2. Fırsat Eşitliği	16
1.3.3. Sosyal Güvenlik	16
1.3.4. Tam İstihdam ve İşsizlikle Mücadele.....	17
1.3.5. Sosyal Denge ve Barışı Sağlamak.....	17
1.3.6. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma	18
1.4. Sosyal Devletin Araçları	18
1.4.1. Kamu Harcamaları ve Vergileme.....	18
1.4.2. Regülasyon ve Kontroller.....	19
1.4.3. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)	19
1.4.4. Planlama	20
1.4.5. Kamulaştırma ve Devletleştirme	20
1.5.Sosyal Devletin Unsurları	21
1.5.1. Ekonomik ve Sosyal Hayata Müdahale	21
1.5.1.1.Eğitim Hizmetleri.....	21

1.5.1.2.Sağlık Hizmetleri.....	22
1.5.2. Sosyal Adalet.....	23
1.5.2.1.Yatay Adalet.....	23
1.5.2.2.Dikey Adalet	23
1.5.3. Sosyal Güvenlik	24
1.5.3.1.Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler	25
1.5.3.2.Sosyal Tazminler ve Sosyal Teşvikler	25
1.5.3.3.Sosyal Sigortalar	26
1.6. Türkiye’de Sosyal Devlet İlkesinin Anayasal Düzende Gelişimi	27
1.6.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sosyal Devlet.....	27
1.6.2. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Devlet.....	27
1.6.2.1. 1921 ve 1924 Anayasası.....	28
1.6.2.2. 1961 Anayasası	28
1.6.2.3. 1982 Anayasası	30
1.7. Avrupa Birliği Sosyal Devlet Modelleri	31
1.7.1. Liberal Refah Modeli (Anglo-Saxon)	31
1.7.2. Korporatist-Muhafazakar Refah Modeli (Kıta Avrupası).....	32
1.7.3. Sosyal Demokrat Refah Modeli (İskandinav).....	32
1.7.4. Güneyli Refah Modeli (Akdeniz).....	32
1.8. Sosyal Politika Kavramı	32
1.8.1. Avrupa Birliğinde Sosyal Politika ve Gelişimi	32
1.8.1.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu	33
1.8.1.2. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu.....	33
1.8.1.3. Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Roma Antlaşması	33
1.8.1.4. 1974 Sosyal Eylem Planı.....	33
1.8.1.5. Avrupa Tek Senedi.....	34
1.8.1.6. Maastrich Antlaşması	34
1.8.1.7. Amsterdam ve Lizbon Antlaşmaları	34
BÖLÜM 2: TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE SOSYAL DEVLET HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	36
2.1. Veri Madenciliği.....	36
2.2.Veri Madenciliği Süreci	36

2.3. Veri Madenciliğindeki Problemler	37
2.4. Veri Madenciliğinin Uygulama Alanları	37
2.5. Veri Madenciliğinde Kullanılan Programlar	37
2.6. Veri Madenciliğinde Kullanılan Modeller	38
2.6.1. Tahmin Edici Modeller	38
2.6.2. Tanımlayıcı Modeller	38
2.6.2.1. Kümeleme Analizi.....	38
2.7. Kümeleme Analizinde Kullanılan Uzaklık Ölçüleri	41
2.7.1. Öklid Uzaklığı	41
2.7.2. Gower Uzaklığı	41
2.7.3. Canberra Uzaklığı	41
2.8. Literatür İncelemesi.....	41
2.8.1. Yüksek Lisans Tezleri.....	41
2.8.2. Doktora Tezleri	45
2.8.3. Türkçe Makaleler	47
2.8.4. Yabancı Makaleler	55
2.9. Kümeleme Analizi Yöntemiyle Karşılaştırma	60
2.9.1. Sağlık Harcamalarının Kümeleme Analiziyle Karşılaştırılması	60
2.9.1.1. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Sağlık Harcamalarının Payı	61
2.9.1.2. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payı	65
2.9.1.3. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı	69
2.9.1.4. Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı	73
2.9.1.5. Toplam Sağlık Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı	77
2.9.1.6. Kişibaşına Düşen Sağlık Harcamalarının 2011 Yılı Bazlı Dolar Cinsinden Analizi	81
2.9.2. Eğitim Harcamalarının Kümeleme Analiziyle Karşılaştırılması.....	85
2.9.2.1. Eğitim Harcamalarının Kamu Kurumlarındaki Payı.....	85

2.9.2.2. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Yükseköğretim Harcamalarının Payı	89
2.9.2.3. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Eğitim Harcamalarının Payı	93
2.9.3. Sosyal Koruma Harcamalarının Kümeleme Analiziyle Karşılaştırılması.....	97
2.9.3.1. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yönetimsel Giderlerin Euro Cinsinden Analizi	97
2.9.3.2. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Hastalık Giderleri ve Sağlık Hizmetlerinin Euro Cinsinden Analizi	101
2.9.3.3. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Emeklilik Harcamalarının Euro Cinsinden Analizi.....	105
2.9.3.4. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yaşlılık Aylığının Euro Cinsinden Analizi	109
2.9.3.5. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Sakatlık Maaşının Euro Cinsinden Analizi.....	113
SONUÇ.....	117
KAYNAKÇA	120
ÖZGEÇMİŞ.....	130

KISALTMALAR

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1:	1982 Anayasasında Yer Alan Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler	31
Tablo 2:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Sağlık Harcamalarının Payı.....	62
Tablo 3:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Sağlık Harcamalarının Payına Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları	64
Tablo 4:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payı.....	66
Tablo 5:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payına Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları	68
Tablo 6:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı	70
Tablo 7:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payına Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları	72
Tablo 8:	Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı....	74
Tablo 9:	Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payına Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları	76
Tablo 10:	Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı...	78
Tablo 11:	Toplam Sağlık Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payına Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları	80
Tablo 12:	Kişi başına Düşen Sağlık Harcamalarının 2011 Yılı Bazlı Dolar Cinsinden Değeri	82
Tablo 13:	Kişi başına Düşen Sağlık Harcamalarının 2011 Yılı Bazlı Dolar Cinsinden Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları.....	84
Tablo 14:	Eğitim Harcamalarının Kamu Kurumlarındaki Payı	86
Tablo 15:	Eğitim Harcamalarının Kamu Kurumlarındaki Payının Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları	88
Tablo 16:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Yükseköğretim Harcamalarının Payı	90
Tablo 17:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Yükseköğretim Harcamalarının Payının Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları.....	92
Tablo 18:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Eğitim Harcamalarının Payı	94
Tablo 19:	Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Eğitim Harcamalarının Payının Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları.....	96
Tablo 20:	Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yönetimsel Giderlerin Euro Cinsinden Değerleri.....	98

Tablo 21: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yönetimsel Giderlerin Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları.....	100
Tablo 22: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Hastalık Giderleri ve Sağlık Hizmetlerinin Euro Cinsinden Değerleri	102
Tablo 23: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Hastalık Giderleri ve Sağlık Hizmetlerinin Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları	104
Tablo 24: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Emeklilik Harcamalarının Euro Cinsinden Değerleri.....	106
Tablo 25: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Emeklilik Harcamalarının Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları.....	108
Tablo 26: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yaşlılık Aylığının Euro Cinsinden Değerleri.....	110
Tablo 27: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yaşlılık Aylığının Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları.....	112
Tablo 28: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Sakatlık Maaşının Euro Cinsinden Değerleri.....	114
Tablo 29: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Sakatlık Maaşının Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları.....	116

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Veri Madenciliği Süreci	36
Şekil 2: Kümeleme Analizinin Aşamaları	38

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1 : Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi.....	62
Grafik 2 : Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi.....	66
Grafik 3 : Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi.....	71
Grafik 4 : Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi.....	75
Grafik 5 : Toplam Sağlık Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi.....	78
Grafik 6 : Kişibaşına Düşen Sağlık Harcamalarının 2011 Yılı Bazlı Dolar Cinsinden Dendrogram Analizi.....	82
Grafik 7 : Eğitim Harcamalarının Kamu Kurumlarındaki Payının Dendrogram Analizi.....	86
Grafik 8 : Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Yükseköğretim Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi.....	91
Grafik 9 : Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Eğitim Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi.....	95
Grafik 10: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yönetimsel Giderlerin Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi	98
Grafik 11 : Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Hastalık Giderleri ve Sağlık Hizmetlerinin Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi	102
Grafik 12 : Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Emeklilik Harcamalarının Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi.....	107
Grafik 13: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yaşlılık Aylığının Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi	111
Grafik 14: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Sakatlık Maaşının Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi	115

Tezin Başlığı: AB Ülkeleri ve Türkiye’deki Sosyal Devlet Harcamalarının Kümeleme Analiziyle Karşılaştırılması

Tezin Yazarı: Uğur UYĞUN

Danışman: Doç Dr. FatihYARDIMCIOĞLU

Kabul Tarihi: 06.07.2017

Sayfa Sayısı: xi (ön kısım) + (tez) 130

Anabilim Dalı: Maliye

Bilim Dalı: Maliye

Sosyal devlet kavramı özellikle yirminci yüzyılın ortalarında önem kazanan ve ilerleyen dönemde yaşamın sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel vb. her alanında varlığını hissettirmeye başlayan bir kavram olup tam anlamıyla ortaya çıkışını Sanayi Devrimiyle birlikte gerçekleştirmiştir. Sanayi Devriminin gerçekleşmesiyle beraber ezilen işçi sınıfı haklarını aramaya başlamış ve bu dönemden itibaren hukuk devleti niteliği taşıyan devlet yeni bir nitelik olarak sosyal devlet ilkesini benimsemiştir. Uluslararası düzeyde sosyal devletin kabul görmesi çeşitli anayasal belgeler ve imzalanan uluslararası anlaşmalarla birlikte gerçekleşmiştir. Bu belgelere örnek olarak 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, 1947 İtalya anayasası, 1949 Almanya anayasası ve 1958 Fransa anayasası verilebilir. Türkiye’de ise anayasal anlamda ilk sosyal devlet uygulamaları 1961 anayasasında görülmektedir. Avrupa Birliği (AB) ülkelerindeki sosyal devlet ilkelerinin benimsenmesi ise imzalanan çeşitli anlaşmalar ve çeşitli toplulukların kurulması yoluyla gelişim göstermiştir. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında altın çağını yaşayan sosyal devlet kavramı, daha sonra 1970’li yıllardaki petrol krizi ve izleyen dönemde dünyanın tek kutuplu hale gelmesiyle beraber kapitalizm sisteminin kabul edilmesi sonucu güç kaybetmiştir.

Sosyal devletin amaçlarını adil gelir dağılımı ve yoksullukla mücadeleyi gerçekleştirmek, fırsat eşitliği sağlamak, sosyal güvenliği sağlamak, tam istihdamı gerçekleştirmek ve işsizlikle mücadelede bulunmak, sosyal denge ve barışı sağlamak, ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamak olarak belirtmek mümkündür. Sosyal devlet bu amaçlarını gerçekleştirmek üzere kamu harcamaları ve vergileme, regülasyon ve kontroller, kamu iktisadi teşebbüsleri, planlama, kamulaştırma ve devletleştirme gibi bir takım araçlar kullanmaktadır.

Veri madenciliği yöntemlerimden biri olarak kullanılmakta olan kümeleme analizi, değişkenleri karakteristik özelliklerine göre benzerlik ya da farklılıklarını dikkate alarak gruplandırmaya yarayan bir tekniktir. Bu tezde Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’deki sosyal devlet harcamalarının gerçekleşmesi; sağlık harcamaları, eğitim harcamaları ve sosyal koruma harcamaları bakımından karşılaştırılarak kümeleme analizine tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Devlet, Sosyal Politika, Kümeleme Analizi

Title of the Thesis: Comparison of EU Countries and Turkey's Social State Expenses Via Cluster Analysis	
Author: Uğur UYĞUN	Supervisor: Assoc. Prof. Fatih YARDIMCIOĞLU
Date: 06.07.2017	Nu. of pages: xi (pre text) + (main body) 130
Department: Public Finance	Subfield: Public Finance
<p>Social state concept gained importance in the middle part of eighteenth century and following term it affected nearly every aspect of life like social, political, economic, cultural etc. But it's made its arise with the Industrial Revolution. The oppressed class of workers due to Industrial Revolution, began to claim their rights and from that term on, the state of law gained the principles of social state as a new legitimacy. Acceptance of social state at international level happened with various constitutional documents and international agreements. 1948 Universal Declaration of Human Rights, 1947 constitution of Italy, 1949 constitution of Germany and 1958 constitution of France could be given as examples. In terms of Turkey, initial social state implementations were made with 1961 constitution. For European Union (EU) countries embracing and developing social state principles occurred with various agreements and establishing different communities. Social state concept lived its golden age particularly after World War II to 1970's oil crisis. But with the embracement of capitalism world has become unipolar and social state concept got weaken.</p> <p>It is possible to define purpose of social state as: fair income distribution and poverty reduction, providing equality in opportunity, providing social security, realizing full employment and struggling unemployment, providing social equilibrium and peace, achieving economic growth and and development. Social state utilizes some instrumentations such as public expenditures and taxation, regulations and controls, government business enterprises, planning, expropriation and nationalization to make those purposes real.</p> <p>Cluster analysis is one of methods being used in data mining to classify variables by their similarities and differences consideringly characteristic features. In this thesis, European Union countries and Turkey's social state spendings with regards to health spendings, education spendings and social protection spendings were compared via cluster analysis.</p>	
Keywords: Social State, Social Policy, Cluster Analysis	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Tarihsel süreç boyunca çağın getirdiği gereklilikler nedeniyle devlet hem bir yapı hem de bir sistem olarak sürekli bir değişime tabi olmuştur. Yirminci yüzyılın başlarına kadar hakim olan düşünce yapısı serbest liberal politikalar iken özellikle 1929 Buhranı ile birlikte dünyada Keynesyen müdahaleci politikalar önem kazanmaya başlamıştır. Ancak sosyal devlet yapısının oluşumu bu tarihten öncesine dayanmaktadır. Onsekizinci yüzyılın sonlarına doğru İngiltere’de James Watt tarafından buharlı makinaların keşfi ile başladığı kabul edilen Sanayi Devrimi, izleyen süreçte sermaye sahiplerinin fabrikalar açarak istihdam oranını arttırmasına, dolayısıyla işçi sınıfın ekonomide sayısının hızla artmasına neden olmuştur. Ekonomik üretimde önemli bir pay sahibi olan işçi sınıfı bu dönemde herhangi bir sosyal hakka sahip değildi ve bu nedenle genellikle sömürülmeye müsait bir kesim olarak görülmekteydi. İşçi sınıfının haklarını araması sosyal devlet kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlayan en önemli kavramlardan biridir (Özcan, 2009: 52). Daha sonraki dönemlerde sosyal haklar çeşitli uluslararası anayasal belgelerde de yer almış ve bu haklar sadece işçi sınıfı ile sınırlı kalmayıp toplumun diğer kesimlerine de tanınmıştır. Sosyal devlet gerçekleştirdiği hizmetlerin çoğunu harcamalar vasıtasıyla yapmaktadır ve ekonomik ve sosyal hayata çeşitli araçlarla (kamu harcamaları ve vergileme, regülasyon ve kontroller, kamu iktisadi teşebbüsleri, planlama, kamulaştırma ve devletleştirme) müdahale etmektedir. Sosyal devlet kavramının ortaya çıkışı ve gelişimi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkiye ile birlikte 28 farklı Avrupa Birliği ülkesinin sağlık harcamaları, eğitim harcamaları ve sosyal koruma harcamalarının miktar ve oransal bakımdan değerlendirilerek Türkiye’nin sosyal devlet harcamaları bakımından Avrupa Birliği ülkeleri içindeki yerini belirleyebilmektir.

Çalışmanın Önemi

Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinin sosyal devlet kapsamında gerçekleştirdikleri sosyal harcamaların eğitim, sağlık ve sosyal koruma bakımından değerlendirildiği bu çalışma, Türkiye’nin sosyal harcamalar bakımından hangi Avrupa Birliği ülkeleri ile benzeştiğini

vurgulaması bakımından önem arz etmektedir. Kümeleme analizi yöntemiyle oluşturulan Avrupa Birliği ülkeleri kümelerinin içerisine Türkiye'nin dahil olup olmadığı sosyal devlet harcamaları bakımından karşılaştırılarak, Türkiye'deki sosyal devlet kavramının sosyal harcamalar açısından gerçekleştirilmesi bağlamında Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinin seviyesine ulaşip ulaşmadığını göstermesi bakımından önem teşkil etmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Kümeleme analizinde kullanılan yöntemlerden biri olan hiyerarşik kümeleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinin sosyal harcamalarının (eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamaları) verileri SPSS programına girilerek analize tabi tutulmuştur. Buradaki amaç verilerin karakteristik özelliklerinin değerlendirilerek belli düzeylerde birleştirilmesini sağlamak ve Türkiye'nin sosyal harcamalar bakımından hangi Avrupa Birliği ülkeleri ile aynı kategoride olduğunu saptamaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için değişkenler arası varyans farkını minimuma indirirerek güvenilir bir analiz sunan ward metodu seçilmiş ve ilgili değişkenler için dendrogram analizi yapılmıştır. Ayrıca ülkeler arası benzerlik mesafesinin ölçülmesi için en çok tercih edilen yöntem olan kareli öklid uzaklığı yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışma 28 Avrupa Birliği ülkesi ve Türkiye'yi kapsamaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri olan: Almanya, Avusturya, Belçika, İngiltere, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Yunanistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya, Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan ile Türkiye'nin gerçekleştirdiği harcamalar, sosyal harcamalar içerisinde yer alan sağlık harcamaları, eğitim harcamaları ve sosyal koruma harcamaları değişkenleri bakımından çeşitli yıllar aralığında sınırlandırılarak analiz edilmiştir. İlgili değişkenler için elde edilebilen en güncel veri setleri analize tabi tutulmuştur. Sağlık harcamaları bakımından 1995-2014 dönemi için; eğitim harcamaları bakımından 1998-2013 dönemi için; sosyal koruma harcamaları bakımından 2000-2013 dönemi için kümeleme analizi yöntemi uygulanmıştır.

Bu bağlamda sağlık harcamaları bakımından gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payı, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payı, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payı, toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı, toplam sağlık harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı, kişi başına düşen sağlık harcamalarının 2010 yılı bazlı dolar cinsinden analizi; eğitim harcamaları bakımından eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payı, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payı, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payı; sosyal koruma harcamaları bakımından toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetsel giderlerin euro cinsinden analizi, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden analizi, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden analizi, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden analizi, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden analizi gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın Metodolojisi

İki bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde kavramsal çerçeve belirlenerek sosyal devlet kavramının tanımı yapılmış ve tarihsel seyri değerlendirilmiştir. Bu bağlamda sosyal devlet kavramının oluşum süreci Sanayi Devrimi, I. Dünya Savaşı, 1929 Ekonomik Buhranı, II. Dünya Savaşı, Kapitalizm ve Küreselleşme başlıkları altında incelenmiştir. Daha sonra sosyal devletin sosyal ve ekonomik hayata müdahale amaçları ve bu müdahaleleri nasıl yaptığına dair araçların değerlendirildiği çalışmada sosyal devletin unsurları (ekonomik ve sosyal hayata müdahale, sosyal adalet ve sosyal güvenlik) belirtilmiş ve Türkiye’de sosyal devlet ilkesinin gelişimi anayasalar üzerinden araştırılmıştır. Birinci bölümün son kısmında ise Avrupa’da ki sosyal devlet modelleri incelenerek Avrupa Birliği ülkelerinin sosyal politika kavramına olan bakış açıları çeşitli düzenleme ve belgeler üzerinden değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise veri madenciliği kavramı analiz edilmiştir. Bu bağlamda veri madenciliğinde kullanılan programlar, uygulama alanları ve veri madenciliğindeki modeller (tahmin edici modeller ve tanımlayıcı modeller) değerlendirilmiştir. Kendi içerisinde hiyerarşik kümeleme yöntemi ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemi olarak ikiye ayrılan ve tanımlayıcı modellerden biri olan kümeleme analizi bu çalışmanın temel analiz tekniğini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye’nin sosyal devlet

harcamaları; sağlık harcamaları, eğitim harcamaları ve sosyal koruma harcamaları başlıkları üzerinden kümeleme analizine tabi tutularak değerlendirildiği çalışmada Türkiye'nin bu harcamalar bakımından hangi Avrupa Birliği ülkelerine benzediği araştırılmıştır.

BÖLÜM 1: SOSYAL DEVLETİN KAPSAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Sosyal Devlet Kavramı ve Hukuk Devleti İle İlişkisi

Devletin kökeni, niteliği, biçimi, sınırları vb. kavramlar ile bir kurum ve kavram olarak devletin varlığı tartışmalı bir konudur. Devletin çeşitli tanımlarının yapılması mümkün olmakla beraber tanımlamaların çoğunda ortak olarak iktidarın kaynağı olması ve toplumun siyasal çatısını oluşturması özelliğine atıf yapılmaktadır. Tarihsel açıdan değerlendirildiğinde devletin, iktidarın kaynağı olması özelliğinin yanısıra birleştirici ve bütünleştirici özellikleri de içinde barındırdığı söylenebilir (Durdu, 2009: 37).

Avrupa da İnsan Hakları Sözleşmesiyle kabul edilen ve dil, din, ırk, cinsiyet, milliyet, sosyalstatü ve renk ayrımı yapılmaksızın tüm insanlara sadece insan olduklarından dolayı verilmiş olan haklara insan hakları denilmektedir. Aynı sözleşmeye göre insanlara işkence yapılamayacağı, insana yaraşmayan muamale gösterilemeyeceği kabul edilmekle birlikte her bireyin tarafsız mahkemelerce yargılanma hakkına sahip oldukları ve aksi ispat edilene kadar masumiyet karinesi doğrultusunda masum olarak kabul edileceği, yine her bireyin düşünce, ifade ve din özgürlüğüne sahip oldukları belirtilmiştir (Erdoğan, 2008: 123). Tüm bu haklarla beraber sosyal, liberal, refah devleti gibi değişik devlet anlayışları gelişmiş ve günümüze kadar çeşitli aşamalardan geçerek ve değişim geçirerek gelmişlerdir.

Sosyal devlet anlayışının biçimlenmesine tarihsel süreç boyunca çeşitli olaylar ve gelişmeler etki etmiştir. Sanayi Devrimi, Fransız İhtilali ve sonucunda oluşan ulus-devlet anlayışı¹, yurttaşlık bilincinin gelişimi, yeni toplumsal sınıfların oluşumu gibi olgular sonucunda sosyal devlet kavramı ortaya çıkmış ve gelişim göstermiştir. Siyasi olarak değerlendirildiğin de son iki yüzyıllık bir süreci kapsayan ancak özellikle 20.yy içinde önemli gelişmeler gösteren sosyal devlet kavramı aslında temel olarak ekonomik anlamda kapitalizme dayanmaktadır. (Bağcan, 2013: 10)

20.yy ortalarından itibaren modern devletin sosyal devlet ya da refah devleti biçimine dönüştüğü söylenebilir. Sosyal devlet ve refah devleti kavramları hakkında literatürde

¹ **Ulus Devlet:** Ortak dil, soy, din, düşmana sahip olan millet kavramının siyasi olarak örgütlenmiş biçimidir (Cebeci, 2008:24).

aynı anlama geldiklerini savunan görüş ile bu kavramların farklı olguları ifade ettiklerini savunan görüşler vardır. Bu bakımdan, bu kavramları birbirleri yerine kullanan kesim ile kullanmayan kesim arasında bir farklılaşma durumu söz konusudur. Kimi yazarlar ise bu iki kavramı birleştirerek sosyal refah devleti kavramının kullanılması gerekliliğini savunmaktadırlar. Türkiye bakımından değerlendirecek olursak genel anlamda “Sosyal Devlet²” kavramının daha çok kullanıldığı görülmektedir (Özdemir, 2007: 11).

Sosyal devletin tanımı çoğunlukla, vatandaşlarının sosyal durumunu önemseyen ve onlara asgari bir hayat standartını sağlamayı kendine ödev edinmiş devlet olarak yapılmaktadır. Bu tanıma ek olarak sosyal devletin aynı zamanda sosyal adalet ve sosyal güvenlik kavramlarıyla da doğrudan ilgilendiği söylenebilir. Sosyal devlet, vatandaşlarının sadece yasalar önünde değil aynı zamanda siyasal, ekonomik ve sosyal bakımdan da eşit ve özgür olmalarını sağlamayı kendine amaç edinen devlet türüdür (Akıcı, 2010:57).

Sosyal devlet kendisini ekonomik ve sosyal hayata müdahale etme bakımından sorumlu olarak görür ve hatta bu müdahalenin gerekli olduğunu varsayar. Bu bakımdan klasik iktisatçıların savunduğu “bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler”³ düşüncesine karşı bir görüş sergilemektedir. Ayrıca, Sosyal Devlet, vatandaşları için gerekli gördüğü takdirde herhangi bir talebin olup olmamasına bakmasızın yatırım yaparak hizmetler gerçekleştirebilir (Bağcan, 2013: 11).

İlk olarak 1941 yılında İngilizce bir terim olarak kullanılmaya başlanan sosyal devlet (social state) terimi, aynı yıl içerisinde hazırlanan Beveridge Raporuyla birlikte 1942 yılından itibaren literatürde kendine yer edinmiştir. Bu terim İngiltere’yi dönemin Nazi Almanya’sından farklılaştırabilmek için Başpiskoposluk Kilisesi tarafından kullanılmıştır. (Genç, 2009: 139).

Sosyal devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalede bulunarak sosyal barış ve sosyal adalet kavramlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunması vatandaşların beklediği ve istediği bir durumdur. Sosyal devlet özellikle sanayi devriminin gerçekleştiği dönemdeki

² Çalışmanın geri kalanında “Sosyal Devlet” ifadesi kullanılacaktır.

³ **Laissez faire, laissez passer:** Fizyokratlar ve klasik iktisatçıların piyasanın doğası gereği (görünmez el) kendi dengesini bulacağını ve piyasaya herhangi bir müdahalenin yapılmaması gerekliliğini anlatan deyimidir (Tayyar ve Çetin, 2013: 111).

toplumların insan onuruna yaraşır bir şekilde hayat sürdürmesini sağlayabilmeyi kendine ödev edinmiştir. Toplumdaki sosyal farklılığı azaltmak için gelirin yeniden dağıtımı, bir gereklilik olarak sosyal devletin amaçları arasında yer almaktadır (Belenli, 2012: 21).

Sosyal devlet ve sosyalist devlet kavramları birbirlerinden farklıdır. Üretim faktörlerinin tamamının devletin mülkiyetinde olmasının yanısıra yönetimde de işçi sınıfının dominant olması durumunda sosyalizm kavramından bahsedilebilir. Sosyalizm de bireylerin hakları sınırlandırılarak en aza indirgenmiştir çünkü sosyalizmde asıl olan toplum ve onun çıkarlarının gerçekleşmesidir. Bu bağlamda toplumda söz sahibi olan gruplar ortaya çıkmaktadır. Sosyal devlette ise en basitinden özel mülkiyet kavramı vardır ve devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Sosyal devlet ekonomik bakımdan sosyalist devlette olduğu gibi bireyleri sınırlandırıp üzerinde baskı kurmadığı gibi sosyal bakımdan da liberal devletin davranış biçiminin aksine, vatandaşlarının sosyal durumlarıyla da ilgilenmektedir. Bu bağlamda sosyal devletin hem liberal devletten hem de sosyalist devletten ayrıldığı ve bu iki anlayışın iyi yönlerini kendisine katarak yeni bir devlet anlayışını ortaya çıkardığı söylenebilir (Şimşek, 2012: 21).

Kronolojik olarak hukuk devleti kavramı, mülk devleti anlayışı ile polis devleti anlayışlarını izleyen dönemde ortaya çıkmıştır. İktidar yetkisinin soylu sınıf ile hükümdar arasında pay edildiği mülk devleti anlayışına göre devlet onu yönetenlerin bir malıdır. Bu anlayışın temellerini ortaçağın derebeylik sisteminden aldığı söylenebilir. Hükümdar yetkilerini kendi belirlediği ve herhangi bir kuralla sınırlandırılmadığı için mülk devleti anlayışının bir tür diktatörlük rejimi olduğu söylenebilir. Aynı şekilde ilerleyen dönemde ortaya çıkan polis devleti anlayışında da hakim görüşe göre hükümdarı sınırlayan herhangi bir kural yoktur. Polis devletinin mülk devletinden farkı hükümdarın yetkisini nasıl aldığıyla alakalı olup, mülk devletindeki hükümdar hüküm etme yetkisini maliklik statüsünden alırken; polis devletindeki hükümdar hüküm etme yetkisini temsil kudretinden almaktadır. Fransız İhtilali ile birlikte polis devleti anlayışı büyük bir darbe almış ve bunun yerine hukuk devleti anlayışı öne çıkmıştır. Hukuk devletinin varlığından söz edilebilmesi için sadece yasaların anayasaya uygunluğu bakımından değerlendirilmesi yetersiz olup, bununla birlikte anayasa, yasa ve siyasi iktidar üçgeninin belirli bir düzene bağlı kalması, dolayısıyla yönetim mekanizmasının hukuk düzeni içerisinde oluşturulması büyük önem teşkil etmektedir. (Akıcı, 2010: 13-15). 1848 tarihli Fransız Anayasası ile beraber hukuk devletinin gereği olan eşitlikçi, özgürlükçü ve adaleti

temel alan düzenin sosyal devletin temel ilkelerinden olan eğitim hakkı, mülkiyet hakkı, çalışma hakkı, yoksullara yardım gibi düzenlemelerle birleştirilmesi sonucunda sosyal hukuk devleti anlayışı doğmuştur. Bu bağlamda sosyal devlet ve hukuk devleti kavramları birbirini destekler nitelik gösteren ve ilişkili olan kavramlar olarak değerlendirilmektedir (Akıcı, 2010: 21).

1.2. Sosyal Devlet Anlayışının Gelişiminde Ön Plana Çıkan Gelişmeler

Sosyal devlet kavramının tarihsel gelişimini Sanayi Devrimi, I. Dünya Savaşı, 1929 Ekonomik Buhranı, II. Dünya Savaşı, Kapitalizm ve Küreselleşme başlıkları altında değerlendirebilmek mümkündür.

1.2.1. Sanayi Devrimi ve Sosyal Devlet Anlayışı

Sanayi devriminin gerçekleşmesiyle beraber teknoloji alanında gerçekleştirilen ilerlemeler, toplumsal hayatta iş bölümünün ön plana çıkması, toplumda sınıflaşma sürecinin başlaması sonucunda sınıflararası mücadelenin başgöstermesi gibi olguların ortaya çıkmasıyla beraber sosyal devlet anlayışı da yavaş yavaş şekillenmeye başlamıştır. 20.yy da gerçekleşen demokratikleşme çabaları, sınıflararası mücadeleler, insan haklarının yaygınlaşması ve kabul görmesi gibi kavramların hepsi sosyal devlet yapısının oluşmasına katkı yapmışlardır (Bağcan, 2013: 14).

Sanayi devriminin gerçekleşmesinden sonra 19.yy Almanya'sında sosyal politika kavramı önem kazanmıştır. Sosyal politika kavramının ortaya çıkmasında sanayileşme sürecinin hızla gerçekleşmesi sonucunda ezilen işçi sınıfının haklarını koruma düşüncesi yatmaktadır (Özcan, 2009: 52).

Sanayileşme ile değişim geçiren üretim biçimleri sosyal ve ekonomik alana önemli etkilerde bulunmuştur. Bu bağlamda ticari kapitalizm anlayışından sanayi kapitalizm anlayışına geçiş tarımsal üretim formlarının gelişen teknoloji ile birlikte endüstriyel üretim formlarına dönüşmesi sonucu gerçekleşmiştir. Buhar makinesinin fabrikalarda kullanılarak üretime etki etmesiyle beraber sermaye sahipleri toplum içerisinde muazzam bir güce kavuşmuş ve toplumdaki sosyo-ekonomik yapı önemli bir değişim geçirmiştir (Gümüş, 2010: 79-80).

19.yy başlarında gerçekleşen edüstrileşme ile beraber insanların topluluk halinde yaşaması önemli hale gelmesi sonucunda insanların belli bir güvence arayışı içerisinde

girdikleri söylenebilir. Türk devletlerindeki sosyal devlet anlayışı tarihsel olarak incelendiğinde aslında sosyolojik ve bilinçsel olarak en başından itibaren var olduğu söylenilebilir (Belenli, 2012: 25).

Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan sosyal mücadeleler, sosyal düşüncenin ortaya çıkmasında büyük rol oynamıştır. Hukuk devleti anlayışının insanları dış baskılara karşı korumasız bıraktığı bu dönemde sosyal risklerin ortaya çıkmasıyla beraber hukuk devleti kavramı sorunlara çözüm üretmekten uzak bir hal almıştır. Bu bağlamda insan onurunu her şeyden önce tutan sosyal devlet anlayışının doğmasına bir bakıma zemin hazırlanmış olmuştur. Hukuk devletinin yazılı olarak ortaya çıkması ve belge halini almasında 1789 yılında ilan edilen Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi önemli bir rol üstlenmiştir ve ilerleyen dönemde hukuk devleti kavramı güç kazanmıştır. Buna benzer olarak sosyal devlet kavramının da yazılı olarak anayasal düzeyde ilk kez ortaya çıkması, işçi-işveren anlaşmazlığının sona ermesiyle 1848 yılında çıkarılan Fransız Anayasası ile birlikte olmuştur. Bu anayasanın en büyük özelliği ilk kez 19.yüzyılda sosyal ve ekonomik hakların bir belgede yer alması olmuştur. Bu bağlamda sosyal devletin temel ilkelerini oluşturan eğitim hakkı, mülkiyet hakkı, çalışma hakkı, yoksullara yardım gibi düzenlemeler hukuk devletinin gereği olan eşitlik, adalet ve özgürlük gibi kavramlarla bir arada kullanılarak gerçek anlamda sosyal hukuk devletinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Akıcı, 2010: 21).

1.2.2. I. Dünya Savaşı ve Sosyal Devlet Anlayışı

1914-1918 yılları arasında gerçekleşen I. Dünya Savaşı'nın toplumsal gelişmelere etkisi hem ekonomik hem sosyal hem de siyasi yönden gerçekleşmiştir. Öncelikle bu savaş sonrasında Avrupa'da ekonomik sistem altüst olmuş ve sanayi bir anlamda çökmüştür. Amerika ve Japonya gibi devletler dünyanın süper güçleri olarak ortaya çıkmışlardır. Kapitalizm de birtakım değişimler geçirmiştir ve devletlerin daha çok planlı ekonomi modelini tercih etmeye başladıkları görülmüştür. İç karışıklıklar yaşayan ülkeler sosyal hakları yeniden düzenleme yoluna gitmişlerdir. Ayrıca savaşın yıkıcı etkisi özellikle ekonomi boyutunda önemini göstermiş ve ülkeleri karşılıksız para basmaya zorlamakla beraber ülkeleri kredi alma zorunluluğu altında bırakmıştır. Ekonomik alanda zorluk çeken ülkelerin alım gücü düşünce doğrudan Amerikan ekonomisi de bu durumdan olumsuz etkilenmiştir ve bu nedenle ABD ekonomisinde durgunlaşmıştır. I.Dünya Savaşı sonrasında yenilen devletler imzalanan ağır şartlar altındaki anlaşmalar nedeniyle ülkeler

arası huzursuzluk geçmek bilmemiş hatta II. Dünya Savaşı'nın olmasına bizzat zemin hazırlamıştır (Bağcan, 2013: 16-18).

1.2.3. 1929 Ekonomik Buhranı ve Sosyal Devlet Anlayışı

1929 Ekonomik Buhranı'na kadar geçerli olan liberal anlayış bu tarihten sonra sorgulanmaya başlamış ve devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahale etmesi yönündeki görüş önem kazanmaya başlamıştır. 1929 Ekonomik Buhranıyla ortaya çıkan deflasyon (durgunluk) olgusunu gidermek için piyasadaki görünmez el ve liberal politikalar yeterli olmamış ve akabinde devlet müdahaleciliğini savunun keynesyen görüş önem kazanmaya başlamıştır. Keynesyen görüşe göre devlet piyasaya müdahale etmeli ve onun başarısız olduğu alanlarda faaliyette bulunmalıdır. Keynesyen iktisadın savunduğu görüşe göre devlet kamu harcamalarını kullanarak toplam talebi arttırıcı bir politika izlemelidir. Çünkü bu sayede toplumdaki tüketimin artmasıyla beraber içinde bulunulan deflasyon (durgunluk) durumundan çıkılması mümkün olacaktır. Böylece bu yönde izlenen politikalar dünyayı içinde bulunduğu ekonomik krizden kurtarabilir görüşü oluşmuştur. Bu bağlamda devletin sosyal harcamalarını da arttırarak hem iktisadi hem de etik bakımından doğru bir adım atmış olacağı kabul görmüştür (Özcan, 2009: 52).

Bu karmaşık ortamda devlet düzenleyici rolü gereği sosyal devlet anlayışına doğru birtakım yönelmeler göstermiştir. Amerika'da büyük buhranın aşılmasına yönelik sosyal refah programları yürürlüğe girmiştir. Amerika'da ki bu uygulamalar dünyanın geri kalanını da etkileyerek yeni bir ekonomi politikasının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Dönemin Amerikan başkanı Roosevelt'in, Keynesyen politikaları desteklemesiyle beraber dünya yeni bir sürece girmiştir. Bu bağlamda Almanya ve ABD gibi ülkeler devletin yatırım ve kredi alanlarına müdahalesini kabul ederek kamu harcamalarını arttırmışlardır. (Bağcan, 2013: 16).

1.2.4. II. Dünya Savaşı ve Sosyal Devlet Anlayışı

I.Dünya Savaşı sonunda dünyadaki güç dengesi yeniden şekillenirken yenik devletlerle yapılan anlaşmalar çok ağır şartlar taşıdığından dolayı kalıcı bir barış sağlanamamıştır. Her ne kadar savaş sonunda Milletler Cemiyeti adı altında bir kuruluşla dünyada kalıcı barışın sağlanması hedeflenmiş olsa da özellikle Almanya ile imzalanan Versay anlaşmasına gösterdiği tepki ve koşulları kabul etmemesi yeni bir savaşın gerçekleşmesini kaçınılmaz kılan sebeplerden birisi olmuştur. 1939 yılının eylül ayında

Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla beraber II. Dünya Savaşı resmen başlamıştır. Bu olayın vuku bulmasından sonra İngiltere ve Fransa birlikte hareket ederek Almanya'ya savaş açtıklarını duyurmuşlardır. Bu arada Sovyetler Birliği'de Baltık ülkelerine saldırmaya başlamıştır. Almanya ise durdurulamaz bir biçimde Norveç, Danimarka, Hollanda, Belçika ve önemli bir rakip olan Fransa'yı işgal etmiştir. Almanya ve İtalya aynı zamanda Kuzey Afrika'da da işgallere girişmişlerdir. Japonya'nın Amerika'nın Pearl Harbor limanını bombalaması sonucunda Amerika'da savaşa dahil olmuştur ve böylece savaş, tam anlamıyla bir dünya savaşına dönüşmüştür (Akıcı, 2010: 48).

II.Dünya Savaşı sonucunda dünya tam anlamıyla bir kaos durumuna girmiş, hem sosyal hem ekonomik düzen tek kelimeyle altüst olmuştur. Bu savaşta yaşanan acılar ve insanların gördükleri muameleler bundan sonraki yapılanma sürecini doğrudan etkilemiş ve sosyal devlet anlayışının güçlenmesinde büyük rol oynamıştır. Savaşın neden olduğu yıkımın ancak devlet eliyle düzeltilebileceği ve düzenin kurulabileceği düşüncesi önem kazanmıştır (Gümüş, 2010: 119-120).

II.Dünya Savaşı sonunda yaklaşık 60 milyon insanın yaşamını yitirmesi insan yaşamının bu dönemden sonra daha fazla önem sahibi olmasına yol açmıştır. Hayatın değeri anlaşılmış ve süreç içinde sosyal devlet düzenlemeleriyle beraber insanlığa yaraşır onurlu bir yaşam şartının oluşturulmasının devlet tarafından üstlenilmesi gerekliliği kabul görmüştür. Bireyler devletlerine vatandaşlık bağı ile bağlanmışlar ve bunun sonucunda devletin kendileri üzerinde bir sorumluluğu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Devlet vatandaşlarının her türlü sosyal ve ekonomik durumuyla ilgilenme sorumluluğunu kendisine yüklemiştir ve bu düşünce tarihsel gelişim bakımından her geçen zaman daha fazla destek görerek güç kazanmaya devam etmiştir. Sonuç olarak o zamana kadar devletin sadece jandarma ve bekçi devlet olarak gerçekleştirdiği görevlerin yanında ekonomik ve sosyal bazı görevlerinin de olduğu kabul görerek bu durum anayasalarda da başgöstermeye başlamıştır. 1947 İtalyan Anayasası, 1948 İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, 1949 Alman Anayasası ve 1958 Fransız Anayasası ile beraber sosyal hukuk devleti anlayışı artık tüm dünyada kabul gören bir olgu olarak tanımlanmıştır ve böylece sosyal hakların gelişimi için gerekli ortam oluşmuştur (Akıcı, 2010: 49).

1.2.5. Küreselleşme ve Sosyal Devlet Anlayışı

Ekonomik, siyasal ve kültürel boyutlara sahip olan küreselleşme kavramı sosyal devlet düzenine önemli etkilerde bulunmuştur. Küreselleşme, emek-sermaye hareketliliğindeki engellerin kaldırılarak dünyadaki ülkelerarası mali ve ekonomik ilişkilerin serbestleştirilmesi durumudur. Küreselleşme kavramının hayata geçirilmesindeki başlıca önemli unsurlar; sınır ötesi mal ve hizmet hareketliliği ile birlikte sermaye ve emek akışının da uluslararası anlamda gerçekleştiriliyor olmasıdır. Özellikle işgücü/emek olgusunun uluslararası anlamda serbestleştirilmesi küreselleşme ile beraber gelen en önemli yeniliklerden birtanesidir. Ancak genel anlamda değerlendirilecek olursa keynesyen politikaların terkedilerek neoliberal politikaların kabul gördüğü küreselleşme döneminde müdahaleci devlet anlayışı yerini sınırlı devlet anlayışına bırakmıştır. Neoliberal politikaların uygulanmasıyla beraber bu anlayışın gerektirdiği denk bütçe uygulaması hayata geçmiş ve bunun sonucunda da özellikle sosyal devlet uygulamalarının yol açtığı harcamalar kısılarak devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahalesi sınırlandırılmaya başlanmıştır. Küreselleşmeyle beraber sosyal devletler diğer ülkelerle daha fazla ekonomik ve sosyal anlamda kaynaşmaya başladıkları için, kendi ülkeleri üzerinde sahip oldukları iktidar yetkilerinde güç kaybı yaşamışlardır. Buna rağmen yoksul kesimden topluma gerçekleşen negatif dışsalığın azaltılması ve sosyal korumacı politikaların devam ettirilmesinin gerekliliği yönünden sosyal devlet anlayışı da terkedilmemiştir ancak büyük ölçüde güç kaybına uğramıştır (Özcan, 2009: 51).

Bir başka tanıma göre kapitalizmin ilerki aşaması olarak tasvir edilen küreselleşme kavramı, en nihayetinde devletin ekonomiden tamamen çekilmesini öngören ve bunu gerçekleştirmek üzere uluslararası sermaye akımlarının ve çok uluslu şirketlerin kullanıldığı bir süreçtir. Bu bakımdan küreselleşme kavramına devletin sosyal ve ekonomik hayata müdahalesine olan etkisini sınırlandıran ve dolayısıyla devletin sahip olduğu sosyal niteliği bertaraf etmeye çalışan bir olgu olarak değerlendirmek mümkündür (Sağlam, 2011: 41).

1950'li yıllarla beraber Friedman ve Hayek gibi iktisatçıların önerdiği neoliberal politikalar önem kazanmaya başlamıştır. Küreselleşme kavramının yükselişe geçmesinde kilit rol oynayan olay 1973 yılında kar oranlarının düşmesine ve enflasyonun yükselmesine sebep olan petrol krizidir. Gerçekleşen petrol kriziyle beraber o zamana kadar keynesyen politikalar içerisinde kendine yer edinmemiş olan durgunluk içinde

enflasyon, bir diğerk adıyla stagflasyon olgusuyla karşılaşılmıştır. İzleyen dönemde bu duruma çare üretemeyen keynesyen politikalar sorgulanmaya başlamıştır. Bununla beraber sosyal devletin etkinliğinin maliyeti de tartışma konusu olmaya açılmıştır (Özcan, 2009: 52).

Yirminci yüzyılın ortalarından sonra yavaş yavaş kendini göstermeye başlayan küreselleşme kavramı, izleyen dönemde özellikle 80'li yıllardan sonra bilgi ve iletişim teknolojilerindeki kaydadeğer gelişimler sonucunda ülkelerarası ekonomik ve siyasi sınırların kaldırılmasıyla beraber iyice önem kazanan bir kavram olmuştur (Güner, 2014: 125). Küreselleşme özellikle emek faktörüne hareketlilik kazandırarak üretimin dünyanın hangi bölgesinde ucuza olabileceğinin belirlenmesinde rol oynamıştır. Nitelikli emek faktörünün mobilitesi sayesinde ucuz maliyetle yüksek ürün çıktısına ulaşmak daha kolay hale gelmiştir (Steele, 2008: 182).

Uluslararası ticaretteki serbestliği ifade eden küreselleşme kavramıyla beraber ekonominin büyüyeceği kabul edilirken bir yandan da vergilerdeki düşüşün işgücünü olumsuz etkileyeceğini savunan bir görüş ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre teknolojik gelişme sonucunda vasıfsız insan gücü değerini iyice yitirecek ve bunların istihdamında bir düşüş gerçekleşecektir. Ayrıca bu durumun geri kalmış ülkeler ile gelişmekte olan ülkeleri de nitelikli-niteliksiz işgücü ayrımının sağlıklı yapılamaması bakımından olumsuz etkileyeceği ve işçi ücretlerinde bir eşitsizlik doğuracağı belirtilmiştir. Dolayısıyla bu durumun yoksulluğun artmasına da sebep olacağı konusu üzerinde durulmuştur (Güç, 2015: 113).

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle beraber sosyalizm olgusunun da tarih sahnesinden çekilmeye başlaması sonucunda sosyal devlet uygulamaları da bir anlamda önemi kaybetmeye başlamıştır. Komünizm ve kapitalizm sistemlerinin çekişmesinde kapitalizmin galip gelmesiyle beraber dünya çift kutuplu olmaktan çıkmış ve tek kutuplu hale gelmiştir. Küreselleşme ve kapitalizm kavramlarının öne çıkmasıyla beraber daha önceden kazanılan birtakım sosyal hakların reform adı verilen uygulamalarla ortadan kaldırılmaya başlandığı söylenebilir (Aşiret, 2011: 8).

1.3. Sosyal Devletin Amaçları

Sosyal devletin amacının toplumsal refahı sağlamak ve arttırmak olduğu, bunu gerçekleştirmek üzere elinde bulunan sosyal kurumları kullandığı, ekonomik ve sosyal

hayata sosyal politikaları aracılığıyla müdahalelerde bulunduğu, tüm bunları yaparak esas olarak toplumlar arası eşitsizliği gidermeyi amaçladığı ve bir dengeyi gözettiği, son olarakta bu kurulan dengenin devamını sağlamak amacıyla varlığını sürdürdüğü söylenebilir (Şimşek, 2012: 15).

Sosyal devletin amaçlarını: adil gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele, fırsat eşitliği, sosyal güvenlik, tam istihdam ve işsizlikle mücadele, sosyal denge ve barışı sağlamak, ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamak şeklinde belirtmek mümkündür.

1.3.1. Adil Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele

Gelir dağılımını, bir ekonomide belirli bir dönemde elde edilen toplam gelirin ekonomide var olan birey, grup ve üretim faktörleri tarafından bölüşümü olarak tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla gelir dağılımı kavramı milli gelirin bir anlamda yeniden dağılımını ifade etmektedir. Gelir dağılımını fonksiyonel, coğrafi, kişisel ve sektörel olarak sınıflandırmak mümkündür. Buna göre, milli gelir içerisindeki ücret, faiz, rant ve karın paylarının saptanması fonksiyonel gelir dağılımını; tarım, sanayi ve hizmet sektörünün milli gelirden aldıkları payın saptanması sektörel gelir dağılımını; bir ülkenin farklı bölgelerinde hayatını sürdüren bireylerin milli gelirden aldıkları pay coğrafi gelir dağılımını; üretim faktörlerinin üretime katılması sonucu elde ettikleri gelirin bireysel gruplar arasında bölüşülmesini de kişisel gelir dağılımı olarak tanımlamak mümkündür. Ayrıca Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı yardımıyla kişisel gelir dağılımının saptanması gerçekleştirilebilir (Karaman ve Özçalık, 2007: 26-27).

Yoksulluk olgusunun genel bir tanımı yapılacak olursa, hayatın idame edilmesinde kişilerin ihtiyaç duydukları yiyecek ve giyecek gibi hayat kalitesini arttırıcı kavramlardan mahrum olması biçiminde tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla yoksulluk durumunda kişiler beslenme, barınma, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaç ve gereksinimlerinden mahrum olarak toplumun ulaştığı refah seviyesinin altında kalmaktadırlar. Yoksulluk ile ilgili yapılan bir başka tanımlamaya göre, asgari yaşam standartlarının sürdürülebilmesi için gıda, giyim, barınak gibi en temel ihtiyaçların karşılanabilmesi bunların dışında herhangi bir sosyal, kültürel vb. aktivite için herhangi bir gelire sahip olunamaması durumudur. Bu durum aynı zamanda mutlak yoksulluk olarak da tanımlanabilmektedir. Dünya Bankası yoksulluğa daha çok para ile ilgili bir nitelik yükleyerek tanımını buna göre yapmışken; Birleşmiş Milletler Kalkınma Programında yapılan yoksulluk tanımı

sadece parasal nitelik üzerinden yapılmamış bunun yanında insani gelişme için gerekli bir takım özelliklerden de (sağlık, ortalama hayat standartı, özgürlük, kendine güven ve saygınlık) mahrum olunmaması olarak tanımlamıştır (Uzun, 2003: 156-157).

Gelir dağılımı ile yoksulluk kavramları arasında doğrudan bir ilişki olup gelir dağılımının eşit olmayan biçimde dağılmasının sonucu olarak yoksulluk olgusunun ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Ancak yoksulluk ve gelir dağılımına bağlı refahın arasındaki bağın ölçülmesi uygulamada oldukça zordur. Bu ilişkinin ölçülebilmesi için devletin kontrol grubu olan aileye hiç yardım yapmadığı, diğer bazı ailelere ise birtakım ekonomik ve sosyal yardımlar yaptığı bir çeşit deney uygulanabilir ancak uygulamada bu zamana kadar böyle bir şey gerçekleştirilmemiştir (Borjas, 143: 2016).

Toplumdaki bireylerin gelirleri arasındaki büyük farklılıkların giderilmesi ve adil gelir dağılımının sağlanmasının yanında yoksul olarak tanımlanan kişilere asgari bir hayat seviyesinin sunulmasıyla birlikte bu kişileri sosyal ve ekonomik anlamda korumak ve kollamak sosyal devlet olmanın getirdiği gerekliliklerden biridir. Sosyal devlet bahsedilen eşitsizlikleri gidermek ve yoksullara da yaşanabilir bir hayat sunabilmek amacıyla kamu gelirlerinin yanı sıra kamu harcamalarını da birer araç olarak kullanabilmektedir (Şimşek, 2012: 36).

Üretim faktörlerinin⁴ üretime katılmaları oranında elde ettikleri gelirin dağılımına fonksiyonel gelir dağılımı ya da gelirin birincil dağılımı adı verilmektedir. Bu gelir dağılımına devletin müdahale etmesi sonucu zengin bireylerden fakir bireylere doğru gelirin yeniden dağıtılması durumuna ise gelirin ikincil dağılımı adı verilmektedir. Burdaki devlet müdahalesinin amacı gelirin yeniden dağıtılması yoluyla yoksul olan bireyleri, düşkünleri ve bakıma muhtaç olan çocukların koruma görevini üstlenebilmektir. Devletin ekonomiye müdahalesi sonucu gerçekleştirilen sosyal transfer harcamaları, gelir dağılımında adaleti sağlamaya yönelik bir politikadır. Örneğin sosyal devlet olmanın gereğince düşük gelir gruplarının tüketmekte olduğu temel mal ve hizmetlerin üretilmesi ve bu üretilen temel mal ve hizmetlerin düşük bedel ile hatta bedelsiz olarak düşük gelire sahip olan yoksullara sunulması, gelir dağılımındaki

⁴ Emek, sermaye, girişimci, doğal kaynaklar.

adaletsizliği bir ölçüde azaltarak adil gelir dağılımını sağlayacak ve yoksullukla mücadelede önemli bir paya sahip olacaktır (Doğan, 2008: 10).

1.3.2. Fırsat Eşitliği

Yasalar önünde herkesin eşit olması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Sosyal devlet olmanın gereği ise hem yasalar önünde herkesin eşit olmasını sağlama hem de bunu gerçekleştirirken sosyal ve ekonomik bakımdan yetersiz olanları koruyarak insanlar arasında olanak eşitliğini yani bir anlamda fırsat eşitliğini de sağlamaktır. Devletin gelir, eğitim, beslenme, sağlık ve konut gibi çeşitli alanlarda bireyler arasındaki farklılığı, daha düşük imkanlara sahip olanların haklarını koruyarak, minimal düzeye indirilmesi durumuna fırsat eşitliği denilmektedir. Burada önemli olan devletin statü veya sınıf ayrımı yapmaksızın bu imkanları sağlarken, bunları vatandaşlar için bir yardım olarak görmekten ziyade bir politik hak olarak garanti etmesi ve koruma altına almasıdır. (Özcan, 2009: 35).

Fırsat eşitliği konusunda verilebilecek en uygun örneklerden biri eğitimde sağlanan fırsat eşitliğidir. Gelir düzeyinin ve yaşam standartlarının belirlenmesinde kişilerin aldıkları eğitim düzeyi önemli rol oynamaktadır. Sosyal devlet olmanın gerekliliklerinden biri de herkesin eğitim ve öğrenim hizmetlerinden yararlanmasını sağlayarak bir anlamda fırsat eşitliğini sunmasıdır. Aksi takdirde eğitim hizmetlerinin piyasa tarafından sunulması durumunda gelir düzeyi iyi olanlar bu hizmetten yararlanırken gelir düzeyi iyi seviyede olmayanların bu hizmetten yararlanabilmesi zorlaşacak hatta belki de imkansız hale gelecektir (Doğan, 2008: 10).

1.3.3. Sosyal Güvenlik

20. yüzyıl başlarına kadar hastalık, kaza, işsizlik, yaşlılık gibi durumlar nedeniyle kişilerin normal refah düzeyinin bozulması kişilerin kendi sorumluluğunda görülmekteydi. Ancak demokrasi anlayışının toplumlarda gelişmesi ve işçi kesiminin kötü çalışma koşullarından duyduğu rahatsızlıkları dillendirmeye ve örgütlenmeye başlamasıyla beraber politik baskı kurmaları sonucunda sosyal güvenlik kavramı önem kazanmaya başlamıştır. Sosyal devlet kavramı gereğince sosyal güvenlik, kişilerin -gelir düzeyleri ve yaptıkları işe bakmaksızın- yaşam boyunca karşılaşılabilecekleri sosyal riskleri göz önünde bulundurarak, kişilerin karşılaşılabilecekleri olumsuz koşullara karşı

ekonomik güvenceyi sağlamış kurum ve kurumların oluşturulduğu bir düzenin ortaya çıkarılması olarak tanımlanabilmektedir (Şimşek, 2012: 23).

1.3.4. Tam İstihdam ve İşsizlikle Mücadele

Tam istihdam kavramı açıklanırken geniş anlamda ve dar anlamda bir tanım yapmak mümkündür. Buna göre geniş anlamda tam istihdam, bir ekonomideki veya bölgedeki tüm üretim faktörlerinin (emek, sermaye, doğal kaynak, girişimci) üretim sürecine aynı zaman dilimi içerisinde katılması olarak tanımlanırken; dar anlamda tam istihdam, üretim faktörlerinden biri olan emeğin bir ekonomide ya da bir bölgede belli bir zaman dilimi içerisinde üretim sürecine katılmasıdır (Bekiroğlu, 2010: 10).

Ekonomik hayatın doğası gereği herkesin iş imkanı bulması mümkün olamamaktadır. Dolayısıyla, cari ve geçerli ücretten çalışma gücü ve isteği olmasına karşın iş bulamayan kimselere işsiz denilmektedir. Sosyal devlet gereğince bu tür kimselerin hayatlarını idame ettirecek düzeyde bir gelir kazanabilmeleri amacıyla iş imkanlarının sağlanması gerekmektedir. Böylece devletin gerçekleştireceği sosyal yardımlarda etkili bir şekilde yönlendirilebilecek ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin önüne geçilmede bir araç olarak kullanılabilir (Doğan, 2008: 14).

1.3.5. Sosyal Denge ve Barışı Sağlamak

Bireyler arası sınıf, statü, din, mezhep gibi ayrımları ortadan kaldırarak tüm insanları yasalar önünde eşit kabul eden sosyal devlet, ayrıca vatandaşları arasında sosyal adaleti ve fırsat eşitliğini sağlamayı, bu bağlamda yoksulluğu giderici önlemler almayı ve uygulamayı, en nihayetinde sosyal dengeyi kurmayı ve barışı sağlamayı kendine görev edinmiştir. Sosyal devletin geçerli olduğu bir ülkede çalışanları ekonomik, sosyal ve siyasal hakları devlet güvencesindedir. Sosyal devlet işçilerin haklarını işverenlere karşı savunduğu gibi çalışanların aldıkları ücretlerin adil olması ve çalışma koşullarının iyileşmesi yönünde de adımlar atmaktadır. Sosyal devlet hayatın her alanında bir denge kurmayı amaçlar. Bu bağlamda toplu iş sözleşmesi, sendika kurma hakkı, iş güvencesi gibi alanlarda çalışanların haklarını korumayı kendine amaç edinmiştir (Şimşek, 2012: 24).

1.3.6. Ekonomik Büyüme ve Kalkınma

Ekonomik büyüme ve kalkınmanın gerçekleştiği ülkelerde toplumun refah seviyesi yüksek seviyelere ulaşmış veya yakınlaşmıştır. Bu yüzden bu tür ülkelerde yoksulluk olgusuna az rastlanmaktadır ve yaşam düzeylerini geliştirici politikaların uygulanma zemini diğer ülkelere göre daha elverişlidir. Genel anlamda batılı ülkelerin daha fazla gelişmiş olduğu kabul etmektedir. Gelişmişlik düzeyinin yüksek olduğu batı ülkelerinde sermaye birikimini gerçekleştiren devlet zenginleşerek milli gelirin dağıtılmasında daha etkin bir rol oynamış ve bu sayede sosyal devlet politikalarını uygulamada genel anlamda başarılı olduğu görüşü hakimdir. Yeterli kaynaklara sahip olmayan ülkeler ise toplumda refah düzeyini belirli bir seviyeye çıkaramamış ve gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeler olarak adlandırılmışlardır. Bu ülkelerde hem sosyal adalet kavramını sağlama hem de hızlı kalkınmayı gerçekleştirme amaç edinilmiş olsa da bu iki olgu arasında bir denge gözetmek durumunda kalmışlardır. Ekonomik ve sosyal politikalar arasındaki organik ilişki nedeniyle gelişmekte olan ülkelerin kalkınması ile sosyal adaletin gerçekleştirilmesi doğrudan birbiriyle ilişkili kavramlardır (Şimşek, 2012: 24).

1.4. Sosyal Devletin Araçları

Sosyal devletin bu amaçları gerçekleştirirken kullandığı araçları ise: kamu harcamaları ve vergileme, regülasyon ve kontroller, kamu iktisadi teşebbüsleri, planlama, kamulaştırma ve devletleştirme olarak belirtilebilir. Bu araçları aşağıda belirtilen şekilde değerlendirmek mümkündür.

1.4.1. Kamu Harcamaları ve Vergileme

Kamu harcamaları ve vergileri bir sosyal politika aracı olarak kullanarak toplumsal refahı arttırmak sosyal devlet olmanın gerekliliklerinden biridir. Bu bağlamda sosyal devlet gereğince belirli şartları sağlayamayan bazı kimselerin sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla birtakım hizmetler kamu harcamaları gerçekleştirilerek sunulabilmektedir. Kamu harcamalarının idari, fonksiyonel ve ekonomik biçimde sınıflandırılması mümkündür. Kamu harcamaları geniş anlamda değerlendirildiğinde merkezi ve yerel yönetimler, iktisadi devlet teşekkülleri ve sosyal güvenlik kuruluşlarının gerçekleştirdiği toplum yararına yapılan mal ve hizmet sunumlarını kapsamakla beraber vergi muafiyet ve indirimlerini, kamuya yapılan bağış ve yardımları da içermektedir. Kamu harcamaları bakımından devletin gerçekleştirdiği reel harcamalarla beraber özellikle transfer

harcamaları bireylerin sosyal koruma amacına yönelik olabilmektedir. Bu bakımdan kamu harcamalarının artışıyla bireylerin sosyal refahlarının artışının pozitif bir ilişkiye sahip olduğu söylenebilir. Sosyal devletin önemli bir başka politika aracı da vergilemedir. Yeniden dağıtıcı özellik gösteren vergileme sayesinde sosyal devlet hedeflerini gerçekleştirmede avantaj elde etmiştir. Bu bağlamda gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesi noktasında, sosyal devlet geliri daha yüksek olan gruptan artan vergileme yoluyla daha fazla gelir elde ederek elde ettiği bu gelirlerin bir kısmını daha düşük gelir seviyesine sahip olan gruplara transfer harcaması yoluyla aktarabilmektedir. Dolayısıyla yoksullukla mücadele anlamında artan oranlı gelir vergisi büyük önem arz etmektedir (Özcan, 2009: 36-39).

1.4.2. Regülasyon ve Kontroller

Sosyal devlet amaçları doğrultusunda mal ve faktör piyasalarını kontrol altında tutarak birtakım faaliyetlerin düzenlenmesinde doğrudan söz sahibi olabilmektedir. Bu bağlamda ele alınabilecek bir kavram olan ekonomik regülasyona göre devlet, birtakım iktisadi amaçlarını gerçekleştirmek üzere firmalar tarafından üretilen mal ve hizmetlerin fiyatlarına doğrudan müdahalede bulunabileceği gibi bunların piyasaya giriş ve çıkışlarını da kontrol ederek belli bir takım sınırlamalar getirebilmektedir. Devlet bu tür uygulamalarını gerçekleştirirken elbette belli başlı kurallara uyarak bunları yapar. Ayrıca devlet sosyal regülasyon olarak adlandırılan iş yeri güvenliği, trafik düzenlemeleri, çevre kirliliğine müdahale, tüketicilerin sağlık ve güvenliğini sağlayıcı bir takım düzenlemelere de gidebilmektedir. Tüm bunları gerçekleştirirken devlet, toplumun refahını en üst seviyeye çıkarmayı amaçlar ve rekabet koşullarının iyileştirilmesi için çalışır (Doğan, 2008: 19).

1.4.3. Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)

Sosyal devlet, sosyal adalet ilkesini gerçekleştirmek üzere KİT'ler aracılığıyla kamusal mal veya hizmet üretebilmektedir. KİT'lerin kurulması bir kanun ya da kanunun verdiği yetkiye dayanarak olabilmektedir. KİT'ler rekabet piyasasında piyasa koşullarına göre pazarlanması mümkün olan, mal ve hizmet üretebilen ve bunları piyasa koşullarına uygun olarak sunabilen, özerk yapıda olan ancak yönetimi ve sermayesinde kamunun hakim olduğu kuruluşlar olup amaçları toplumun sosyal refah düzeyini arttırarak sosyal adaletin hakim olmasını sağlamaktır. Öncelikli amaçları sosyal amaçların gerçekleştirilmesi

olmasına karşın ikinci planda milli geliri arttırmak ve gelir dağılımındaki eşitsizliğin giderilmesini gerçekleştirmek gibi görevleri de vardır. (Özcan, 2009: 39).

1.4.4. Planlama

Planlama denildiğinde öncelikli olarak devletin elinde bulundurduğu milli kaynakların düzenli bir şekilde yönetilmesi akla gelmektedir. Ancak daha detaylı bir değerlendirme yapılacak olursa planlamanın farklı boyutlara sahip olduğu görülebilmektedir. Bu bağlamda planlamanın geniş bir tanımı yapılacak olursa tam istihdamın sağlanması, fiyat istikrarının gerçekleştirilmesi, dış ödemeler dengesinin sağlanması, tasarruf ve yatırımların artması, üretimin artması gibi olgularında tanımın içerisine girmesi gereklidir. Bu bağlamda merkezi planlama sosyal devlet açısından büyük önem arz etmektedir. Genel anlamda özellikle II.Dünya Savaşından sonra ülkeler merkezi planlama sürecine girmişlerdir (Doğan, 2008: 20).

1.4.5. Kamulaştırma ve Devletleştirme

Sosyal devlet özel mülkiyet hakkını vatandaşlarına tanımış ve bu hakkı yasalarla koruma altına almıştır. Ancak bu demek değildir ki özel mülkiyet hakkı sınırsız bir koruma altındadır ve hiçbir şekilde müdahale edilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla özel mülkiyet hakkının doğal ve sınırsız bir hak olmadığı ve nisbir bir hak olarak kullanılabilirdiği söylenebilir. Özel mülkiyet hakkının kullanılmasını sınırlayan etkenlerden bahsedilirken değinilmesi gereken noktalar şu şekilde belirtilebilir. İlk olarak özel mülkün kullanılmasında hak sahibi kamu yararını hiçe sayamaz. Bir başka özellik ise hak sahibinin mülkünü toplumun zararına kullanamaması; bir başka deyişle, hak sahibinin mülkünü kullanırken toplum yararını gözetmesi gerekliliğidir. Bu sayılan etkenlerin yerine getirilmemesi durumunda devlet duruma müdahalede bulunabilmektedir. Ancak bu müdahale gerçekleşirken devlet birtakım karşılıklar ödemek koşuluyla bireylerin özel mülkiyet hakkını sınırladırılabilmekte hatta sonlandırabilmektedir. Kamulaştırma ve devletleştirme kavramları özleri itibariyle birbirine benzemekle beraber uygulanış bakımından birbirinden ayrılmaktadırlar. Bu bağlamda kamulaştırma denildiğinde gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerinin ellerinde bulundurdukları taşınmaz malların devlet tarafından bedelinin ödenmesi koşuluyla kendi mülkiyetine geçirilmesi iken; devletleştirme de ise özel sektörde kamu hizmeti niteliğince faaliyette bulunan ekonomik kuruluşların mülkiyeti yine belli bir bedel ödenerek devletin

eline geçmektedir. Burda önem arzeden nokta, hem kamulaştırma da hem de devletleştirme de ki öncelikli koşulun, kamu yararının zorunlu kıldığı haller durumunda gerçekleştirilebilmeleri olmasıdır (Özcan, 2009: 40).

1.5.Sosyal Devletin Unsurları

Sosyal devletin unsurlarını: ekonomik ve sosyal hayata müdahale, sosyal adalet ve sosyal güvenlik başlıkları altında incelemek mümkündür.

1.5.1. Ekonomik ve Sosyal Hayata Müdahale

Sosyal hakların kabul görmesinde önemli bir rolü bulunan Sanayi Devrimi, ilk olarak 19.yy'da İngiltere'de başlamış ve ilerleyen dönemde ABD ve Avrupa'ya doğru genişlemiştir. Sermaye sahiplerinin elde ettiği ayrıcalıklar ve yoksul halkın sömürülmesi sonucunda sosyal hakların ortaya çıkması hız kazanmıştır. Özellikle ezilen işçi sınıfının verdiği mücadeleler ve ortaya koydukları tepkiler sonucunda sosyal devlet kavramı yavaş yavaş önem kazanmış ve kabul görmüştür. Dolayısıyla sosyal hakların da ortaya çıkması için gerekli ortam hazırlanmaya başlamıştır. Yirminci yüzyıla gelindiğinde sosyal hakların anayasalarda kendine yer bulmasıyla beraber iyice önem kazanmaya başlayan sosyal devlet olgusu bu dönemde Bolşevik ihtilaliyle gerçekleşen 1917/Ekim devrimi ve Almanya'da çıkarılan 1920 Weimer Anayasası ile beraber uluslararası arenada kabul görmüştür. Ayrıca yaşanan kanlı savaşların da sosyal hakların tanınmasında önemli birer etken oldukları söylenebilir. Tüm bu gelişmelerin etkisi sonucu sosyal devlet kavramının ortaya çıkmasıyla beraber devletin vatandaşlarına sendika hakkı, grev hakkı, çalışma hakkı, dinlenme hakkı, tatil hakkı gibi sosyal hakları tanınması ve ekonomik bazı haklar da sağlayarak, ekonomik ve sosyal hayata müdahale de bulunması vatandaşlar tarafından beklenen ve istenen bir durum halini almıştır (Şimşek, 2012: 16-17).

1.5.1.1.Eğitim Hizmetleri

Devletin eğitim hizmetlerine müdahalesi sonucunda yüksek gelirli ve düşük gelirli gruplar arasında adaletsizliğin giderilmesi amaçlanmaktadır. Gelir dağılımında adaletin sağlanması bakımından devletin eğitim alma olanaklarından yoksun ya da az olan kişilere fırsat eşitliği bakımından yüksek gelirli gruplar gibi bir eğitim alma olanağı sunabilmesi amacı devletin eğitim hizmetlerine yaptığı müdahalenin temelini oluşturmaktadır. Eğitim hizmetinden yararlanacak olanların refah seviyesine bakılmaksızın devlet müdahalesiyle

eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması sosyal devlet olmanın bir gereğini oluşturmaktadır (Alp, 2008: 123).

Eğitim hizmetleri merkezi yönetim, yerel yönetimler veya diğer kesimlerce (özel sektör ve sivil toplum örgütleri gibi) sağlanabilmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Yurt-Kur ve Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Türkiye’de eğitim hizmetlerinin finansmanı bakımından sorumlu kurumlardır (Güç, 2015: 169).

1.5.1.2.Sağlık Hizmetleri

Belirli bir hastalığın teşhisinden başlayarak tedavi süreciyle beraber rehabilitasyon sürecinin de dahil edildiği faaliyetler ile bireysel ve toplumsal sağlık seviyesinin geliştirilmesi amacıyla atılan her adım bir bütün olarak sağlık hizmeti olarak değerlendirilmektedir. Sağlık hizmetlerinin sınıflandırılması üç biçimde gerçekleşmektedir. Bunlar: aile planlaması ve gıda denetiminin örnek olarak verilebileceği, hastalık ortaya çıkmadan alınan önemleri kapsayan koruyucu sağlık hizmetleri; hastalık ortaya çıktıktan sonraki müdahaleleri kapsayan tedavi edici sağlık hizmetleri; son olarak da hastalık veya kaza sonucu oluşan psikolojik bozuklukları gidermeyi amaçlayan rehabilite edici sağlık hizmetleridir (Güç, 2015: 170).

Bireysel ve toplumsal refah seviyesini arttırmak doğrudan sağlık politikalarının başarısı ile ilişkilendirilebilir. Sosyal devletin varlık sebebinin amaçlarından biri de başarılı sağlık politikalarının devlet eliyle gerçekleştirilmesidir. Bu bağlamda genel sağlığın sağlanması bakımından devlet birinci dereceden sorumlu olarak görülmektedir. Düşük gelirli grupların sağlık hizmetlerinin karşılanmasında birtakım uygulamalarla fırsat eşitliğinin sağlanması sosyal devletin gerekliliklerinden biridir. Sağlık hizmetlerinin devlet eliyle sunulması durumunda hem fırsat eşitliği sağlanmış olacak hemde insan kaynağının niteliği yükseleceği için vasıflı işgücünde bir artış olacaktır. Sosyal devlet sağlık hizmetlerini piyasadan satın alabileceği gibi bu hizmetleri doğrudan doğruya üstlenip sunadabilir. Sağlık hizmetlerinin devlet eliyle sunulmasının gerekli olmasını koşan sebeplerden biri gelir eşitsizliğidir. Yüksek gelirli grupların sağlık hizmetlerinden yeteri kadar faydalanırken düşük gelirli grupların bu hizmetten yeterli miktarda faydalanamaması sorunu fırsat eşitsizliği yaratmakta ve toplumsal bir sorun teşkil etmektedir. Sağlık hizmetlerinin kamu eliyle sunulmasını gerekli kılan bir diğer koşul ise piyasadaki aksamalardır. Konu sağlık hizmeti olduğunda bu hizmeti sağlayan kesim az

iken bu hizmetten yararlanmak isteyen kesim fazla olabilir. Bu durumda da piyasada aksamalar gerçekleşebilir. Bu duruma ek olarak tüketiciler arasındaki eksik bilgi ve dışsallıklar da sağlık hizmetlerinde devletin söz sahibi olmasını gerekli kılan durumlara örnek olarak gösterilebilir (Alp, 2008: 125-127).

1.5.2. Sosyal Adalet

Sosyal adalet ilkesi sosyal devletin varlık sebeplerinden biri olup toplumda üretime konu olan tüm değer ve hizmetlerin yine toplumda yer alan tüm bireylere uygun ve eşit bir biçimde paylaştırılmasını amaç edinmektedir. Burdaki paylaşımın içine her türlü ekonomik, kültürel ve sosyal paylaşımlar dahil olmaktadır. Benzer biçimde gelir ve servet dağılımında fırsat eşitliği bakımından eşit ve adil olarka paylaştırılması da sosyal adaletin gerçekleşmesi için birer gerekliliktir. Sosyal devlet sosyal adalet ilkesini gerçekleştirirken tüm bu bahsedilen olguları eşit olarak dağıtmayı hedeflemez, bunları insan onuruna yaraşır bir biçimde herkesin eşit olarak almasına önem verir. Bu bağlamda herkesin gerçekleştirilen hizmet ve gelirden ihtiyacı dahilince nemalanmasını esas alır. Dolayısıyla sosyal adalet, milli gelirden istifade edecek sektör, kişi ve grupların adil bir biçimde yararlanmasına önem veren bir kavramdır (Uzun, 2010: 26).

1.5.2.1.Yatay Adalet

Yaş, aile genişliği ve medeni hal gibi özel durumların dikkate alınarak nitelik bakımından benzer özellik gösteren bireyler arasında herhangi bir ayırım (ırk ayırımı ve cinsiyet ayırımı gibi) yapılmaksızın aynı koşul ve statü de değerlendirilmesi durumuna yatay adalet denilmektedir. Yatay adalette sosyal devletin müdahale etmesi için belirleyici etken gelir seviyesi değil, belirtilmiş olan bu spesifik özelliklerdir (Alp, 2008: 129).

1.5.2.2.Dikey Adalet

Doğumdan itibaren farklı özelliklerle donatılmış olan kişiler arasındaki farkın giderilmesi ve dolayısıyla adaletin sağlanması bakımından farklı kişilere farklı muamelelerin gerçekleştirilmesini esas alan dikey adalet kavramına göre örneğin gelir seviyesi bakımından farklı olan bireylere farklı uygulamalarla adaleti gerçekleştirici bir takım yardımlar yapılmasını öngörür. Bir başka örnek olarak prime dayalı emekli aylığı sistemi verilebilir. Prim sisteminde dayalı emekli aylığı sistemine göre yüksek prim ödeyenlere yüksek; düşük prim ödeyenlere ise daha düşük emekli aylığı verilmesi durumu dikey

adaleti sekmeye uğratacağından dolayı gelir dağılımında bir adaletsizlik durumu oluşturacaktır (Alp, 2008: 128-129).

1.5.3. Sosyal Güvenlik

Bireylerin gelirinin veya kazancının bellibir sosyal risk sebebiyle azalması durumunda hiçkimseden yardım almaya gerek duymadan sosyal devlet aracılığıyla tekrar eski yaşam seviyesini koruyacak ve geçimini sağlayacak duruma gelebilmesi durumuna genel anlamda sosyal güvenlik sistemi adı verilmektedir. Sosyal güvenlik kavramı bireylerin çalışma gücünü kaybetmesi durumunda insan onuruna yaraşır bir hayat düzeyini sağlayabilecek bir sistemler bütünüdür. Sosyal güvenlik sistemi kapsamında iş kazası, meslek hastalıkları, analık sigortası, hastalık, maluliyet ve ölüm gibi durumlarda kişilerin kendilerinin ve bakmakla yükümlü oldukları kişilerin hayat standartını belli bir seviyede tutmasının zorlaşması sonucunda sosyal devlet eliyle yardımda bulunulması gerekmektedir. İşsizlik sigortası ve analık sigortası gibi uygulamalara da sahip olan sosyal güvenlik siteminde kişilerin mağdur duruma düşmelerini engelleyecek birtakım hizmetler sözkonusu olmaktadır (Akıcı, 2010: 75-76).

Sosyal güvenlik sisteminin asıl amacı kişileri başkalarına muhtaç seviyeye düşürmeden belli bir hayat standartı içerisinde yaşamlarını sürdürmelerini sağlayabilmektir. Sosyal devletin uyguladığı sosyal güvenlik sistemi sayesinde kişiler geleceklere daha güven dolu bakabilmekte ve yaşam düzeylerinin belli bir asgari seviyenin altına düşmeyeceğini bilerek yaşamboyu güven içerisinde yaşayabilmektedirler. Aile ve birey bağlamında önemli bir olgu olan sosyal güvenlik, aynı zamanda toplumun huzurunun sağlanması ve toplumsal barış ortamının korunmasında da önem arz etmektedir (Alp, 2008: 118).

Sosyal güvenlik sisteminin finansmanında iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Sosyal güvenlik harcamaları toplumda çalışmakta olan kişilerin ödedikleri primler vasıtasıyla emeklilikleri ve pasif sigortalıları finanse edebileceği gibi Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kendi içerisinde işçi ve işverenlerden sağlanan primlerle bir fon oluşturarak bu fondaki birikimi gelecekte olası muhtemel riskleri finanse etmede kullanabilir (Güç, 2015: 175).

1.5.3.1.Sosyal Yardımlar ve Sosyal Hizmetler

Asgari bir hayat düzeyini gerçekleştirmekten yoksun, hem kendisini hem de bakmakla yükümlü olduğu kişilerin insan onuruna yaraşır bir hayat standartına erişmesini sağlayamayan kişilere kanundan kaynaklanan yetkiyle, resmi veya resmi olmayan kuruluşlar tarafından bu kişilerin kendilerine yetebilecek bir düzeye getirilmesi için aynı veya maddi olarak yapılan her türlü yardımlar sosyal güvenlik sistemi çerçevesinde birer sosyal hizmet olarak değerlendirilmektedir. Sosyal yardımlar daha çok sosyal sigorta sistemine dahil olmayan kimselere yapılan yardımlar olup özel vergilerle veya fonlarla finanse edilebilmektedirler (Şimşek, 2012: 118).

Sosyal yardımlar bir kerelik gerçekleştirilebileceği gibi belli aralıklarla da gerçekleştirilebilir. Sosyal yardımlardan yararlanmak için gerekli olan tek şart muhtaç durumda olmaktır. Bu bağlamda sosyal yardımlardan yararlanmak için öncesinde belli bir kurallar silsilesini geçmek ya da herhangi bir prim ödeme gibi bir şart aranmamaktadır. Kamu kuruluşu, vakıf ya da derneklerin yaptıkları sosyal yardımların finansmanı yine bu kuruluşların kendi kaynaklarından elde edilmektedir (Alp, 2008: 122).

Sosyal hizmet kavramı çeşitli biçimlerde tanımlanabilmektedir. Bir tanıma göre sosyal hizmet: birey ya da toplulukların kendi imkanları dışında doğada oluşan yoksulluk ve eşitsizliğin önlenmesi için ve kişilerin, aileleri ve toplumların refahını arttırabilmek amacıyla yürürlüğe konulan hizmet programlarını kapsamaktadır. Bir başka tanıma göre ise sosyal hizmetler, bireylerin toplumsal düzeyde birbirleriyle uyumunu sağlamak için oluşturulmuş hizmetler olarak tanımlanmaktadır. Genel anlamda sosyal hizmetler birey ve ailelerin buldukları çevre dolayısıyla maruz kaldıkları maddi ve manevi yoksunlukların giderilmesi bağlamında hayat standartlarının iyileştirilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetlerden oluşan bir bütündür (Özcan, 2009: 41).

1.5.3.2.Sosyal Tazminler ve Sosyal Teşvikler

Devletin sorumluluğundaki vatandaşlarına uğrattığı maddi ya da manevi zararlara karşılık olarak gerçekleştirilen edimlere sosyal tazmin adı verilmektedir. Bir başka tanıma göre, yasalarla belirlenen kurallar çerçevesinde kamu görevini yerine getirmekte olan bir vatandaşın uğradığı zararın devlet tarafından tazmin edilmesi durumuna sosyal tazmin denilmektedir. Sosyal tazminin sosyal yardımlardan farkı; sosyal yardımlar devlet tarafından vatandaşlarının refahını arttırıcı bir hizmet olarak sunulurken, sosyal tazmin

kavramının temelinde ise hak doğurucu bir kavram olarak vatandaşın gördüğü zararın zorunlu olarak devlet tarafından karşılanması durumu söz konusudur. Sosyal tazminin de tıpkı sosyal yardımlarda olduğu gibi finansmanı vergilere dayanmaktadır (Akıcı, 2010: 79). Sosyal tazmin kapsamında er ve erbaş görevi yapan askerlerin, şehitlerin dul ve yetimlerine; muhtaç durumda olan askerlerle gazilerin de ailelerine aylık verilmesi kararlaştırılmıştır (Özcan, 2009: 41).

Sosyal teşviklerin ana amacı ise vatandaşlara asgari bir geçim standardı sunmak yerine refah seviyesini arttırarak onlara daha yüksek bir hayat standardı sunabilmektir. Çocuklara yapılan yardımlar ile birlikte eğitim anlamında yapılan yardımlar ve kira yardımları sosyal teşvik kapsamına girmektedir. Özetle, sosyal yardım ve sosyal hizmetlerin amacı yoksul vatandaşların yaşanabilir bir hayat standartına kavuşması için devlet eliyle yardım edilmesi durumunu ifade ederken; sosyal teşvik kavramında ise zaten orta seviye bir hayat süren vatandaşların refahını arttırarak daha rahat bir hayat sürmelerini sağlamak amaç olarak belirlenmektedir (Alp, 2008: 123).

1.5.3.3.Sosyal Sigortalar

İleride olası tehlike ve olumsuzluklardan doğabilecek zararların giderilmesinin daha önceden düzenli olarak ödenen primlerle taahhüt edilmesi durumuna sigorta adı verilmektedir. Çalışmakta olan işgücünü ölüm ve işsizlik gibi negatif durumlara karşı korumayı görev edinen kamu hukukuna dayalı düzenlemeler ise sosyal sigorta kavramını oluşturmaktadır (Özcan, 2009: 41).

Sosyal sigortalar sosyal güvenlik sisteminin bir kolunu oluşturuyor olsada toplumda genellikle bu iki kavram aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu kavramların toplumda özdeş olarak anılmasındaki etkenlerin başında sosyal sigortanın toplumun büyük kesimine hitap ediyor olması, süreklilik arz etmesi ve sağladığı hakların çeşitliliğinin fazla olması gösterilebilir (Alp, 2008: 118). Sosyal sigortalar zorunlu sigortalar olup çalışan bireyleri mesleki, fizyolojik, ekonomik ve sosyal risklere karşı koruyarak geleceklerini güven altına almalarını sağlamaktadır. Sosyal sigorta türlerine örnek olarak yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası, hastalık sigortası, analık sigortası, işsizlik sigortası, iş kazası ve meslek hastalıkları sigortası gibi sigortalar örnek olarak verilebilir (Akıcı, 2010: 86-89).

1.6. Türkiye’de Sosyal Devlet İlkesinin Anayasal Düzende Gelişimi

Türkiye’deki sosyal devlet ilkesinin anayasal düzendeki gelişiminin cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet sonrası dönem olarak incelenmesi mümkündür.

1.6.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sosyal Devlet

Sosyal devlet kavramının ilk temellerinin II.Mahmut döneminde ve tanzimat döneminde gerçekleşen reformlarla atıldığı söylenebilir. Sağlık alanında gerçekleştirilen karantina teşkilatının kurulması, koruyucu uygulama olarak aşuların yapılması, ebelik eğitiminin verilmesi, kamuya ait hastanelerin açılması gibi yenilikler ile aileleri ilgilendiren konular olarak; dul-yetim maaşlarının düzenlenmesi, vasilik kriterlerinin belirlenmesi birer sosyal devlet uygulaması olarak adlandırılabilir. Bunlara ek olarak ilk kez polis teşkilatının kurulması, ıslah hanelerin açılması, kanuni bakımdan ilk kez bir ceza kanununun oluşturulması gibi uygulamalarda sosyal devlet bakımından önemli gelişmeler olarak değerlendirilebilir. II.Abdülhamid döneminde sosyal vatandaşlık kavramı önem kazanmıştır ve takip eden dönemde II.Meşrutiyetle beraber grev hakkı ve Cemiyetler Kanunu ile beraber sendika kurma hakkı gibi sosyal haklar tanınmıştır (Sağlam, 2011: 57-58).

1.6.2. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Devlet

On yıla yakın bir süredir savaş ortamı içinde bulunan, sosyal ve ekonomik bakımdan harap olmuş bir millet görünümünde olan Türkiye, ilk kurulduğu yıllarda savaşın yıkıcı etkisini geride bırakarak ulusal ekonominin inşasını gerçekleştirmeyi kendisine amaç edinmiştir. Yeni kurulan Türk devletinin sosyal politikalarının belirlendiği Türkiye İktisat Kongresi ya da bir diğer adıyla İzmir İktisat Kongresinde çalışanların koşulları, sendikal haklar, kadın işçilerin durumu, çalışma yaşı ve sosyal güvenlik bakımından önemli kararlar alınmıştır. Kongrede alınan kararlardan bir tanesinde artık çalışanlara amele yerine işçi kelimesinin kullanılması kararı olmuştur. Asgari ücret hakkında önemli adımlar atılmış ve asgari ücretin her üç ayda bir ülkedeki geçim koşulları dikkate alınarak hesaplanması kararına varılmıştır. İşçilerin ücretlerinin her ay düzenli olarak ödenmesi kararlaştırılarak bu ödemenin sadece nakdi olarak gerçekleştirilebileceği kararlaştırılmıştır. Bunlara ek olarak izin günleri, resmi tatiller, emeklilik hakları, işçi çocukların eğitimi ve ücretli izin gibi meselelerin herbiri tartışılarak değerlendirilmiştir. Özetle, bu kongreyle beraber Türkiye’de sosyal devletin temellerinin atıldığı söylenebilir (Şimşek, 2012: 81).

1.6.2.1. 1921 ve 1924 Anayasası

1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye kanunuyla kurulan Türkiye Cumhuriyetinin ilk anayasası sadece geçiş dönemi koşullarını kapsayan hükümler içerdiğinden dolayı sosyal devlet kavramına bağlı herhangi bir düzenlemeye yer vermemiştir (Uzun, 2010: 69).

1920'li yıllarda dünya ülkeleri I.Dünya Savaşı'nın yaralarını sarmakta iken genel anlamda sosyal devlet kavramı henüz tam bir güç kazanmamıştı. Dolayısıyla ülkelerde sosyal devlet uygulamaları henüz tam anlamıyla vuku bulmaya başlamamıştı. Bu dönemde Türkiye'nin hazırladığı 1924 Anayasası da aynı çağda yürürlükte olan diğer anayasalar gibi sosyal haklar konusunda herhangi bir düzenleme yapmamış olmasına karşın takip eden dönemde devletin sosyal hayata müdahaleleri giderek artış göstermeye başlamıştır (Şimşek, 2012: 77).

1.6.2.2. 1961 Anayasası

27 Mayıs 1960 tarihinde Demokrat Partinin iktidarda olduğu dönemde başta asker olmak üzere çeşitli Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve üniversite öğrencilerinin desteğiyle birlikte gerçekleştirilen darbe ile birlikte hükümet düşmüş ve Türkiye Cumhuriyeti yeni bir sürece girmiştir. Türkiye Cumhuriyetinin tarihinde karşılaştığı ilk siyasi darbe olan 27 Mayıs İhtilali aslında 37 düşük rütbeli subayın başa çektiği grup öncülüğünde gerçekleşmiştir. Kritik görevlerde bulunun bu subaylar ilk olarak ordudaki komuta düzenini etkisiz hale getirerek askeri açıdan karşılarına çıkacak olası bir engeli ortadan kaldırmışlardır. Dolayısıyla 27 Mayıs Darbesinin emir komuta zinciri doğrultusunda gerçekleştiğini söylemek yanlış olur. Emekli orgeneral Cemal Gürsel ve 37 düşük rütbeli subay yönetime el koyduktan sonra Milli Birlik Komitesini kurarak ülke düzenini istedikleri gibi inşa etmişlerdir. Bu süreçte 235 general, 3500'e yakın subay emekli edilmiş; bazı üniversiteler kapatılarak 1402 üniversite öğretim görevlisi de görevlerinden alınmıştır. Ayrıca 520 hakim ve savcı görevden alınarak yargıya da el konulmuştur. Türkiye'de gerçekleştirilmek istenen demokrasi anlayışı bu darbeyle sekteye uğramıştır (Akıcı, 2010: 61).

Milli Birlik Komitesi yönetimi ele geçirdikten sonra 1961 yılında bir anayasa hazırlamıştır. Bu anayasada devletin sosyal bir hukuk devleti olduğuna dikkat çekilerek sosyal devletin bazı ilkeleri yürürlüğe sokulmuştur. Herkese ekonomik ve sosyal bakımdan insan şerefine yakışır bir düzen kurmanın sosyal devletin bir görevi olduğunu

belirten 1960 Anayasasına göre ayrıca yatırımların gerekli kanallara yönlendirilmesi, milli tasarrufu arttırmak ve kalkınmayı gerçekleştirmek gibi bazı ödevler de devlete yüklenmiştir (Şimşek, 2012: 77).

1961 Anayasası temel hak ve özgürlükler, kişinin hakları ve ödevleri, sosyal ve iktisadi haklar ve ödevler ile siyasi haklar ve ödevler olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Çağdaş demokrasiler gözönüne alınarak düzenlenen 1961 Anayasası hak ve özgürlükler bakımından vatandaşlara sosyal devlet açısından önemli yenilikler getirmiştir denilebilir. 1961 Anayasasına göre devlet sadece klasik hak ve özgürlükler bakımından vatandaşlarına karşı sorumlu değildir. Buna ek olarak tüm halka karşı onların yaşam düzeyini belli bir seviyeye yükseltmek ve dolayısıyla refahlarını arttırmak bakımından da devlet kendisini sorumlu olarak görmektedir (Uzun, 2010: 76).

1961 Anayasasını sosyal devlet ilkeleri bakımından değerlendirecek olursak öncelikle eğitim anlamında halkın öğrenim ve eğitimi sağlamada kendisini sorumlu olarak gören devlet bunu bir ödev olarak varsaymış ve bu bağlamda eğitim ve öğrenim hakkının kız veya erkek farketmeksizin tüm vatandaşlar için zorunlu bir ödev olduğunu belirterek devlet okullarında parasız olarak verileceği hükmünü getirmiştir. Yasama ve yürütme organları sosyal devlet olmanın vasfını taşıyarak sağlık, konut ve eğitim alanlarında vatandaşlarının refahını arttırıcı düzenlemeler getirerek özellikle yaşlı, muhtaç ve düşkün kesime bazı kolaylıklar getiren uygulamalar hayata geçirmiştir. Ayrıca 1961 Anayasasını destekleyici kanunlar çıkarılarak devletin sosyal ve ekonomik hayatı düzenleyici rolü daha da güçlendirilmiştir (Özdemir, 2010: 137).

Sosyal devlet ilkelerini gerçekleştirme bağlamında 1961 Anayasası çalışma hayatının koşullarını sadece düzenlemekle kalmayıp işçilere sendika kurma hakkı, toplu sözleşme ve grev hakkı, toplu iş sözleşmesi hakkı gibi birtakım haklar tanımıştır. Böylece ilk kez bir Türk Anayasasında bu haklar sözkonusu olarak hayata geçirilmiş ve devletin güvencesi altına alınmıştır (Akıcı, 2010: 63-64).

1.6.2.2.1. 1971-1973 Değişiklikleri

1969-1974 tarihleri arasında toplamda yedi defa değişime uğrayan 1961 Anayasasında sosyal devlet bakımından en önemli değişiklikler 12 Mart 1971 yılında verilen askeri muhtıra ile gerçekleşmiştir. 1971 ve 1973 yılında yapılan değişiklikler sosyal devlet ilkesini sekteye uğratmış ve elde edilen kazanımlardan bazıları kaybedilmiştir. 1961

Anayasasında kararlaştırılan kamulaştırmaya ilişkin madde değiştirilerek devlet tarafından kamulaştırılan malın bedelinin peşin ödenmesi zorunluluğu ortadan kaldırılmış ve ödemede kolaylık olması bakımından taksitle ödenmesi düzenlenerek yeni bir takım süreler getirilmiştir. Ayrıca sendika kurma hakkına ilişkin maddelerde de değişiklik yapılarak bu hakkın kullanılmasında bazı özel sınırlama nedenleri ortaya konmuştur. Ayrıca sendikal faaliyetler üzerinde de düzenlemeler yapılarak memurların sendikalara üye olmasına yasak getirilmiş ve o zamana kadar kurulmuş olan tüm memur sendikalarının kapatılması kararlaştırılmıştır. Dolayısıyla anayasal düzende elde edilmiş bazı haklar yapılan bu değişikliklerle vatandaşın aleyhine sonuçlanmıştır (Uzun, 2010: 94-97).

1.6.2.3. 1982 Anayasası

1982 Anayasası, 1961 Anayasası ile kabul edilen temel ilkelerin çoğunu bünyesinde barındırdığından dolayı birçok açıdan 1961 Anayasası ile benzerlik göstermektedir. Ayrıca bu iki anayasa hazırlanış bakımından da birbirlerine benzemektedirler. 1961 Anayasasının oluşturulmasında temel güç sahibi olan Milli Birlik Komitesinin yerini 1982 Anayasasında Milli Güvenlik Konseyi almıştır. Her iki anayasada darbe sonucu oluşturulan sivil ve askeri kanadı olan kurucu meclisler tarafından hazırlanmışlardır (Şimşek, 2012: 79).

12 Eylül 1980 tarihinde bir önceki anayasanın hazırlanmasında ileri sürülen gerekçelerin benzerleri (rejim tehlikesi, ülkenin bataklığa saplanması, sivil kargaşa durumu) ileri sürülerek Türkiye Cumhuriyeti tarihinin ikinci darbesi gerçekleşmiştir. Bu durum 1960 darbesi ve 1971 muhtıralarıyla beraber askerin seçilmiş hükümete üçüncü kez müdahalede bulunmasına örnektir. Bu tarihten sonra askeri yönetim ülke genelinde söz sahibi olarak dönemin başbakanı Süleyman Demirel'i görevinden almış ve TBMM'yi lağvetmiştir. Ayrıca dönemin siyasi liderleri askeri üslerde gözetim altına alınarak yargılanmışlardır. Yürürlükte olan anayasa kaldırılarak yeni bir anayasa hazırlanmıştır (Akıcı, 2010: 65).

Tablo 1

1982 Anayasasında Yer Alan Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler

1982 Anayasasında Yer Alan Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler
Ailenin Korunması
Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi
Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti
Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı
Sendika Kurma Hakkı
Toplu İş Sözleşmesi Hakkı
Grev Hakkı ve Lokavt
Ücrette Adalet Sağlanması
Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması
Sosyal Güvenlik Hakkı
Kıyılardan Yararlanma
Toprak Mülkiyeti
Tarım, Hayvancılık ve Bu Üretim Dallarında Çalışanların Korunması
Kamulaştırma
Devletleştirme ve Özelleştirme

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982)

Özetle, Türkiye’de sosyal devlet geleneğinin istenildiği düzeye ulaşamamasının arkasında tarihsel süreç bakımından örnek aldığı batılı toplumların yaşadığı deneyimlerden yoksun olması, sanayileşme olgusunun çok geç başlaması, sermaye birikimindeki eksiklik ve teknoloji bakımından diğer ülkelere bağımlı olma gibi etkenlerin olduğu ileri sürülebilir. Ayrıca tüm bunlara ek olarak ülke içinde varolan ideolojik baskılar ile vesayet güçlerinin baskıları da sosyal devlet ilkesinin Türkiye’de tam olarak benimsenmesine engel olan durumlardan bazıları olarak gösterilebilir (Özdemir, 2008: 140).

1.7. Avrupa Birliği Sosyal Devlet Modelleri

Avrupa Birliği sosyal refah devleti modelleri arasında liberal refah modeli, korporatist-muhafazakar refah modeli, sosyal demokrat refah modeli ve güneyli refah modeli gösterilebilir.

1.7.1. Liberal Refah Modeli (Anglo-Saxon)

Devletin sosyal transferler yaparak gelir dağılımındaki adaletsizliği önlemeye çalıştığı bu modelde bireylerin emek piyasasına girmeleri teşvik edilmektedir. İngiltere, ABD, Avustralya ve Yeni Zelanda liberal refah modelinin temsilcileri olarak değerlendirilmektedirler (Özcan, 2009: 44).

1.7.2. Korporatist-Muhafazakar Refah Modeli (Kıta Avrupası)

Sigorta sistemine önem verilerek piyasa risklerinin azaltılmasını öngören korporatist-muhafazakar refah modelinin temsilcileri arasında Almanya, Avusturya, Lüksemburg, Belçika ve Fransa gibi ülkeler örnek olarak gösterilebilir (Akbaş, 2009: 122).

1.7.3. Sosyal Demokrat Refah Modeli (İskandinav)

Sosyal hakların korunmasına azami önem gösteren sosyal demokrat refah modelinde tam istihdam idealinin gerçekleştirilmesi içinde büyük çaba sarfedilmektedir. Bu modelin temsilcileri olarak İsveç, Danimarka, Norveç ve Finlandiya gibi ülkeler gösterilmektedir (Akbaş, 2009: 123).

1.7.4. Güneyli Refah Modeli (Akdeniz)

Yasal, kurumsal ve sosyal alanda yeterince gelişme sağlayamayan ülkelerin oluşturduğu güneyli refah modelinin temsilcileri arasında İtalya, İspanya, Yunanistan ve Portekiz yer almaktadır (Akbaş, 2009: 124).

1.8. Sosyal Politika Kavramı

18.yy'ın ikinci yarısından sonra İngiltere'de başlamış olan Sanayi Devrimiyle beraber literatüre girmiş olan sosyal politika kavramı toplumdaki ekonomik ve sosyal sorunlara çözüm üretmeyi amaçlayan politikalarlardır. Tarihsel süreç içinde çeşitli değişikliklere uğrayan sosyal politikalar temel olarak toplumda kendi yaşam koşullarıyla asgari bir yaşam seviyesini gerçekleştiremeyen özellikle hasta, muhtaç, yaşlı, özürü vb. bireylerin kendi kendilerine yeter bir hale getirmeyi amaçlamaktadır. Sosyal politikalar ilk olarak dönemin koşulları gereği işçilerin haklarını koruyan haklar olarak ortaya çıkmış olsalarda ilerleyen dönemlerde farklı alanlarda yayılarak genel olarak toplumun ihtiyaç duyduğu gereksinimleri karşılayan ve toplumun geneline haklar sağlayan bir yapıya dönüşmüştür (Batur, 2011: 22-29).

1.8.1. Avrupa Birliğinde Sosyal Politika ve Gelişimi

Avrupa Birliğinin temel yapısının oluşturulduğu Avrupa Ekonomik Topluluğundan itibaren sosyal politika kavramı Avrupa ülkeleri için önem arz etmektedir. Zaman içerisinde sosyal politika uygulamalarının yaygınlaşmasıyla beraber Avrupa sadece ekonomik bakımdan entegre olmakla kalmayıp eğitim, sağlık ve sosyal koruma gibi

alanlarda da ortak hareket etme gereksinimi duymuştur. Avrupa Birliği ülkelerinde sosyal politikaların oluşumunda Avrupa Komisyonu, Avrupa Adalet Divanı, Avrupa Parlamentosu gibi çeşitli kurumlar rol almışlardır (Güner, 2014: 35).

1.8.1.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

Fransa, Almanya, Belçika, İtalya, Hollanda ve Lüksemburg tarafından Avrupa'da barış ve refah ortamının sağlanması amacıyla 18 Nisan 1951 tarihli Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) anlaşması Paris'de imzalanmıştır. 1952 yılında yürürlüğe giren bu anlaşmanın temel amacı üye devletlerin kömür ve çelik ürünlerinin serbest bir pazarda dolaşımını gerçekleştirmek olmakla beraber uluslararası işbirliği çerçevesinde ticaret önündeki engellerin kaldırılmasını sağlamaktır (Akbaş, 2009: 44).

1.8.1.2. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu

Sosyal politika, iş güvenliği ve halk sağlığı gibi konuların sınırlı biçimde ele alındığı 25 Mart 1957 tarihinde Roma'da imzalanarak kurulan Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunun (AAET) asıl amacı atom enerjisinin barışçıl amaçlarla kullanımını sağlamaktır (Akbaş, 2009: 47)

1.8.1.3. Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Roma Antlaşması

Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) 1957 yılında imzalanan Roma anlaşmasıyla kurulmuş olup üye ülkeler için ortak bir pazar anlayışı çerçevesinde gümrük birliğinin oluşturulması, ortak tarım politikalarının belirlenmesi, işçi hareketleri ve ulaştırma politikaları konusunda ortak kararların alınması ve ekonomik kalkınma gayesinin gerçekleştirilmesi amacıyla beraber hareket edilmesini sağlayacak birtakım ortak örgütlerin kurulmasını öngören bir anlaşmadır (Akbaş, 2009: 47).

1.8.1.4. 1974 Sosyal Eylem Planı

1974 yılında kabul edilen sosyal eylem planıyla işçiler ve çalışma hayatı konusunda önemli düzenlemeler yapılarak sosyal devlet ilkesinin gerçekleştirilmesi yönünde somut adımlar atılmıştır. Bu bağlamda işçilerin çalışma koşullarının değerlendirilerek daha iyi hale getirilmesi, tam istihdam gayesine ulaşılması için düzenlemeler yapılması, kadın ve erkek işçiler bakımından fırsat eşitliği ortamının oluşturulması, toplu işten çıkarma vakalarına karşı işçilerin korunması ve işçilerin yönetimde söz sahibi olmalarını

gerçekleştirmek üzere birtakım düzenlemelerin yapılması kararlaştırılmıştır (Akbaş, 2009: 53).

1.8.1.5. Avrupa Tek Senedi

Avrupa Konseyinde nitelikli çoğunlukla karar almanın önünü açan Avrupa Tek Senedi 1986 yılında imzalanmış olup özellikle işçi sağlığı ve iş güvenliği konularında önemli düzenlemeler yaparak bunların hukuki temellerinin oluşturulduğu bir belge niteliği kazanmıştır. İşçi sağlığı ve iş güvenliği kavramları ilk kez üye ülke Danimarka'nın önerisiyle tartışma konusu olarak Avrupa Tek Senedinde görüşülmüştür. İlerleyen dönemde Avrupa Konseyinin yetkileri genişletilerek ortak sosyal politikaların belirlenmesinin önü açılmıştır (Güner, 2014: 38-39).

1.8.1.6. Maastrich Anlaşması

Avrupa ülkeleri arasındaki parasal ve ekonomik birliğe ek olarak siyasal birliğinde tanımlandığı ve 1 Kasım 1993 tarihinde imzalanan Maastrich Anlaşmasıyla yıllardan beri süregelen topluluk günümüzde kullanılan adını almıştır. Dolayısıyla bu anlaşma Avrupa Birliği anlaşması adıyla da anılmaktadır. Bu anlaşmanın gerçekleşmesi sırasında nitelikli çoğunluk oylamasının sosyal politika ile ilgili alınacak kararlarda uygulama alanının genişletilmesi yönündeki görüşe İngiltere'nin karşı çıkması sonucu görüşmeler tıkanmıştır. Bu nedenle anlaşmaya ek olarak bir Sosyal Politika Protokolü düzenlenmiş ve İngiltere ile ilgili olan kriz aşılmıştır (Saka, 2010: 30).

1.8.1.7. Amsterdam ve Lizbon Antlaşmaları

Amsterdam anlaşması 1997 yılında imzalanarak Maastrich Anlaşmasına ekli olan Sosyal Politika Protokolünü kendi bünyesine dahil etmiştir. Ayrıca istihdam konusuyla ilgili bir bölüm anlaşmada yer almıştır (Saka, 2010: 32).

2000 yılında gerçekleştirilen Lizbon anlaşmasıyla Avrupa Birliği, birtakım ekonomik reformlar gerçekleştirerek sosyal uyumu ve istihdamı güçlendirmeyi amaçlamıştır. Lizbon stratejisi adı altında bu amaçları gerçekleştirebilmek için gerekli stratejiler belirlenmiştir. Lizbon anlaşmasıyla beraber rekabet olgusunun güçlendirilmesi amaçlanarak bilgi teknolojilerinin kullanımı, gelişmiş işgücü piyasalarının oluşturulması, yenilikçi bir ekonomik yapı ile birlikte sosyal güvenlik ve eğitim alanındaki

geliştirmelerin modern bir çerçevede gerçekleştirilmesi gibi önemli kararlar alınmıştır (Akbaş, 2009: 86).

1 Temmuz 2013 tarihinde Hırvatistan'da Avrupa Birliği ülkeleri arasına girmiştir ve böylece birlik üyelerinin toplam sayısı 28 olmuştur. Bu ülkeler: Almanya, Avusturya, Belçika, İngiltere, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Yunanistan, ek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Kesimi, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya, Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan'dır. Avrupa Birliği sürecinde aday ülkeler ise: Türkiye, İzlanda Makedonya Cumhuriyeti, Karadağ, Sırbistan'dır. Ayrıca Arnavutluk, Bosna-Hersek ve Kosova birliğe potansiyel aday ülkeler olarak gösterilmektedir (<https://ab.ibb.gov.tr/avrupa-birligi/abnin-tarihcesi/>, 02.06.2017).

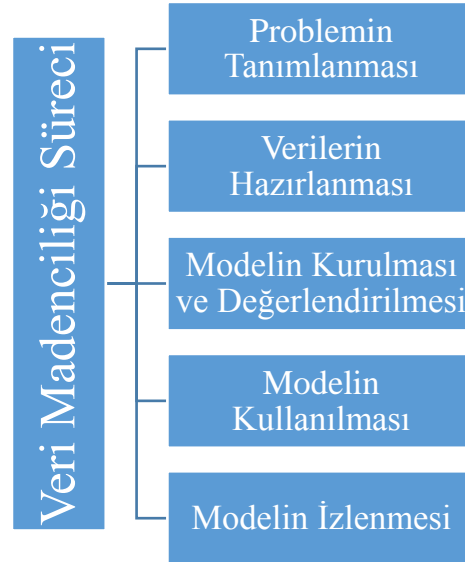
BÖLÜM 2: TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE SOSYAL DEVLET HARCAMALARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

2.1. Veri Madenciliği

Teknolojik gelişmelerle birlikte veriye ulaşmakta kolay bir hal almıştır. Kolay ulaşılan veriler öyle fazladır ki bunları veri yığını biçiminde tanımlamak mümkündür. Veri tabanlarındaki büyük veri koleksiyonları içinden bilgi keşfinin sağlanması yöntemine veri madenciliği adı verilmektedir. Bir başka ifadeyle, günümüzde terabayt düzeyinde ifade edilen büyük hacimli veri tabanları içerisinde stratejik öneme sahip olan verilerin değerlendirilerek açığa çıkarılması yöntemine veri madenciliği denilmektedir (Koyuncugil ve Özgürbaş, 2009: 24).

2.2. Veri Madenciliği Süreci

Veri madenciliği sürecine başlamadan önce ilk olarak elde edilen verilerin detaylı olarak analiz edilmesi gerekmektedir. Eğer veriler bir sonuç veriyorsa gerekli aşamalar gerçekleştirilmeye başlanarak sürece dahil olunulabilir.

Şekil 1: Veri Madenciliği Süreci

Veri madenciliğinin aşamaları bir süreç olarak Şekil 1’de gösterilmiştir. Buna göre veri madenciliği sürecinin; problemin tanımlanması, verilerin hazırlanması, modelin

kurulması ve değerlendirilmesi, modelin kullanılması ve modelin izlenmesi biçiminde aşamalardan geçtiği söylenebilir (Savaş, Topaloğlu ve Yılmaz, 2012: 7).

2.3. Veri Madenciliğindeki Problemler

Veri tabanlarına dayanan veri madenciliği yöntemlerinde verilerde birtakım sorunlar olabilir. Bu sorunların sınıflandırılması genel olarak artık veri, belirsizlik, boş veri, dinamik veri ve eksik veriler üzerinden yapılmaktadır.

Yanlışlıkların derecesiyle ilgili bir kavram olan belirsizlik, birincil anahtarda yer almayan ve tanımı gereği herhangi bir değere eşit olmayan boş veri, içeriği devamlı değişim gösteren dinamik veri ve örneklem kümesinde yer almakta olan gereksiz değişkenler olarak tanımlanan artık veri gibi kavramlar veri madenciliğindeki problemleri oluşturmaktadır. Ayrıca veri kümesinin büyük olması durumunda doğal olarak bazı eksik verilerin olması beklenen bir durumdur. Eksik verinin olması durumunda üç farklı yöntemle başvurulabilmektedir. Bunlar;

- Eksik veri içeren bilgiler ve kayıtlar analizden çıkarılabilir.
- Değişkenin ortalaması alınarak eksik veri olan yerlere konulabilir.
- Var olan veriler yorumlanarak duruma en uygun veriler tanımlanabilir (Savaş, Topaloğlu ve Yılmaz, 2012: 6).

2.4. Veri Madenciliğinin Uygulama Alanları

Veri madenciliğinin uygulama alanları oldukça geniş olup başlıca uygulama alanları olarak mühendislik, tıp, bankacılık ve borsa, eğitim, sağlık, ticaret ve telekomünikasyon alanları gösterilebilir.

2.5. Veri Madenciliğinde Kullanılan Programlar

Veri madenciliğinde kullanılan programlar SPSS, SAS, Clementine, Enterprise Miner, Excel, Angoss, KXEN, SQL Server, MATLAB, Rapid Miner, WEKA, R, C4.5, Orange, KNIME programlarıdır. Bu programlardan Statistical Package for the Social Sciences (SPSS), elde edilmiş verilere veri madenciliği tekniklerini uygulayarak özellikle analizin yapıldığı topluluk ile birebir ilişki kurması bakımından önem teşkil etmekte olup, yapılan analizle ilgili öngörülerin yorumlanmasını sağlamaktadır (Dener, Dörterler ve Orman, 2009: 788).

2.6. Veri Madenciliğinde Kullanılan Modeller

Veri madenciliğinde kullanılan modelleri, sınıflama ve regresyon yöntemlerini içeren tahmin edici modeller; birliktelik kuralları ve kümeleme analizini içeren tanımlayıcı modeller olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür (Savaş, Topaloğlu ve Yılmaz, 2012: 9).

2.6.1. Tahmin Edici Modeller

Bilinen verilerle yapılan analizlerden yararlanarak sonuçları bilinmeyen ancak tahmin edilen veri kümelerinin analize tabi tutulma işleminin uygulandığı sınıflama ve regresyon yöntemlerine tahmin edici modeller denilmektedir. Tahmin edici model olarak süreklilik gösteren verilerin tahmininde regresyon yöntemi kullanılırken; kategorik verilerin tahmininde sınıflama yöntemi kullanılmaktadır. (Özkes, 2003: 67).

2.6.2. Tanımlayıcı Modeller

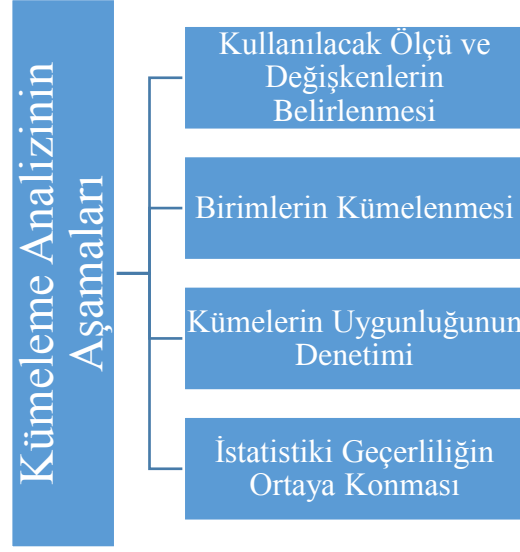
Birliktelik kuralları ve kümeleme analizi yöntemlerinin kullanıldığı tanımlayıcı modellerde amaç mevcut verilerin değerlendirilerek karar vermeye yardımcı olmalarını sağlamaktır. Karar alma süreçlerinin daha sağlıklı işleyebilmesi açısından birliktelik kuralları, uzun dönemde birlikte hareket etmekte olan büyük veri kümelerinin analizinde kullanılan bir yöntemdir (Özkes, 2003: 67-68).

2.6.2.1. Kümeleme Analizi

Çok değişkenli istatistiksel bir analiz yöntemi olarak kümeleme analizi (cluster analysis), birbiriyle benzerlik gösteren değişkenleri altkümelere ayırarak gruplandırmaya/sınıflandırmaya yarayan bir analiz çeşididir. Verilerin sahip oldukları karakteristik özellikleri değerlendirerek bir sınıflandırma yapmaya yarayan kümeleme analizi, verileri birbirlerine benzerlik seviyelerine göre gruplandırır. Bir başka ifadeyle, kümeleme analizi gruplandırılmamış verileri birbirlerine benzerlik bakımından kümelere ayırarak bir sınıflandırma yoluna gider (Kavılı, 2016: 5).

Biyoloji, psikoloji, sosyoloji, arkeoloji vb. birçok alanda uygulanan kümeleme analizi belirsizlik durumlarının var olduğu her alanda ilgili verileri sınıflandırarak anlamlı hale getirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle sağlık alanında yapılan çalışmalarda kümeleme analizi yoğun bir şekilde kullanılan bir yöntemdir (Yalçın, 2013: 2).

Kümeleme analizi çeşitli aşamalardan oluşmaktadır.

Şekil 2: Kümeleme Analizinin Aşamaları

Buna göre ilk olarak birimlerarası benzerliğin ortaya konması için gerekli ölçü ve değişkenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Daha sonra belirlenen benzerlik ölçülerine göre veriler kümelendir ve oluşan kümelerin uygunluğu denetlenir. Son aşamada ise analizin istatistiki geçerliliği kontrol edilir (Gül, 2014: 39).

2.6.2.1.1. Kümeleme Analizi Yöntemleri

Temel olarak hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemi olmak üzere iki farklı kümeleme yöntemi mevcuttur.

2.6.2.1.1.1. Hiyerarşik Kümeleme Yöntemi

Hiyerarşik kümeleme analizi 250 gözlemde az veri setine sahip olan, daha çok küçük örneklerle yapılan analizlerde kullanılmaktadır. Hiyerarşik kümeleme analizinde değişkenlerin benzerlikleri ya da farklılıklarının tanımlanması ile oluşacak kümelerin birleştirilmesi ve ayrıştırılmasının nasıl gerçekleştirileceğine analize başlanmadan önce karar verilmelidir. İncelenilecek veri setindeki grup sayısının analize başlanmadan önce bilinmediği durumlarda kullanılan ve araştırmayı yapacak kişiye daha önce rastlanılmamış yeni özellikler bulma olasılığı tanıyan hiyerarşik kümeleme yöntemi verilerin birbirleriyle bağdaştırılmasında çeşitli kümeleme algoritmaları kullanılmaktadır. Bunlar;

- **Tek Bağlantı Kümeleme/En Yakın Komşuluk Yöntemi (Single Linkage/Nearest Neighbour Method):** Birbirine en yakın değerde olan verilerin

birleştirildiği bu yöntemde ilk olarak en yakın iki değişken tespit edilir ve bu değişkenlerin oluşturduğu küme ile bir başka değişken değerlendirmeye tabi tutularak, üçüncü değişkenin kümedeki iki değişkene olan uzaklığı diğer değişkenlere olan uzaklıktan daha küçükse dolayısıyla daha yakınsa, oluşturulmuş olan kümeye dahil edilmektedir.

- **Tam Bağlantılı Kümeleme/En Uzak Komşuluk Yöntemi (Complete LinkageMetod/ Farthest Neighbour Method):** Birbirine en uzak iki değişkenin oluşturduğu kümeye diğer uzak olan değişkenler veya birbirinden uzaklık gösteren diğer değişkenlerin oluşturduğu kümelerin birleştirilerek, yeni bir küme oluşturulması sürecidir. Birinci kümedeki bir değişkenin bir başka kümedeki değişkene olan en büyük uzaklığı kümeler arası uzaklığı belirlemektedir.
- **Ortalama Bağlantı Kümeleme Yöntemi (Average Linkage Metod):** Birbirine en yakın veya en uzak değişkenlerin oluşturduğu kümelerin dikkate alınmadığı, dolayısıyla uç değerleri içermeyen ve kümeler arası uzaklığın kümelerdeki değişkenlerin ortalamalarının alınarak hesaplandığı bir yöntemdir.
- **Ward's Bağlantı Kümeleme Yöntemi (Ward Linkage Metod):** Değişkenlerin homojenliğini en üst seviyede değerlendirmek amacıyla değişkenler arası uzaklıkları dikkate almak yerine küme içindeki hata kareler toplamını minimize eden, en küçük varyans yöntemi olarak değerlendirilen Ward's Bağlantı Kümeleme Yöntemi, hata kareler toplamı en küçük kümeleri birleştirerek küme içinde homojenliği, kümeler arası ise heterojenliği en üst seviyeye çıkarmayı amaçlamaktadır.
- **Merkezi Bağlantı Kümeleme Yöntemi/Kitle Merkezi Yöntemi (Centroid LinkageMethod):** Kümelerde yer alan değişkenlerin ortalama değerlerinin oluşturduğu küme merkezlerinin arasındaki uzaklığın dikkate alınarak, kümeler arası benzerliğin tespit edildiği bir yöntemdir (Yalçın, 2013: 9-14).

2.6.2.1.1.2.Hiyerarşik Olmayan Kümeleme Yöntemi

Hiyerarşik olmayan kümeleme yönteminde araştırmacı yapacağı analizle ilgili önceden bir bilgi sahibi olduğu için, küme sayısının analize başlanmadan önce belirli olduğu durumlarda kullanılan bir yöntemdir (Yalçın, 2013: 15-16).

2.7. Kümeleme Analizinde Kullanılan Uzaklık Ölçüleri

Kümeleme analizinde kullanılan uzaklık ölçülerine örnek olarak öklid uzaklığı, gower uzaklığı ve Canberra uzaklığı verilebilir.

2.7.1. Öklid Uzaklığı

En çok kullanılan yöntemlerden olan kareli öklid uzaklığı, değişkenlerin mesafe olarak farklarının karelerinin toplamına eşittir ve aşağıda görüldüğü şekilde formülize edilmektedir (Gül, 2014: 56).

$$\sqrt{(p_1 - q_1)^2 + (p_2 - q_2)^2 \dots + (p_n - q_n)^2} = \sqrt{\sum_{i=1}^n (p_i - q_i)^2}$$

2.7.2. Gower Uzaklığı

Kategorik ve sürekli verilerin her ikisinde de uygulanabilen gower uzaklığı aşağıda görüldüğü şekilde formülize edilmektedir (Kavılı, 2016: 10).

$$D_{ij} = \sqrt{1 - \sum_{k=1}^n s_{ijk} \delta_{ijk} w_k} \sqrt{\sum_{k=1}^n \delta_{ijk} w_k}$$

2.7.3. Canberra Uzaklığı

İki gözlem arasındaki uzaklığın mutlak değerinin tüm gözlemlerin mutlak değerine bölümü sonucu elde edilen Canberra uzaklığı aşağıda görüldüğü şekilde formülize edilmektedir (Kavılı, 2016: 11).

$$d_{(i,j)}^{CAD} = \sum_{k=0}^{n-1} \frac{|y_{ik} - y_{jk}|}{|y_{ik}| + |y_{jk}|}$$

2.8. Literatür İncelemesi

Sosyal Devlet ile ilgili ulaşılan yüksek lisans tezleri, doktora tezleri, Türkçe makaleler ve yabancı makaleler ayrı başlıklar halinde sıralanmıştır.

2.8.1. Yüksek Lisans Tezleri

Konuk (2011) Türkiye'deki son on yılı (2000-2010) kapsayan çalışmasında kamu sağlık harcamalarının ve kamu sağlık yatırımlarının seyrini inceleyerek bu süre zarfı içinde

kamu sağlık harcamaları sürekli arttığı, Sosyal Güvenlik Kurumunun kendi giderlerini karşılama yetisinin ise önceki yıllara göre azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca reform çalışmalarının özel sektörün teşviki anlamında olumlu sonuç verirken; verimliliğin ve sürdürülebilir kamu sağlığının yaratılması açısından yetersiz kalındığı belirtilmiştir.

Yılmaz (2010) alışmasında sosyal harcamaların tanımını yaptıktan sonra sosyal devletin görevlerinden bahsederek üstlendiği rolleri belirtmiş ve özellikle eğitim harcamaları ve sağlık harcamaları konularında açıklamalara yer vermiştir.

zdemir (2008) alışmasında sosyoloji ve tarih metodolojisinden yararlanarak devletin sosyolojik ve tarihsel gelişiminde yer aldığı konumları, kırılma noktalarını, farklılaşmaları inceleyerek modern sosyal devletin oluşum sürecini ortaya koymuş ve modern sosyal devletin yapısal özelliklerine değinmiştir.

Yılmaztürk (2004) alışmasında sosyal devlet kavramının tanımını yaparak sosyal devletin oluşum sebepleri ve ayırt edici özelliklerini belirtmiştir. Ayrıca Gelir Vergisi Kanunu'ndaki istisna ve muafiyetler değerlendirilerek sosyal devlet anlayışına uygunluğu bakımından incelenmiştir.

Yılmaz (2010) alışmasında sosyal harcamaların genel bir tanımını yaptıktan sonra sosyal devletin gereklilikleri, görevleri ve üstlendiği roller ile sosyal harcama çeşitlerinden bahsederek bunlardan özellikle eğitim harcamaları ile sağlık harcamaları üzerine yoğunlaşmış ve araştirmasını bu doğrultuda gerçekleştirmiştir.

Cansoy (2013) alışmasında Türkiye'deki refah devleti anlayışının 1980'li yıllardan itibaren neoliberal ekonomi politikalarının uygulanmaya başlanmasıyla beraber değeriklikler geçirdiğini vurgulayarak bu değerimi anlayabilmek için yeni bir yaklaşımın gerekliliğinden bahsetmiştir. Bu yaklaşımın temeli olarak da refah devletinin "vatandaşlık rejimleri" tarafından oluşturulduğu anlayışı belirtilmiştir. Buna göre son otuz yıldıki refah politikaların üç farklı vatandaşlık rejimi oluşturduğu belirtilerek bunlar hakkında analizler yapılmıştır.

Yılmaz (2013) alışmasında kamu sosyal harcama politikalarının adil gelir dağılımına etkisini değerlendirerek bu bağlamda kamu sosyal harcama politikaları ile gelir dağılımını etkileyen politika araçları, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği rgt (OECD) lkeleri ile kıyaslanmış ve analiz etmiştir.

Batur (2011) çalışmasında II.Dünya Savaşı sonrasında birçok ülke tarafından kabul gören sosyal refah devleti anlayışı ile sosyal politikaları, toplumu anlamaya yönelik yaklaşımlar (pozitivistik,hermeneutik ve eleştirel yaklaşım) bağlamında inceleyerek, Türkiye’de uygulanmakta olan Avrupa Birliği Projeleri ile Bölgesel Kalkınma Ajansları projelerine vurgu yapmıştır.

Aşiret (2011) çalışmasında sosyal devlet kavramı, sosyal devletin kapsamı ve sorumluluk alanları ile sosyal güvenlik sistemini inceleyerek özellikle 1990’lardan itibaren ortaya çıkan sorunlar üzerinde durmuş ve bu bağlamda ortaya çıkan sosyal güvenlik uygulaması değişimlerinin üzerinde durmuştur. Vatandaşlık ve sosyal haklar kavramları yerine ikame edilen müşteri ve bireysel sorumluluk kavramlarına dikkat çekilmiştir.

Çimen (2009) çalışmasında aile olgusunun tanımını yaparak anayasal düzende ne şekilde tanımlandığı, aile olgusuna dahil olan ve olmayan kavramları betimlemiş ve sosyal devlet ilkesi bakımından korunan bir olgu olduğuna vurgu yapmıştır. Sosyal devlet ilkesi kapsamında aileye gerekli önemin verilmesi, ailenin huzur ve refahının sağlanması sorumluluğunu üstlenen devletin bu bağlamda “Aile, Sosyal Hizmet ve Yardımlar Bakanlığı” gibi icracı bir bakanlığa sahip olması gerekliliği belirtilmektedir.

Öztürk (2009) çalışmasında küreselleşen dünyada neoliberal politikaların artış göstermesiyle beraber sosyal devlet anlayışından giderek uzaklaşıldığı ve gelir dağılımında ciddi bozulmaların olduğuna vurgu yaparak yoksulluğun yaygınlaşması sorununu doğurduğunu belirtmiştir. Yoksulluk olgusuna karşı uygulanan programların çağdaş programlardan ziyade daha çok siyasallaşmış yardım programları olduğu ve bu yardımların miktar, tür ve dağıtım biçimi konusunda ciddi sorunların olduğu üzerinde durulmuştur ve bu bağlamda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının bu alana ne tür bir katkı yapabileceği araştırılmıştır.

Ela (2007) çalışmasında sosyal devlet kavramının tanımını yaparak ortaya çıkış sürecini değerlendirmiş ve bu anlayışın Türkiye’de geçirdiği değişime vurgu yaparak istihdam politikalarına olan etkisini incelemiştir.

Sağlam (2011) çalışmasında sosyal devlet kavramı ve sosyal hakların gelişimi ile korunmasında geline durumu 1924 yılından itibaren yapılan anayasa değişiklikleri kapsamında inceleyerek sağlık hakkı, eğitim hakkı, çalışma hakkı gibi temel hakların gerçekleşmesinde sosyal devletin oynadığı rolü ve önemini ortaya koymayı amaçlamıştır.

Kitapçı (2007) çalışmasında sosyal devlet ilkesinin gerekliliklerinden biri olarak anayasal bir hak olan sosyal güvenlik hakkının günümüz şartlarına gelirken geçirdiği aşamaları analiz ederek 1999 yılından beri süregelen reformların sistemin sürdürülebilirliği açısından ne kadar başarılı olduğunu ortaya koymayı amaçlamıştır.

Köse (2013) çalışmasında yoksulluk kavramını inceleyerek yoksulluğun boyutunu açıklamakla beraber yoksullukla ilgili sorunları maddeler halinde belirtmiştir. Yoksulluk sorununa karşı insan onuruna değer veren, girişimciliği ve kalkınmayı destekleyen, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliğinin sorunun çözümünde gerekli olduğunu belirten sosyal inovasyon yöntemiyle yoksulluk sorununa bir çözüm önerisi sunulmaktadır.

Tiyekli (2008) çalışmasında sosyal devlet kavramını değerlendirerek Türkiye’de bu alanda yapılan reformları değerlendirmiştir. Bu bağlamda sosyal güvenlik sistemi araştırılarak 5502 sayılı kanunla sosyal güvenlik kurumlarının birleştirildiği belirtilmiştir.

Akıcı (2010) çalışmasında sosyal devlet ilkesinin ilk oluşumundan günümüze kadar hala bazı eksikliklerinin olduğuna dikkat çekerek bu sorunların giderilmesi için siyasi otoritelerin menfaatlerini ön planda tutmayarak sosyal politikaların objektif bir biçimde uygulanmasıyla mümkün olabileceği üzerinde durmuştur.

Özcan (2004) çalışmasında Atatürk dönemi ve sonrasındaki hükümet programlarını sosyal devlet ilkesi açısından; konut, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik konuları açısından değerlendirerek özellikle 1945 yılından sonra Atatürk’ün çağdaş ve sosyal devlet anlayışının hükümet politikalarına ne ölçüde yerleştirildiğini incelemiştir.

Ezgin (2011) çalışmasında 1946-1960 ile 1989-2008 dönemlerinde Türkiye’de uygulanan sosyal politikaları karşılaştırarak farklılaşan ekonomik politikalar bağlamında değişen eski ve yeni sağ yaklaşımları ortaya koymuştur. Bununla birlikte eski ve yeni sağ olarak adlandırılan dönemlerle ilgili olarak dönem hükümetlerinin sosyal politika uygulamalarının devamlılığını sağlamak için bazen popülist bir anlayışla bazense hayırseverlik duygusuyla geleneksel motiflere atıfta buldukları belirtilmiştir.

Doğan (2008) çalışmasında 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmaya başlayan sosyal refah devleti anlayışının tanımını yaparak gelişim süreci hakkında bilgi vermiştir. 1980’li

yıllardan itibaren benimsenen liberal ekonomi politikalarının sosyal refah devleti anlayışını nasıl etkilediği çalışmanın amacını belirtmektedir.

Özcan (2009) çalışmasında sosyal refah devletinin süreç içerisinde yaşadığı dönüşümü küreselleşme olgusuyla beraber değerlendirerek sosyal refah devleti anlayışı açısından Türkiye, Almanya, İngiltere ve Hollanda ülkelerini incelemiştir. Ayrıca anayasalarımızda geçen sosyal refah devleti anlayışının uygulanabilirliği değerlendirilmiş ve sosyal refah devleti amacına yönelik yapılan transfer harcamaları, sosyal güvenlik harcamaları, eğitim harcamaları ve sağlık harcamalarındaki gelişim OECD ülkeleri ile karşılaştırılmıştır.

Selçuk (2015) çalışmasında ilk olarak yoksulluk kavramının tanımını yapmış daha sonra yoksulluk ile mücadelede sosyal devlet gereğince Türkiye’de ne gibi uygulamalar olduğu üzerinde durmuştur. Isparta özelinde uygulanan programlar araştırılarak Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının bağlı olduğu Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğünün yapısı incelenmiştir.

Şimşek (2012) çalışmasında tarihsel süreçte sosyal devlet olgusunun oluşumu ve günümüzdeki haline gelene kadar ki geçirdiği aşamaları inceleyerek yoksulluk kavramına dikkat çekmiştir. 1980’li yıllarla beraber artan yoksulluğa karşı bazı önlemler getirilmesi gerekliliği artık elzem bir durum olmuştur. Bu amaçla ekonomik büyüme ve aile desteğinin tek başına yoksulluğu gidermede etkisiz kaldığı görülerek daha farklı yoksullukla mücadele yöntemleri geliştirilmiştir.

2.8.2. Doktora Tezleri

Topak (2007) çalışmasında Türkiye’de refah devletinin tarihsel bir olgu olarak var olup olmadığı, nasıl şekillendiği, kendine has özellikleri, yaşanan kriz süreciyle beraber ne tür bir yeniden yapılanma geçirdiği ve egemen neo-liberal düşüncenin politik stratejilerinin hangi düzeyde bu yeniden yapılanma sürecini etkilediğini incelemektedir.

Özdemir (2004) çalışmasında refah devletlerinin söylenildiği gibi bunalım içinde olup olmadıklarını araştırarak refah devletlerinin sosyal koruma sistemlerinin gelecekteki durumlarına ilişkin yargılarda bulunmaktadır.

Günaydın (2011) çalışmasında neo-liberal politikaların etkisiyle 1980’lerden sonra sağlık hizmetlerinin özelleşmesi yönündeki girişimlerin hızlandığına dikkat çekerek

küreselleşmenin refah devleti sağlık politikalarına etkilerini araştırmış ve bu bağlamda 2002 yılında yürürlüğe konulan Sağlıkta Dönüşüm Projesinin analizini yapmıştır.

Gümüş (2012) çalışmasında 1980 sonrası dönemde refah devletinin hangi temel dinamikler doğrultusunda yeniden yapılandığını ve bu anlamda Türkiye’de 1990’lı yılların sonlarına doğru başlayan ve 2000’li yıllarda önemli bir etki bırakan sosyal güvenlik alanında uygulamaya konulan düzenlemelerin ne şekilde gerçekleştiğini incelemektedir.

Erdal (2012) çalışmasında İsveç modeli refah devletinin analizini yapmış, küreselleşme ve liberalleşme ile birlikte diğer refah devletlerinin uygulamalarından da yararlanarak bu devletlerin yaptığı reformlar ve kısıtlamaların etkilerinin bir sonuç verip vermediğini, refah devletinin etkinlik düzeyi ve fonksiyonlarını araştırmaktadır.

Sarıca (2008) çalışmasında gelişen sosyal politika ile birlikte gerçekleştirilen değişikliklerin sosyo-ekonomik bileşenlerini değerlendirmek amacıyla emek gücünün meta karakteri üzerindeki etkisini analiz ederek refah devletlerinde sosyal harcamaların niteliğini incelemektedir. Sonuç olarak sosyal harcamaların emek gücünün meta niteliğini güçlendirdiği ve sosyal politikaların da bu bağlamda oluşturulduğu kanısına ulaşılmıştır.

Güç (2015) çalışmasında İstanbul’da ki vatandaşların refah devleti sorumluluk algıları ve bu algıların tanımlayıcı unsurlarını belirtmekle birlikte, hükümet programlarındaki refah politikalarının vatandaşların tercihlerine göre nasıl bir değişim gösterdiğini göstermektedir. Ayrıca 2008/2009 yılında Avrupa Sosyal Tarama Anketi tarafından vatandaşların refah devleti algısını ölçen çalışmanın sonuçları da karşılaştırmalı olarak açıklanmaktadır.

Taşğın (2010) çalışmasında tarihsel anlamda yoksulluk olgusuna yaklaşımın nasıl olduğu ve hangi dinamiklerin bu olguyu etkilediğini araştırmakla beraber sosyal dışlanma eyleminin gerçekleşmesi aşamasına nasıl gelindiğini incelemiştir. Bu bağlamda devlet dönüşümü, sosyal hizmetlerin dönüşümü ve kapitalizmin krizlerle şekillenen dönüşümlerinden yararlanılmıştır.

Genç (2009) çalışmasında yeni yüzyılda nasıl bir iktisadi politikanın izlenmesi gerektiği konusuna değinerek dünyada yaşanan iktisadi krizler ile bu krizlerin etkileri ve gelecekte olabilmesi mümkün gelişmelerin incelemesini yapmıştır.

Gümüş (2010) alışmasında ilk olarak sanayi devriminin etkileriyle ortaya çıkan ve ikinci dünya savaşı sonrasında altın çağını yaşayan sosyal devlet anlayışının 1970'lerde yaşanan ekonomik krizlerle birlikte duraksama ve gerileme dönemine girdiğine dikkat çekerek bu okşn nedenleri üzerine araştırma yapmıştır ve bu bağlamda değişen nüfus ve aile yapısı ile küreselleşme süreciyle birlikte yaygınlaşan neoliberal düşüncelerin benimsenmesinin etkili olduğunu belirtmiştir.

Bağcan (2013) alışmasında gazetelerin sosyal hayattaki konumu, etkinliği ve toplumsal değişmeye etkisini göstermek amacıyla 1200'den fazla haber, rapor, konferans, alıştay, etkinlik, internet siteleri vb. kampanyalarda kullanılan araçları tarayarak ayrıntılı bir analiz yapmıştır.

Belenli (2012) alışmasında 1923-1938 dönemi için algılanan ve uygulanan sosyal devlet anlayışı çerçevesinde sosyal politikaları analiz etmiştir. Atatürk'ün hayatta olduğu bu dönemde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin halkla olan ilişkisi sosyal devlet açısından değerlendirilerek yeni devletin meşruiyetinin anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Alp (2008) alışmasında açıklanmış tercihler kuramına dayanan refah oltne eleştiride bulunarak alternatif bir model olarak Aristoteles'e kadar uzanan iyi bir yaşam anlayışını ne srmştir. Çalışmanın amacını bir refah modeli sunmaktan ziyade yeni bir refah devleti modeline dayanak teşkil edebilecek bir altyapı sunabilmek oluşturmaktadır.

2.8.3. Türkçe Makaleler

Berkay (2013) alışmasında sosyal devlet harcamalarının birçok ülkede 1970'li yılların ortalarına kadar önemli bir gelişme katettiğini belirterek, son 30 yıllık süreç içerisinde sosyal harcamaların içinde önemli bir pay sahibi olan sosyal güvenlik harcamalarının gelişimini incelemektedir.

şenkal ve Sarıpek (2007) alışmalarında 1970 petrol krizi ile birlikte yaşanan ekonomik durgunluğun Avrupa refah devletlerinde birtakım rasyonel değişikliklere yol açtığını belirterek özellikle 1980 sonrası dönemde uygulanan sosyal politika yardımlarının ve hizmetlerinin yoğun bir prosedürle yürütüldüğü ve kamu refah programlarında kısıtlamaya gidildiği üzerinde durmuşlardır.

Şenkal (2005) çalışmasında sosyal vatandaşlık kavramının tanımını yapmış ve özellikle son zamanlarda Avrupa Birliği ülkelerinde önemli bir yere sahip olmaya başladığını vurgulayarak bunun nedenini de küreselleşme sürecinin sosyal haklarda yol açtığı aşınma olarak belirtmiştir.

Alkan (2015) çalışmasında Avrupa’da refah devleti anlayışı ve göç arasındaki etkileşimi refah şovenizmi aracılığıyla açıklayarak Avrupa’da göçmen karşıtı tutum ve yabancı ayrımcılığının daha çok refah şovenizmi üzerinden gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Sonuç olarak Avrupa’daki refah şovenizminin göçmenleri çok büyük oranda ötekileştirdiği ve ayrımcılığa yol açtığı vurgulanmıştır.

Hazman (2011) çalışmasında 1980-2005 dönemi için Hata Düzeltme Modeli ile analiz yapılarak gelir dağılımındaki adalet ile sosyal güvenlik harcamaları arasındaki nedensellik ilişkisini incelemiştir ve sonuç olarak gelir dağılımından kamu harcamalarının büyüklüğüne doğru tek yönlü bir nedenselliğin olduğunu ortaya koymuştur.

Ulutürk ve Ersezer (2005) çalışmalarında çeşitli ekonomik yaklaşımların teorik ve düşünsel temellerine inerek bu yaklaşımların ekonomiye bakışlarındaki farklılıkları belirtmişlerdir ve bunu gelir dağılımı üzerindeki farklı ekonomik görüşler –klasik ve neoklasik teori, keynesyen teori, Marksist teori gibi- üzerinden incelemiştir.

Genç (2015) çalışmasında İbni Haldun’un devlet anlayışı üzerinden toplumdaki değerlerin iktisadi kalkınma sürecine etki eden önemli bir olgu olduğunu belirterek bu süreci sosyoekonomik ve kültürel tüm olguların bütünleşmesi olarak tanımlamıştır. Toplumsal ve ahlaki değerlerin korunmaması durumunda sosyal yönü eksik iktisadi kalkınmaların ortaya çıkacağı üzerinde durmuştur.

Çelik (2007) çalışmasında IMF uygulamalarının aslen uzun dönem istikrarını sağlamayı amaç gütse de kısa ve uzun vadede toplumdaki gelir dağılımı ve refahı etkilediğini belirterek farklı ülkelerdeki IMF politikalarını incelemiştir.

Bayraktar (2012) çalışmasında 1929 yılında yaşanan kapitalizm yapısal krizi sonrasında devletin ekonomide çeşitli rollere sahip olduğunu ve bunların etkin kaynak kullanımını sağlamak, adil gelir ve servet dağılımını gerçekleştirmek, ekonomik istikrarın sağlanması gibi olgular olduğuna dikkat çekerek Keynes refah devletinin işleyişini incelemiştir.

Koray (2001) çalışmasında 1980'ler sonrasında koşulların değişim geçirdiğini belirterek ülkeler arası rekabetin artması ve küreselleşme olgusunun ortaya çıkmasıyla beraber yeniden neo-liberal akımın etkisini arttırması sonucunda değişen dengeler, refah devletinin sorunları çözmeye yetersiz kalışı üzerinde durmuştur. Ayrıca siyasal entegrasyondan daha zor kabul edilen sosyal entegrasyonu geri plana atabilecek bir Avrupa Devletler Birliği'nin oluşması gerekliliğinden bahsetmiştir.

Gökbunar ve diğerleri (2008) çalışmalarında günümüzde refah devletinin rolünü sorgulayarak refah devletinin mali bir krizle karşı olup olmadığını, refah devletinin gelişimi ve finansmanının gerektirdiği yeniden dağıtım derecesinin sosyo-ekonomik bir sınırının olup olmadığını, küreselleşmenin refah devletine etkileri ve bunların sosyal refah harcamalarına yansımalarını araştırmışlardır.

Özdemir (2007) çalışmasında sosyal politika, refah devleti gibi kavramları tanımlayarak devlet kurumunun oluşum sürecinden bahsetmiş ve devletin müdahaleci bir yapı olmasını gerekli kılan nedenler üzerinde durarak bazı hipotezlerden bahsetmiştir. Refah devletinin evrimi ele alınarak çeşitli felsefi akımların sosyal adalet yaklaşımı analiz edilmiştir.

Çımrın (2009) çalışmasında küreselleşmeyle beraber aile, sosyal devlet, üst-anlatılar gibi birtakım kavramların sonuna geldiği görüşüne karşı gelerek bu gibi değerlendirmelerin yapılabilmesi için henüz erken bir dönemde olduğu üzerinde durmuştur.

Durdu (2009) çalışmasında 1945-1975 dönemi arasına hakim olan refah devleti olgusunun kapitalizm sisteminde süregelen eşitsizlikleri azalttığını, sosyal güvenlik anlamında büyük bir gelişme kaydettiğini ve vatandaşları önemli ölçüde güvene kavuşturduğunu belirtmiş ancak 1970'li yıllarla beraber dünya ekonomisindeki krizler değişen siyasal yapının etkisiyle refah devleti politikalarının terkedilmeye başladığını vurgulamıştır.

Kalaycı ve Aytekin (2013) çalışmalarında IMF'nin "Büyük Durgunluk" olarak nitelendirdiği 2008 yılında gerçekleşen mali krizin Norveç, Yunanistan ve Türkiye üzerindeki etkilerine vurgu yaparak özellikle bu üç ülkenin aralarında birtakım diyalektik ilişkilerin olduğunu belirtmişlerdir ve bu ilişkileri açıklamışlardır.

Özaydın (2013) çalışmasında kamu dışı, kar amacı gütmeyen ve gönüllü olarak hizmet veren sivil toplumun yeni dönemdeki sosyal politika yapısı içerisindeki yeri ve işlevini

tartışarak yıllar itibariyle sosyal politika alanında yaşanan değişimin karşısında sivil toplum anlayışının yerini ve önemini incelemiştir.

Alp (2009) çalışmasında 1980 sonrasında düşünsel anlamda kurumsallaşmış durumdaki refah devletinin etkilerinin azaltılmaya çalışıldığı ve bunun için alternatifler araştırılarak devletin sosyal olması gereken alanda bunun yerine sivil toplumun kar amacı gütmeyen kuruluşlarının aktif olarak öne çıkarılmasına vurgu yapmıştır.

Çımrın ve Durdu (2014) çalışmalarında küreselleşme olgusu ve birtakım diğer faktörler ile beraber eksikliklerin baş göstermeye başladığı sosyal devlet ve sosyal güvenlik sisteminin konumunu, devlet üzerindeki kamu harcamalarının özel teşebbüse aktarılması amacıyla ortaya çıkan bireysel emeklilik sistemi üzerinden değerlendirmişlerdir.

Kol (2014) çalışmasında Türkiye'nin refah rejiminin Güney Avrupa refah rejiminde yer aldığını belirterek bu durumun doğruluğunu ve geçerliliğini araştırmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'nin refah rejimi dönüşümünün Güney Avrupa rejimine yaklaştığı ya da daha çok uzaklaşarak bir dönüşüm geçirip geçirmediği sorusuna cevap aramaktadır.

Aygen (2014) çalışmasında 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunundan bahsederek bu yasalarla yapılan düzenlemelerin belediyelere sosyal belediyecilik anlamında yeterli altyapıyı sağladığını belirtmiştir. Belediyelerin varlık sebebinin sosyal hizmette bulunmak olduğu olgusuna vurgu yaparak Elazığ Belediyesi örneği üzerinde durmuştur.

Kesgin (2012) çalışmasında günümüzde yoksulluğa karşı kentlerdeki aktörlerin gitgide daha fazla çözüm odaklı çalışarak bu alana katkıda bulduklarını belirterek yetkinin yerel yönetimlere devri sonucunda yerel yönetimlerin görev ve sorumluluklarının arttığı üzerinde durmuştur. Türkiye'de de bu etkiyi sosyal belediyecilik, sosyal konut, sosyal yardım, sosyal hizmet gibi kavramlar üzerinden değerlendirmiştir.

Özcan (2014) çalışmasında sosyal bütçenin sadece ekonomik bir kurum olmadığı aynı zamanda bir yasa olması nedeniyle hukuki kurum olma niteliğini de taşımakta olduğunu belirterek sosyal bütçenin teorik açıdan temelini oluşturan yaşam kalitesi kuramlarının ikiye ayrıldığını vurgulamış ve bunları kurumsal ve görgül yaklaşım olarak tanımlamıştır.

Koçak ve Tiryaki (2011) çalışmalarında ilk olarak refah devletinin ortaya çıkması ve gelişiminin yanında uygulama türlerini incelemiş, daha sonra sosyal devlet bağlamındaki

sağlık harcamalarının gelişmiş ülkeler ve Türkiye'deki kapsamını araştırmış ve son olarak Yalova ilinde yapılan çalışmayla toplumun sağlık hizmetlerine bakış açısını değerlendirmişlerdir.

Yüksel (2007) çalışmasında sosyal devlet algısının kent hayatında sahiplenebileceği yeni rol ile buna bağlı olarak yerel yönetimlerin yeniden biçimlenmesine ilişkin gelişmeler üzerinde durarak sosyal devletin yeni bir varoluş potansiyeline ilişkin çeşitli öngörülerde bulunmaya çalışmıştır.

Dural ve Zeyrekli (2008) çalışmalarında asgari bir yaşam düzeyinin gerekliliklerinden biri olarak belirttikleri eğitim ve öğrenim hakkını, devletin vatandaşlarına kazandırmakla sorumlu olduğu üzerinde durarak bu bağlamda anayasanın 42.maddesine ve çeşitli eğitimle ilgili kanunlara dikkat çekmişlerdir ve incelemelerini bu doğrultuda yapmışlardır.

Mütevellioglu (2006) çalışmasında yeni liberal savın ileri sürdüğü ve sosyal devletin artık toplumsal olarak onaylanmadığı, bunun sonucunda da yoğun bir meşruiyet krizi içinde olduğu yönündeki düşünceleri ampirik olarak araştırmıştır.

Özer (2015) çalışmasında sosyal belediyecilik kavramını incelemiş, sosyal hizmetler ve sosyal yardımlar üzerinde durarak sosyal devlet olgusunun yerel yönetimler bağlamında sosyal ekonomi politikalarını değerlendirmiştir.

Acar ve Kitapçı (2008) çalışmalarında sosyal güvenlik kavramının insanın temel haklarından biri olduğunu belirterek devletin yapması gereken kamusal yardımların ihmal edilemeyeceği üzerinde durmuştur. Ortalama ömürdeki meydana gelen artış ve genç emekli sayısındaki artış gibi olgular emeklilik ile ilgili bir düzenlemeye gidilmesi gerekliliğini ortaya çıkardığını vurgulamıştır.

Gül (2000) çalışmasında Türkiye ve İngiltere ülkeleri üzerinden yeni sağ sosyal güvenlik anlayışını özgün bir biçimde değerlendirerek bu iki ülkedeki modern sosyal güvenlik kurumlarının geçirdiği aşamaları ve yeni sağ çizgisi doğrultusundaki dönüşümünü kapitalist dünya sistemi bağlamında incelemektedir.

Güvercin (2004) çalışmasında sosyal güvenlik kavramının Batı Avrupa'da özellikle Sanayi Devrimi sonrasında işçi sınıfının ortaya çıkmasıyla beraber önem kazanmasına karşın Osmanlı İmparatorluğu'nun sanayileşme sürecine giremediğini ve bu yüzden

sosyal güvenlik sistemlerinin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla gelişmeye başladığını belirtmiştir. Sosyal güvenlik kavramı ve gelişiminde geçirdiği aşamalar tıp tarihi yaklaşımı ile incelenmiştir.

Koçak ve Tiryaki (2011) çalışmalarında refah devleti anlayışının doğuşu, gelişimi ve uygulanışını araştırarak sağlık politikalarının sosyal devlet anlayışı içindeki yerini gelişmiş ülkeler ve Türkiye bağlamında incelemişlerdir. Ayrıca çalışmayı daha özele indirgeyerek Yalova ilindeki vatandaşların sağlık hizmetlerine bakış açıları değerlendirilmiştir.

Temelli (2003) çalışmasında Türkiye için son 30 yıllık dönem üzerinde durarak bütçe harcamalarının ne kadarının sosyal harcamalar kapsamında değerlendirildiğini ve ekonomideki etkilerini araştırmıştır. Çalışma sonucuna göre sosyal nitelikteki bütçe harcamalarının daraldığı buna karşılık sermaye birikim rejimini destekleyen faiz ödemelerinin artış gösterdiği ortaya koyulmuştur.

Babahan (2009) çalışmasında özellikle 1940-1954 yılları arasında ideolojik, toplumsal, iktisadi, kültürel açıdan eğitim veren ve Cumhuriyet döneminde hayata geçirilen Köy Enstitüleri projesini incelemiştir. Köy enstitülerinin bir sosyal politika özelliği gösterdiği ve dönemin sosyo-ekonomik koşulları dikkate alındığında oldukça eşitlikçi bir politika uygulaması olarak değerlendirilebileceği üzerinde durmuştur.

Yorgun (2013) çalışmasında 6356 sayılı sendikalar ve toplu iş sözleşmesi kanununu değerlendirerek işçileri koruma, eşitliği sağlama, adaleti tesis etme gibi kavramları gerçekleştirilmede ne derecede başarılı olduğunu araştırmıştır. Sonuç olarak ülkedeki sendika karşıtı görüş, hükümetlerin ekonomik politikaları, işsizlik, taşeronluk ve kayıtdışılık gibi olgular nedeniyle bu kanunun sosyal politika alanında belirleyici olamayacağını ve etkisinin zayıf kalacağını belirtmiştir.

Sunal (2011) çalışmasında eşitlik ilkesi çerçevesinde sosyal politika ve sosyal adalet kavramlarını değerlendirerek sözleşmecî, faydacı, eşitlikçi ve özgürlükçü başlıkları altında incelemiştir. Bu yaklaşımların sosyal politikanın tanımı yapılırken merkezde yer aldığı ve eşitlikçi kuramların önem arz ettiği belirtilmiştir.

Şenkal ve Doğan (2012) çalışmalarında sosyal hakların sosyal politikalar ile temin edilmesi gerekliliğine vurgu yaparak sosyal hakların bütünüyle vatandaşlık hakları

içerisinde değerlendirilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Özellikle Birleşmiş Milletler ve buna bağlı kuruluşlarda sosyal politika ve sosyal hak ilişkisi küresel düzeyde bir anlam kazanmıştır.

Gökbunar ve Kovancılar (1998) çalışmalarında küreselleşme olgusuyla beraber değişen ve yeni oluşan koşullara göre sosyal refah devleti anlayışının da değişim geçirmesi gerekliliğine vurgu yaparak bu değişimin kolaylaştırıcı ve düzenleyici yönde olması gerektiğini belirtmiştir.

Özdemir (2010) çalışmasında özellikle yirminci yüzyılla birlikte devletin ekonomideki payının arttığı ve kamu harcamalarının artış gösterdiğini belirterek sosyal devlet anlayışının küreselleşmenin başladığı döneme kadar önemli bir gelişme gösterdiğini söylemiştir ancak bu aşamadan sonra artan harcamaların bir sorun haline gelerek devleti krize sürüklediği üzerinde durmuştur. 1970'lerden sonra ekonomik büyüme hızının genel anlamda yavaşladığı, bütçe açıklarının ve işsizliğin arttığı buna karşılık emeklilik ve sağlık bütçesinin genişlediği bir döneme girildiği belirtilmiştir.

Turan ve diğerleri (2016) çalışmalarında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasıyla beraber sosyal devlet ve refah anlayışının ortaya çıkarılmak istendiğini belirterek Avrupa Sosyal Modelinin insan haklarına saygılı ve sosyal hak temin edici bir model olduğu üzerinde durmuşlardır. Hukuksal veya yönetsel farklılıklardan dolayı bu modelin Türkiye'de uygulama alanı bulamadığı vurgulanarak Avrupa Sosyal Modelinin tarihsel gelişimi ile Türkiye açısından uygulanabilirliği çalışmanın ana amacını oluşturmuştur.

Negiz (2011) çalışmasında Isparta Belediyesi örneği üzerinden sosyal hizmet ve sosyal yardım sorumluluğunu araştırmıştır ve mevcut durumu yerel halkın değerlendirmelerini de dikkate alarak tartışmıştır.

Gencer (2009) çalışmasında geleneksel dünya görüşüne göre adil devlet tebaasının geçimini sağlayan; kerim devlet ise bakımını üstlenen devleti tasvir ettiğini belirterek çağımızda sosyal devlet ve refah devleti kavramlarından kerim devlet anlayışına dönüldüğü üzerinde durmuştur.

Çımrın ve Durdu (2015) çalışmalarında 1980'li yıllarda küreselleşmenin hız kazanmasıyla beraber gerçekleşen neo-liberalleşme devletin küçülmesine neden olduğunu ve sosyal güvende de bu tür politikalar özel sektörü teşvik etmeye başladığını

söylemiştir. Bireysel emeklilik sisteminin de bu dönüşüm sonucu ortaya çıktığını belirterek çalışan insanların gelecekleri için yatırım yapmalarının yolunun açıldığını ve böylece devletin sosyal harcamalarında azalma gerçekleştiği üzerinde durmuştur.

Pektaş (2010) çalışmasında kalkınma olgusunu yerel ve sosyal yönleriyle değerlendirerek sosyal belediyecilik hizmetlerinin tarihsel gelişimi, kanuni dayanakları ve işlevlerini incelemiştir. Bunun yanında sosyal belediyecilik anlayışının uygulanmasında karşılaşılan zorluklar üzerinde durmuş ancak yine de hizmet ve verimliliğin artırılması konusunda gerekliliklerinin olduğunu vurgulamıştır.

Gökbayrak (2010) çalışmasında Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminde gerçekleşen son reformu konu edinerek refah devleti dönüşümü çerçevesinde gerçekleştiğini belirtmiştir. Uygulamalar sonucu sosyal güvenlik haklarına ulaşmada yaşanan zorluklar daha çok düşük gelirli gruplarda etkin olduğunu belirten Gökbayrak, bu durumun gelir dağılımı eşitsizliğini de negatif olarak etkilediği üzerinde durmuştur.

Erdal (2014) çalışmasında teori ve uygulama bakımından Koruyucu Aile Bakım Modelinin temel özelliklerini ve araçlarını değerlendirerek sosyal politika, sosyal devlet ve koruyucu aile gibi kavramlar üzerinde durmuştur. Ayrıca bu modeli İstanbul özelinde derinlemesine araştırarak istatistiki veriler ve grafikler yardımıyla analiz etmiştir, geleceğe yönelik önerilere yer vermiştir.

Yolcuoğlu (2012) çalışmasında Türkiye’deki sosyal politika olgusunu sosyal politika kuramından yararlanarak açıklamış ve bu bağlamda sosyal politika ve sosyal hizmetin geliştirilmesi için yapılması gerekli uygulamalara dikkat çekmiştir.

Toprak (2015) çalışmasında ülkeleri sosyal refah hizmetleri bakımından sınıflandırarak farklı refah devleti kategorileri oluşturmuştur. Sınıflandırma yapılırken refah rejimi türleri, ülkelerin sahip oldukları refah rejimleri ve ülkelerin uyguladıkları refah politikaları analiz edilerek rejim türlerine göre gruplandırma yapmıştır.

Toprak ve Şataf (2009) çalışmalarında belediyelerin günümüzde sadece yerel hizmet vermekle kalmayıp yöre halkının sosyal sorunlarıyla da ilgilendiğine dikkat çekerek yerel yönetim reformuyla gelen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile 5393 sayılı Belediye Kanunu’nun sosyal belediyecilik ile ilgili yaklaşımını araştırmış ve belediyelerin sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerini incelemiştir.

2.8.4. Yabancı Makaleler

Kouba (2016) çalışmasında resmi olmayan kurumların önemine dikkat çekerek refah devleti reformlarını toplumun kabul etmesinin ne şekilde olduğu üzerinde durmuştur. Bu bağlamda sosyal güven kavramı değerlendirilerek refah devleti davranışlarının psikolojik ve sosyolojik özellikleri araştırılmıştır. Sonuç olarak yazgıcılık, kontrol odağı, kendine yeterlik ve otonomi özgürlüğü gibi kavramlara uygun bir çalışma çerçevesi önerilmiştir.

Tepe (2005) çalışmasında İsveç'in sosyalizm ile kapitalizm arasındaki Orta Yol kavramını ilk kez ortaya atan ülke olduğuna dikkat çekerek İsveç'teki refah devleti kavramının ilk olarak 1890'larda ortaya çıktığı daha sonra 1960'larda radikal değişiklikler geçirdiği ve 1990'larda geçirdiği kriz ile birlikte 1995 yılında başlayan Avrupa Birliği sürecinin de etkisiyle yeniden yapılanma sürecine girdiğini belirtmiştir.

Bergh ve diğerleri (2016) çalışmalarında 1985, 1995 ve 2005 yıllarında OECD Ekonomik Araştırmalarını inceleyerek 24 ülkedeki reform ihtiyacını araştırarak bazı öneriler getirmişlerdir. Bu öneriler politikaların: rekabete dayalı olması, çalışmayı özendirilmesi, parasal reformları içermesi, mali disipline uygun olması ve işçi piyasası reformunu kapsamına yönelik olarak gerçekleşmiştir.

Borjas (2016) çalışmasında 1996 yılında çıkarılan Kişisel Sorumluluk ve Fırsat Eşitliği Uzlaşması yasasına dikkat çekmiş ve Amerika'daki federal sistem değişikliği üzerinde durarak göç etmiş hane halklarının çeşitli yardımlar aldıklarını belirtmiştir. Bu bağlamda göçmen ailelerin refah reformu karşısında iş gücü arzlarını arttırarak gelirlerinde artışa yol açtıkları ve dolayısıyla yoksulluk oranının düştüğünü vurgulamıştır. Ancak bu durumun tersi yönde de gerçekleşebileceği yani göçmen ailelerin iş gücünü arttırmaları yoksulluğu azaltmak yerine bazen arttırabileceği üzerinde durulmuştur.

Dahl (2013) çalışmasında 25-80 yaş aralığında bulunan, 18 Avrupa Birliği ülkesinde yaşayan insanların gelir ve yaşam koşullarını araştırarak cinsiyet bazında lojistik regresyon analizi uygulamıştır. Sonuç olarak sosyal harcamalar düşük sağlık kalitesine bağlanarak bu durumun erkeklerde kadınlardan daha baskın olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca sağlıkta düşük eğitim eşitsizliklerinin daha yüksek sosyal harcamaya yol açtığı belirtilmiştir.

Gaston ve Rajaguru (2013) çalışmalarında göçmenlik konusunun birçok gelişmiş ülkede tartışmalı bir konu olduğuna dikkat çekerek refah devletinin geçerli olduğu ülkelerde göçmenlik kavramının yerli refahı etkilediğini belirtmişlerdir. Fazla göç alan ülkelerde refah devletinin etkisinin nasıl olduğu ve sosyal harcamaların ne yönde etkilendiğinin araştırıldığı çalışmada politika yapıcıların refah devleti harcamalarını arttırıp arttırmaması gerekliliğini sorgulamışlardır.

Daniele ve Geys (2015) çalışmalarında vatandaşların refah devleti konusunda diğer vatandaşlara ne kadar güvendiğini, onların refah devleti kaynaklarını uygun olarak kullanıp kullanmadıkları üzerinden değerlendirerek araştırmışlardır. Bu bağlamda kişilerarası güven ile refah devleti desteği arasında pozitif bir ilişki olduğu belirtilerek nedensellik ilişkisinin kişilerarası güvenden refah devleti desteğine doğru olduğu ortaya konulmuştur.

Polese ve diğerleri (2015) çalışmalarında post-sosyalist refah devleti tartışmalarının iki yönde evrim geçirdiğini belirterek ilk görüşün içeriğinde refah devleti anlayışının klasik bir şekilde devam etmesinin, Batı Avrupa özelliklerini korumasının üzerinde durulduğu; diğer görüşte ise partikülerist bir yaklaşımla geleneksel olmayan ve farklı bir refah devleti yaklaşımının benimsenmesi gerektiğinin savunulduğunu belirtmişlerdir. Bu tartışmaya yolsuzluk ile refah devleti başarısızlıkları gibi olguları da ekleyerek dahil olan yazarlar refah devletinin müdahil olmadığı alanlarda bu olgunun resmi olmayan kanallar vasıtasıyla yayılacağı ve dolayısıyla toplum dinamiklerini yeniden tanımlayacağı üzerinde durmuşlardır.

Artazcoz ve diğerleri (2016) çalışmalarında Avrupa'daki uzun çalışma saatleriyle sağlık durumu arasında bir ilişki olup olmadığını 13.518 erkek ve 9381 kadın üzerinde 2010 yılında yapılan Avrupa Çalışma Koşulları Anketi bağlamında incelemişlerdir. Sonuç olarak uzun çalışma saatleri sonucunda sağlık durumunda kötüleşme, psikolojik durumun kötüleşmesi gibi çeşit sonuçlar ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Aidukaite (2009) çalışmasında komünizm sonrası Doğu Avrupa ülkelerindeki refah devleti teorisini ve ampirik literatürünü araştırarak kapitalist demokrasileri incelemiştir. Sonuç olarak refah devleti anlayışından sonraki 20 sene içinde bu komünist ülkelerde deneysel ve teorik boşluğun genişlediği belirtilerek bu yüzden yeni bir refah devleti

düzeni için araştırmaların ve yeni paradigmalardan oluşturulması gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Disney (2007) alışmasında demografik olarak yaşam süresinin artmasının refah devletini geliştirip geliştirmedini araştırarak refah devletinde yaşlı nüfusun artış göstermesinin sosyal güvenlik bağlamında sosyal refah devleti harcamalarını arttırdığını ortaya koymuştur.

Dills ve Hernandez-Julian (2014) alışmalarında devletin refah harcamalarının dini koşullara bağlı sosyal hizmetlerde değişikliğe yol açabileceğini araştırarak bu durumu 1990-2008 dönemi için Amerika'daki Katolik kiliseleri bakımından incelemiştir. Sonuç olarak bu durumun suistimal edilmesi demokratik başkan adayların için oyların artması, kişi başına düşen refah harcamalarının artış göstermesi anlamına gelirken Katolik kiliselerinin hayırlarında düşüş meydana getirdiği belirtilmiştir.

Rouhani ve diğerleri (2016) alışmalarında iki temel amaç belirlemişlerdir. Bu amaçlardan ilki yol fiyatlamasında yeni bir yaklaşım belirleyerek geniş bir destek kazanabilmek; diğeri ise yol fiyatlaması için detaylı bir sosyal refah analizi hazırlamak olarak belirtilmiştir. Sonuç olarak kamu ve özel sektörün bu amaı gerçekleştirmek üzere ortak çalışmasının en verimli yöntem olduğu ortaya konulmuştur.

şentürk (2014) alışmasında 2000 yılı sonrası için Türkiye'deki sosyal yardım uygulamalarında yaşanan değişimi kamu uygulamaları ve sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin analizini yaparak değerlendirmiştir. Sonuç olarak kamu ve STK uygulamalarının geçmiş dönemlere göre hem niteliksel hem de niceliksel olarak artış gösterdiği belirtilmiştir.

Lim ve Endo (2016) alışmalarında Güney Kore'deki sosyal ekonomi organizasyonlarının (SEO) refah harcamalarında devlet ve piyasadan etkilenmeden kendilerini hangi pozisyonda değerlendirdiklerini araştırarak sosyal ekonominin gelişimini iki faktör işığında incelemişlerdir. Bu faktörler devletin sosyal ekonomiye müdahale seviyesi ile sosyal ekonomi organizasyonlarının politik gücü olarak belirtilmiştir. Bu bağlamda dört farklı sosyal ekonomi tipi (yarı-devletsel sosyal ekonomi, devlet-SEO ortaklığı, piyasalaştırılmış sosyal ekonomi ve otonom sosyal ekonomi) önermişlerdir.

Kırval (2011) çalışmasında Avrupa Birliği siyasal kurumlarının meşruiyet açığı konusunu inceleyerek Avrupa Birliği'nin vatandaşları tarafından karar alma süreçlerine demokratik katılım, refah devleti harcamaları yetersizliği gibi nedenlerden dolayı ulus-devletler kadar meşru kabul edilmediği üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda ulus-devlet modelinden yararlanarak Avrupa Birliği için siyasi bir teorik model inşa etmek çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Fazeli ve Fazeli (2010) çalışmalarında Birleşik Krallık'taki refah devleti harcamalarını araştırarak sosyal harcamalar ile çalışan ailelerin ödedikleri vergileri derinlemesine inceleyerek net kârı tahmin etmişlerdir. Birleşik Krallık'ın kapitalist ekonomik yapısı nedeniyle Amerika Birleşik Devletlerine ve diğer anglo-sakson ekonomilere benzerlik gösterdiği üzerinde durulmuştur. Ancak sosyal harcamalar bakımından Amerika Birleşik Devletleri yerine daha çok Avrupa ülkelerindeki sosyal piyasa ekonomilerine ve daha eşitlikçi liberal piyasa ekonomilerine benzerlik gösterdiği belirtilmiştir.

Kovancı (2006) çalışmasında refah devletini toplumsal cinsiyet açısından araştırarak refah devleti uygulamalarının kadın-erkek ayrımına yol açıp açmadığını incelemiştir. Bu bağlamda feminist literatürün rejim çalışmalarında metalaştırmanın sadece sosyal hakların tanımlanması ve toplumsal cinsiyet boyutunun analizlere dahil edilmemesini eleştirdiklerini belirterek refah devleti sisteminin gelişme göstermediği ülkelerde üçüncü sektörün toplumsal cinsiyet boyutunun ciddi bir geliştirme gösterdiği üzerinde durmuştur ve bu bağlamda Esping-Andersen'in yaklaşımını değerlendirmiştir.

Aubry ve diğerleri (2016) çalışmalarında küresel göçlerin göçmen olmayan OECD vatandaşlarının refahına olan etkilerini araştırmışlardır. Bu amaçla 34 OECD ülkesinin dahil edildiği araştırmada bu ülkelerin demografik ve ekonomik karakteristikleri iş piyasası arasındaki etkileşim, göçlerin mali etkileri ve piyasa üzerindeki etkileri, ülkelerarası ticaret ilişkileri bağlamında değerlendirilerek 2010 yılı için incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda son zamanlardaki göçler göçmen olmayan OECD nüfusunu %69 oranında olumlu etkilerken bu oran OECD'nin en zengin 22 OECD ülkesi için %83 oranına yükseldiği belirtilmiştir.

Suwankiri ve diğerleri (2016) çalışmalarında siyasi-ekonomik refah devleti ve göçmen politikaları için bir teori geliştirerek bunu üç farklı oylama grubu şeklinde belirtmişlerdir. Bu gruplar yetenekli işçiler, yeteneksiz işçiler ve yaşlı emekliler olarak oluşturulmuştur.

Siyasi-ekonomik denge için bir refah sisteminin önerildiği çalışmada işçi gelirlerine uygulanan oransal vergilerin bütçe dengesi kapsamında transferi üzerinde durularak siyasi-ekonomik dengenin sağlanması için politika kurallarının vergi oranı, göçmenlerin yetenek kompozisyonu ve toplam göçmen sayısı ile ilişkili olduğu üzerinde durulmuştur.

Çampınarı (2007) çalışmasında II.Dünya Savaşı sonrasında önemli gelişme gösteren refah devleti olgusunun gelişmekte olan ülkeler ile Akdeniz refah rejiminin uygulandığı ülkelerde hızlı bir değişim geçirdiğini belirterek keynezyen uzlaşma döneminde sosyal politikanın iki işlevi olduğuna dikkat çekmiştir ve bunları iktisadi işlev ile sosyal işlev olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Davos İkilemi olarak isimlendirilen ve son dönemlerde refah devletinin dayandığı kriterleri etkisiz kılan, iktisadi olarak refah devletlilerini kısıtlayan ve değişim geçirmekte olan refah rejimlerini yeni bir sosyal dayanışma kavramı içerisine sokan olguyla ilgili bilgiler verilmiştir.

Bergh ve Bjornskov (2014) çalışmalarında sosyal güven ve gelir eşitsizliği arasındaki korelasyonu ilişkisini gösteren birçok çalışma olduğunu ancak bu nedenselliğin yönünü belirten çalışmaların yetersiz olduğunu belirterek geniş bir ülke çeşidi örneği üzerinde yapısal eşitleme modelini tahmin ederek sosyal güvenin hem piyasa hem de gelir eşitsizliğini gidermede pozitif etkiye sahip olduğunu ortaya koymuşlardır.

Murphy (2016) çalışmasında standart modellerin ekonomik gelişmenin herkesin refahını arttırdığını savunduğunu belirterek buna karşı çıkmış ve ekonomik gelişmenin sadece yüksek gelirli kesimin tüketiminde artışa yol açması durumunda düşük gelirli kesimin refahının azalacağı üzerinde durmuştur. Bu bağlamda yirminci yüzyılın sonlarına doğru yeni bilgi teknolojilerinin orantısız olarak yüksek gelirli kesim tarafından nasıl yararlanıldığını araştırmıştır.

Eikemo ve diğerleri (2008) çalışmalarında Avrupa ülkelerindeki sağlık algısını refah devletindeki rejim karakteristiği bakımından açıklayarak, bireysel ve bölgesel değişiklikleri iptal ederek Avrupa Sosyal Araştırmasını (2002 ve 2004) analiz etmişlerdir. Toplam 65.065 birey, 218 bölge ve 21 ülke de 25 yaş ve üzeri kişilere yapılan çalışmada sağlık %90 oranında bireysel seviyede değerlendirilirken %10'luk bir kesim sağlıklı ulusal refah devleti karakteristiği ile bağdaştırmıştır.

Nelson ve Fritzell (2014) çalışmalarında uluslararası anlamda nüfusun sağlığı konusunun önemli bir tartışma konusu olduğunu ve çoğunlukla yapısal ekonomik faktörlerle ilişkili

olduğunu belirttilerek 18 ülkede 1990-2009 dönemi için asgari gelirin ölüm oranı üzerindeki etkisini zaman serisi analizi yöntemiyle incelemişlerdir ve sonuç olarak aralarında sağlam bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Kim ve diğerleri (2012) çalışmalarında 1988-2010 dönemi için 104 makaleyi inceleyerek refah rejimleri arasındaki farklılıkların sağlık üzerindeki etkileri ile istikrarsız istidama yol açıp açmadığını araştırmışlardır. Sonuç olarak refah rejimlerinin istihdamla ilgili sağlık konularında karar verici bir etken olduğu ortaya konularak konuyla ilgili ilerde yapılacak çalışmaların makro ekonomik seviye, ülke bazında refah faktörleri, bireysel istihdam geçmişi gibi çeşitli spesifik konular üzerinden yapılması tavsiye edilmiştir.

2.9. Kümeleme Analizi Yöntemiyle Karşılaştırma

28 Avrupa Birliği ülkesi ve Türkiye’de gerçekleşen eğitim harcamaları, sağlık harcamaları ve sosyal koruma harcamalarının karşılaştırmalı olarak incelendiği bu çalışmada kümeleme analizi yöntemiyle Türkiye’nin hangi Avrupa Birliği ülkeleri ile harcamalar yönünden benzerlik gösterdiği araştırılmıştır.

SPSS programıyla yapılan Hiyerarşik Kümeleme Analizinin kullanıldığı bu çalışmada değişkenlerin ve gözlemlerin benzer özellikleri dikkate alınarak belirli düzeylerde birbirleriyle birleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla oluşturulacak dendrogram analizinde kullanılmak üzere ward metodu seçilmiştir. Ward metodu değişkenler arasındaki varyans farkını minimuma indirerek en güvenilir sonucu veren metod olduğu için böyle bir seçim yapılmıştır. Ülkeler arası kareli öklit uzaklıkları hesaplanarak detaylı bir analiz yapılmış ve ülkelerin birbirlerine benzerliği bu hesaplanan değerler üzerinden değerlendirilmiştir.

2.9.1. Sağlık Harcamalarının Kümeleme Analiziyle Karşılaştırılması

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye’deki sağlık harcamaları; gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payı, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payı, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payı, toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı, toplam sağlık harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı, kişi başına düşen sağlık harcamalarının 2010 yılı bazlı dolar cinsinden analizi bakımından kümeleme analizine tabi tutularak karşılaştırılmıştır.

2.9.1.1. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Sağlık Harcamalarının Payı

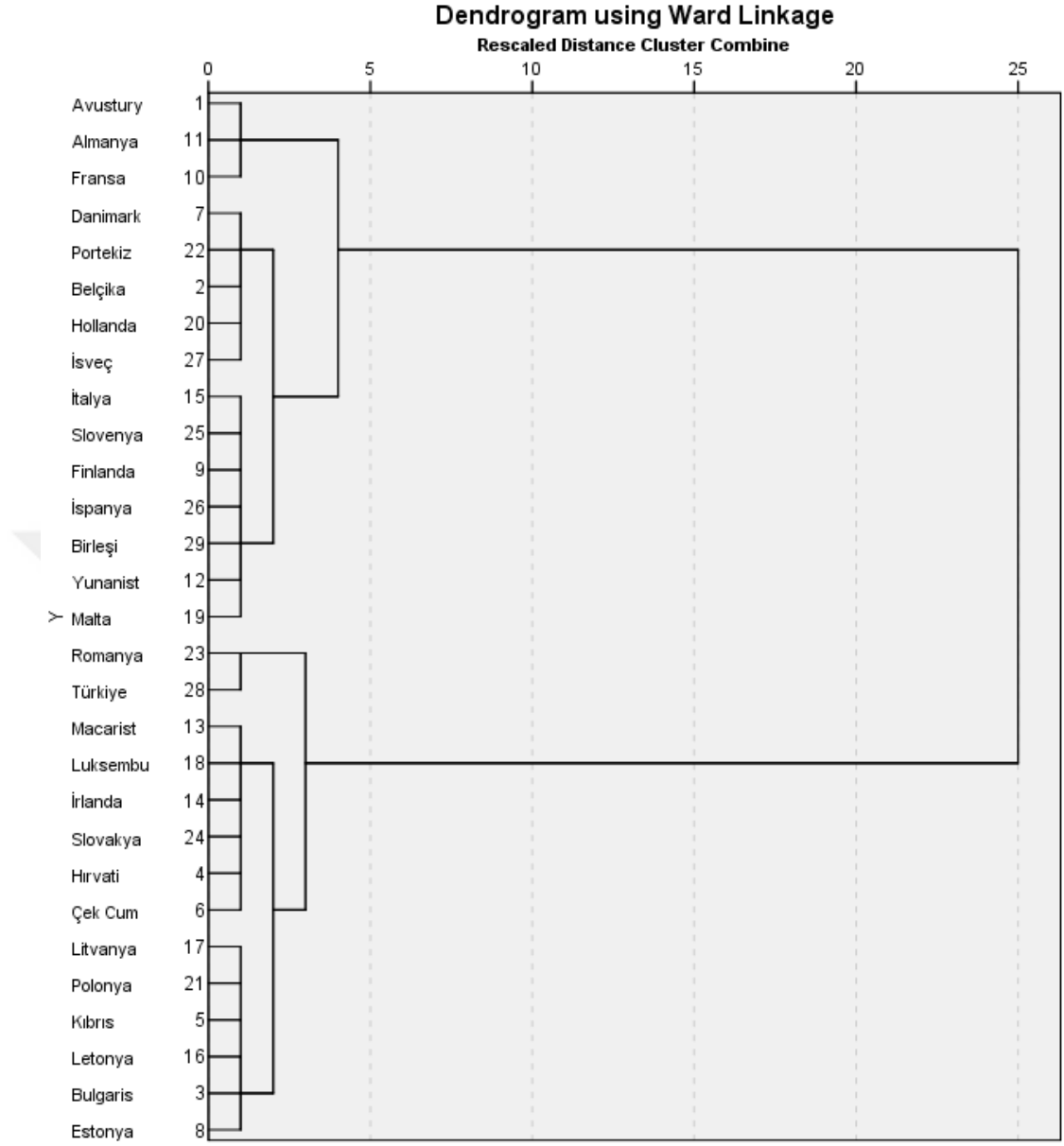
Avrupa Birliği lkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payı Tablo 2'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payı en fazla olan ülke %10,5'lik oranla Fransa olurken; gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payı en az olan ülke %4,8'lik oranla Romanya olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar için gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payı ise %4,9 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 2**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İÇindeki Toplam Sağlık Harcamalarının Payı**

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	2,51	4,95	5,45	5,61	5,29	5,24	5,38	5,41
Belçika	7,61	8,12	9,24	10,17	10,42	10,54	10,57	10,59
Bulgaristan	4,75	6,07	7,08	7,24	6,88	7,11	7,93	8,44
Hırvatistan	6,74	7,66	6,89	8,25	7,80	7,80	7,83	7,80
Kıbrıs	4,74	5,77	6,37	7,23	7,54	7,44	7,46	7,37
Çek Cumhuriyeti	6,69	6,31	6,93	7,43	7,50	7,55	7,49	7,41
Danimarka	8,13	8,70	9,77	11,08	10,87	10,98	11,25	10,80
Estonya	6,32	5,28	5,02	6,25	5,83	6,36	6,48	6,38
Finlandiya	7,85	7,22	8,43	9,05	9,01	9,30	9,55	9,68
Fransa	10,11	9,77	10,60	11,20	11,33	11,44	11,56	11,54
Almanya	9,43	10,10	10,52	11,25	10,93	10,99	11,16	11,30
Yunanistan	8,27	7,60	9,36	9,18	9,77	9,24	9,26	8,08
Macaristan	7,22	7,06	8,28	7,85	7,84	7,74	7,53	7,40
İrlanda	6,44	6,03	7,27	8,76	8,15	8,32	8,01	7,78
İtalya	7,10	7,91	8,71	9,42	9,27	9,28	9,22	9,25
Letonya	5,76	6,00	6,37	6,55	6,10	5,91	5,67	5,88
Litvanya	5,37	6,46	5,83	7,09	6,86	6,67	6,59	6,55
Lüksemburg	5,57	7,48	7,95	7,68	7,34	7,18	7,10	6,94
Malta	5,66	6,83	8,83	8,30	9,60	9,95	9,89	9,75
Hollanda	7,44	7,42	9,60	10,48	10,53	11,01	11,04	10,90
Polonya	5,36	5,50	6,20	6,88	6,70	6,62	6,40	6,35
Portekiz	7,42	9,14	9,98	10,44	10,07	9,74	9,55	9,50
Romanya	3,22	4,33	5,47	5,83	5,53	5,48	5,60	5,57
Slovakya	6,06	5,50	7,04	8,51	7,96	8,15	8,00	8,05
Slovenya	7,46	8,26	8,50	9,07	9,08	9,37	9,29	9,23
İspanya	7,44	7,21	8,12	9,56	9,48	9,39	9,10	9,03
İsveç	7,96	8,18	9,06	9,47	11,70	11,80	11,97	11,93
Avusturya	9,55	10,06	10,53	11,17	10,94	11,17	11,14	11,21
Birleşik Krallık	6,69	6,94	8,24	9,51	9,34	9,41	9,34	9,12

Kaynak: World Development Indicators 2017

Grafik 1: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payının dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 1'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1995-2014 dönemi için gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesinde 6 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Fransa, Almanya ve Avusturya

2 numaralı küme: Danimarka, İsveç, Portekiz, Belçika ve Hollanda

3 numaralı küme: Bulgaristan, Letonya, Kıbrıs, Estonya, Litvanya ve Polonya

4 numaralı küme: Macaristan, İrlanda, Hırvatistan, Slovakya, Luksemburg ve Çek Cumhuriyeti

5 numaralı küme: Yunanistan, Slovenya, İtalya, Finlandiya, İspanya, Birleşik Krallık ve Malta

6 numaralı küme: Romanya ve Türkiye

Tablo 3

**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İndeki Toplam Sağlık Harcamalarının Payına Göre
Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları**

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	6
Romanya	5,967018	6
Polonya	41,0713	3
Litvanya	48,53455	3
Estonya	49,49884	3
Kıbrıs	49,78047	3
Letonya	50,23881	3
Bulgaristan	58,53471	3
Çek Cumhuriyeti	90,95124	4
Luksemburg	95,56814	4
Slovakya	100,406	4
Hırvatistan	115,3711	4
İrlanda	122,4655	4
Macaristan	145,1886	4
Malta	194,2641	5
Birleşik Krallık	202,7634	5
İspanya	225,3177	5
Finlandiya	241,3767	5
İtalya	246,5224	5
Slovenya	259,5673	5
Yunanistan	300,4699	5
Hollanda	346,5017	2
Belçika	358,8779	2
Portekiz	361,1839	2
İsveç	423,6597	2
Danimarka	459,2472	2
Avusturya	613,6358	1
Almanya	619,2774	1
Fransa	641,0977	1

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Türkiye Romanya'nın oluşturduğu 6 numaralı kümeye göre Türkiye'nin Romanya'dan uzaklığı 5,967018'dir. Romanya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke ise 41,0713'lük değerle Polonya'dır. Türkiye'ye en uzak ülke ise 641,0977'lik değerle Fransa olmuştur.

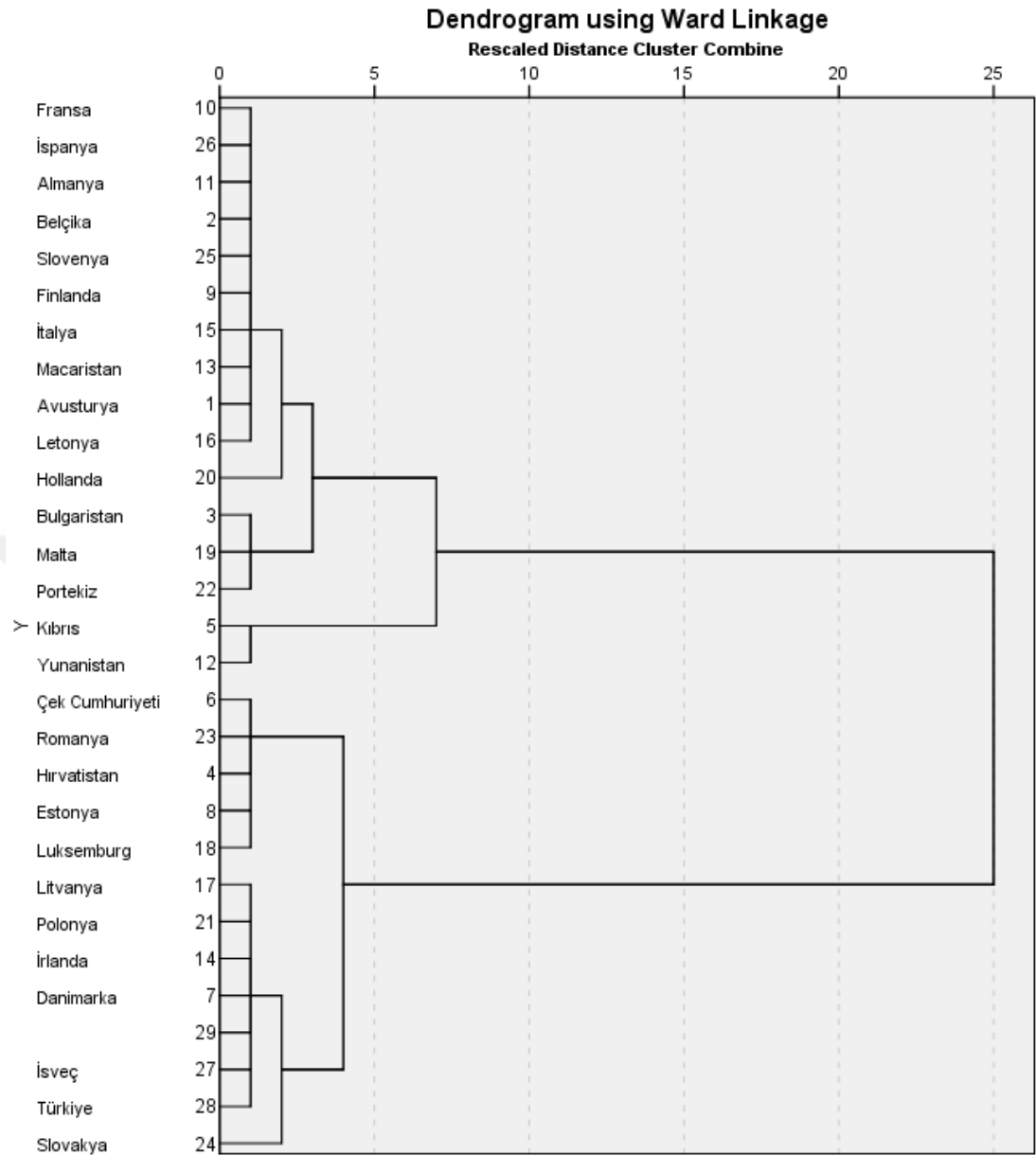
2.9.1.2. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payı

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payı Tablo 4'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payı en fazla olan ülke %3,6'lık oranla Kıbrıs olurken; gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payı en az olan ülke %0,8'lik oranla Çek Cumhuriyeti olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar için gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payı ise %1,3 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 4**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payı**

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	0,74	1,83	1,75	1,20	1,08	1,09	1,16	1,22
Belçika	1,77	2,06	2,13	2,27	2,42	2,35	2,35	2,34
Bulgaristan	1,24	2,37	2,77	3,21	3,12	3,11	3,81	3,84
Hırvatistan	0,91	1,06	0,96	1,18	1,54	1,43	1,43	1,41
Kıbrıs	3,04	3,37	3,71	3,78	4,00	3,99	3,94	4,04
Çek Cumhuriyeti	0,61	0,61	0,88	1,21	1,19	1,21	1,17	1,15
Danimarka	1,42	1,40	1,52	1,65	1,60	1,56	1,65	1,65
Estonya	0,65	1,19	1,15	1,27	1,12	1,25	1,34	1,35
Finlandiya	2,22	2,07	2,21	2,31	2,26	2,26	2,34	2,39
Fransa	2,05	2,02	2,33	2,52	2,46	2,48	2,50	2,52
Almanya	1,75	2,10	2,51	2,68	2,63	2,63	2,60	2,60
Yunanistan	3,96	3,04	3,73	2,96	3,07	2,96	3,12	3,10
Macaristan	1,16	2,07	2,48	2,73	2,81	2,83	2,62	2,52
İrlanda	1,77	1,56	1,75	2,66	2,62	2,70	2,68	2,64
İtalya	2,07	2,21	2,06	2,16	2,31	2,29	2,25	2,26
Letonya	1,94	2,74	2,74	2,46	2,08	2,17	2,13	2,17
Litvanya	1,39	1,96	1,88	1,95	1,90	2,08	2,09	2,11
Lüksemburg	0,34	1,12	1,20	1,09	1,08	1,19	1,16	1,12
Malta	1,84	2,09	2,84	3,08	3,14	3,33	3,34	3,01
Hollanda	2,15	2,74	2,93	1,39	1,44	1,48	1,43	1,42
Polonya	1,45	1,65	1,90	1,95	1,96	2,01	1,87	1,84
Portekiz	2,77	2,95	2,99	3,27	3,37	3,50	3,32	3,34
Romanya	0,82	0,81	1,05	1,14	1,15	1,08	1,08	1,09
Slovakya	0,70	0,58	1,80	2,71	2,31	2,47	2,22	2,21
Slovenya	1,66	2,15	2,28	2,34	2,40	2,56	2,62	2,61
İspanya	2,07	2,05	2,24	2,38	2,48	2,65	2,59	2,63
İsveç	1,06	1,24	1,71	1,75	1,79	1,85	1,91	1,91
Avusturya	2,41	2,53	2,70	2,77	2,72	2,75	2,77	2,48
Birleşik Krallık	1,00	1,42	1,58	1,57	1,57	1,61	1,56	1,54

Kaynak: World Development Indicators 2017

Grafik 2: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payının dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 2'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1995-2014 dönemi için gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesinde 7 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Almanya, Macaristan, İtalya, Letonya, Slovenya, İspanya

2 numaralı küme: Bulgaristan, Malta, Portekiz

3 numaralı küme: Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Lüksemburg, Romanya

4 numaralı küme: Kıbrıs, Yunanistan

5 numaralı küme: Danimarka, İrlanda, Litvanya, Polonya, İsveç, Türkiye, Birleşik Krallık

6 numaralı küme: Hollanda

7 numaralı küme: Slovakya

Tablo 5

**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payına Göre
Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları**

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	5
Birleşik Krallık	2,190696	5
Danimarka	3,449809	5
Estonya	3,487494	3
İsveç	4,140385	5
Hırvatistan	5,152897	3
Lüksemburg	6,177452	3
Romanya	6,687022	3
Litvanya	6,793541	5
Polonya	6,916824	5
Çek Cumhuriyeti	9,565241	3
Belçika	15,5736	1
İtalya	16,07151	1
İrlanda	17,04307	5
Finlandiya	17,54135	1
Slovenya	18,60729	1
Slovakya	19,75957	7
İspanya	19,92031	1
Fransa	20,23291	1
Macaristan	20,3517	1
Almanya	22,34142	1
Hollanda	22,34233	6
Letonya	30,47101	1
Avusturya	35,04084	1
Malta	39,07449	2
Bulgaristan	42,98412	2
Portekiz	59,74877	2
Yunanistan	95,57337	4
Kıbrıs	111,5106	4

Avrupa Birliği ÷lkeleri ve T÷rkiye'nin 1995-2014 d÷nemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesi sonucu oluşan k÷melerin kareli klit uzaklıkları dikkate alındığında Danimarka, İrlanda, Litvanya, Polonya, İsveç, T÷rkiye ve Birleşik Krallık'ın oluşturduğu 5 numaralı k÷meye göre T÷rkiye'nin en yakın olduğu ÷lke Birleşik Krallık olmuştur. Birleşik Krallık'dan sonra T÷rkiye'ye en yakın ÷lke ise 3,449809'luk değerle Danimarka'dır. T÷rkiye'ye en uzak ÷lke ise 111,5106'lık değerle Kıbrıs olmuştur.

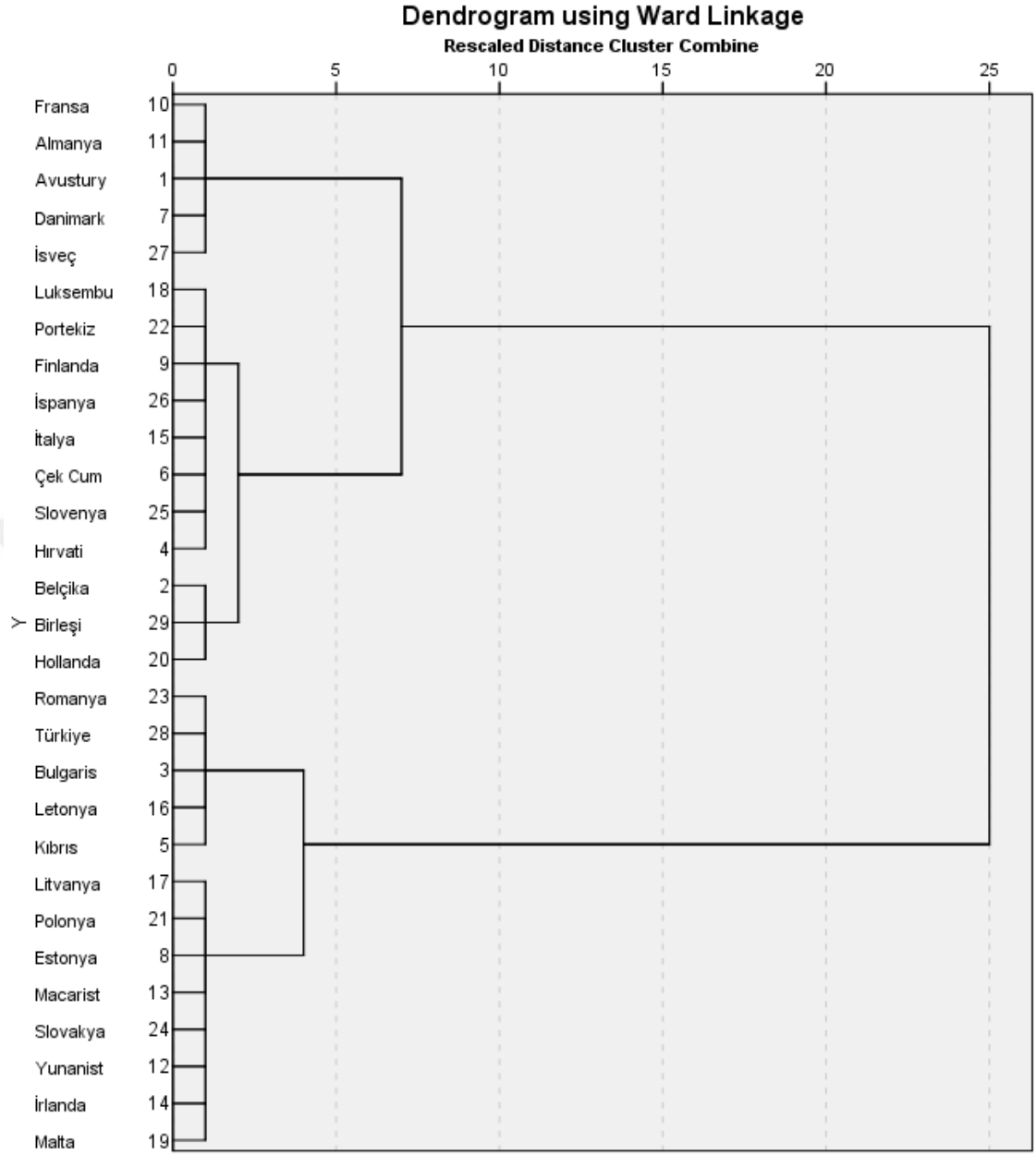
2.9.1.3. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı

Avrupa Birliği ÷lkeleri ve T÷rkiye'nin 1995-2014 d÷nemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payı Tablo 6'da verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ÷lkeler için ortalama alındığında gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payı en fazla olan ÷lke %8,2'lik oranla Fransa olurken; gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payı en az olan ÷lke %2,7'lik oranla Kıbrıs olmuştur. T÷rkiye'nin ilgili yıllar için gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payı ise %3,5 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 6**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı**

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	1,76	3,11	3,70	4,41	4,21	4,15	4,23	4,19
Belçika	5,85	6,06	7,11	7,90	8,01	8,19	8,23	8,25
Bulgaristan	3,52	3,70	4,31	4,03	3,76	4,00	4,12	4,61
Hırvatistan	5,83	6,60	5,93	7,06	6,26	6,36	6,40	6,39
Kıbrıs	1,70	2,40	2,66	3,43	3,51	3,41	3,47	3,33
Çek Cumhuriyeti	6,08	5,70	6,05	6,22	6,31	6,34	6,31	6,26
Danimarka	6,71	7,30	8,25	9,43	9,27	9,42	9,59	9,16
Estonya	5,67	4,08	3,85	4,93	4,63	5,12	5,14	5,03
Finlandiya	5,63	5,14	6,22	6,74	6,75	7,04	7,20	7,29
Fransa	8,06	7,76	8,27	8,68	8,73	8,83	8,91	9,02
Almanya	7,68	8,00	8,01	8,58	8,31	8,36	8,57	8,70
Yunanistan	4,30	4,56	5,63	6,22	6,68	6,27	6,07	4,99
Macaristan	6,07	4,99	5,80	5,12	5,03	4,91	4,91	4,88
İrlanda	4,67	4,47	5,52	6,10	5,53	5,62	5,33	5,14
İtalya	5,02	5,70	6,64	7,26	6,97	6,99	6,97	6,99
Letonya	3,82	3,27	3,64	3,94	3,87	3,58	3,54	3,72
Litvanya	3,99	4,50	3,95	5,02	4,74	4,35	4,31	4,45
Lüksemburg	5,15	6,36	6,75	6,59	6,26	5,99	5,94	5,82
Malta	3,82	4,74	6,00	5,22	6,46	6,63	6,55	6,74
Hollanda	5,29	4,68	6,67	9,08	9,09	9,53	9,62	9,48
Polonya	3,91	3,85	4,30	4,90	4,71	4,58	4,53	4,51
Portekiz	4,65	6,19	6,99	7,17	6,70	6,24	6,23	6,16
Romanya	2,40	3,51	4,40	4,69	4,38	4,40	4,52	4,47
Slovakya	5,37	4,92	5,24	5,80	5,64	5,68	5,79	5,84
Slovenya	5,79	6,12	6,21	6,73	6,67	6,80	6,67	6,62
İspanya	5,37	5,17	5,88	7,17	7,00	6,73	6,50	6,40
İsveç	6,90	6,94	7,35	7,72	9,91	9,96	10,05	10,02
Avusturya	7,14	7,54	7,83	8,40	8,21	8,42	8,37	8,73
Birleşik Krallık	5,61	5,52	6,66	7,94	7,77	7,80	7,78	7,58

Kaynak: World Development Indicators 2017

Grafik 3: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payının dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 3'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1995-2014 dönemi için gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesinde 5 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Avusturya, Danimarka, Fransa, Almanya, İsveç

2 numaralı küme: Belçika, Hollanda, Birleşik Krallık

3 numaralı küme: Bulgaristan, Kıbrıs, Letonya, Romanya, Türkiye

4 numaralı küme: Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Slovenya, İspanya

5 numaralı küme: Estonya, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Litvanya, Malta, Polonya, Slovakya

Tablo 7

**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Özel Sağlık Harcamalarının Payına Göre
Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları**

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	3
Romanya	3,692839	3
Bulgaris	12,21101	3
Letonya	12,90321	3
Kıbrıs	18,28511	3
Polonya	19,0452	5
Litvanya	26,22887	5
Estonya	52,23038	5
Yunanist	62,34076	5
İrlanda	63,32339	5
Malta	68,1459	5
Slovakya	76,79299	5
Macarist	81,84002	5
İspanya	117,7238	4
Çek Cumhuriyeti	129,7778	4
Luksembu	134,1451	4
Finlandiya	134,5892	4
Hırvati	135,0844	4
Portekiz	137,9636	4
İtalya	144,9564	4
Slovenya	150,0412	4
Birleş	184,0073	2
Belçika	233,0488	2
Hollanda	251,792	2
Avustury	366,2414	1
İsveç	378,4872	1
Danimark	425,0717	1
Almanya	426,732	1
Fransa	446,4689	1

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Bulgaristan, Kıbrıs, Letonya, Romanya, Türkiye'nin oluşturduğu 3 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Romanya olmuştur. Romanya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke ise 12,21101'lik değerle Bulgaristan'dır. Türkiye'ye en uzak ülke ise 446,4689'luk değerle Fransa olmuştur.

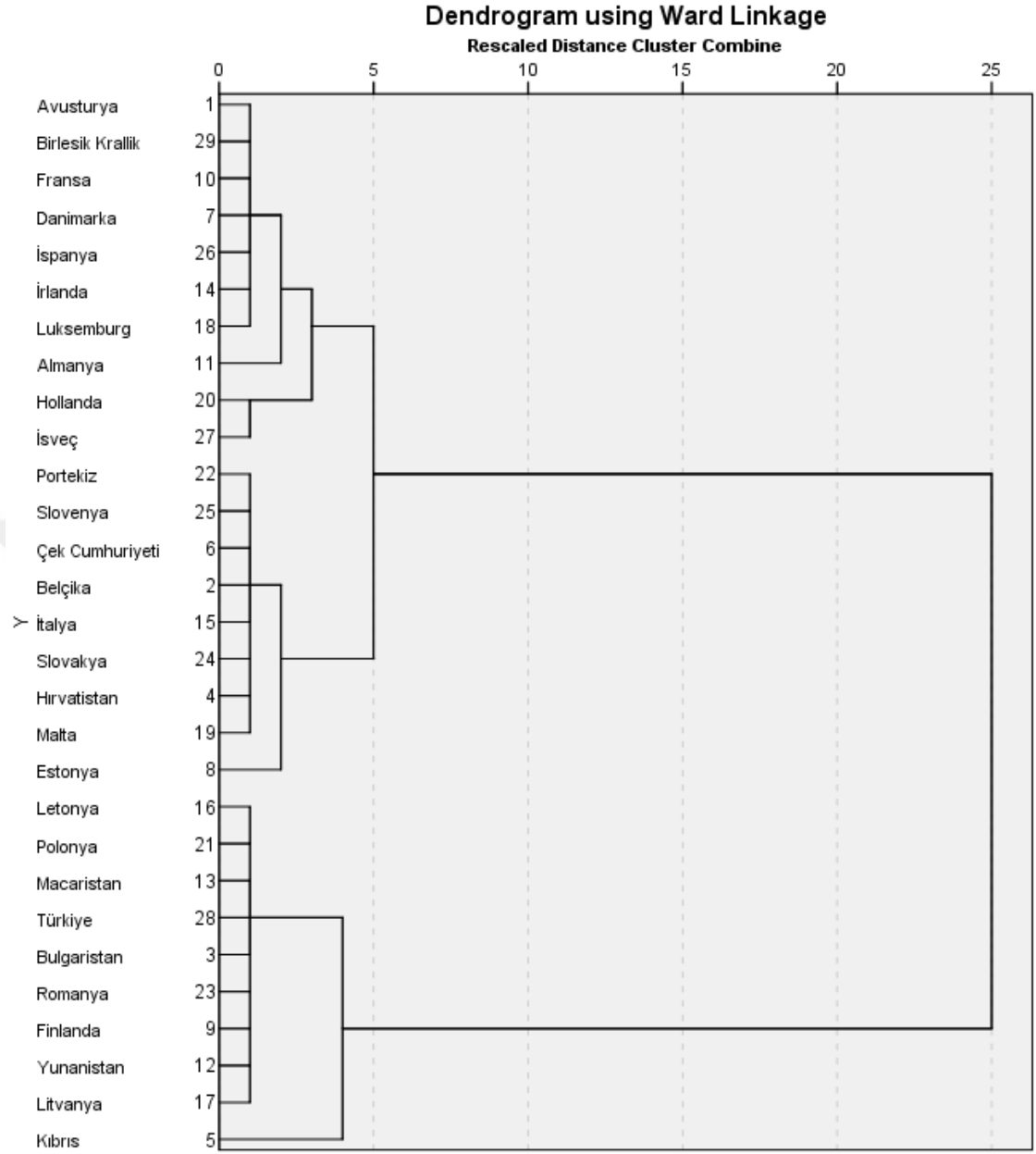
2.9.1.4. Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı Tablo 8'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı en fazla olan ülke %17,5'lik oranla Almanya olurken; toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı en az olan ülke %6,5'luk oranla Kıbrıs olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı ise %10,6 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 8**Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı**

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	10,66	9,76	11,28	10,96	11,25	10,77	10,50	10,50
Belçika	11,22	12,34	13,71	15,00	14,95	14,85	15,10	15,10
Bulgaristan	8,52	9,00	11,72	11,02	11,02	11,54	10,95	10,95
Hırvatistan	12,84	13,02	13,66	15,26	13,16	13,99	13,99	13,99
Kıbrıs	5,08	6,48	6,17	7,42	7,58	7,46	7,58	7,58
Çek Cumhuriyeti	11,48	13,69	14,08	14,23	14,63	14,25	14,91	14,91
Danimarka	11,31	13,59	15,63	16,34	16,06	15,85	16,77	16,77
Estonya	13,74	11,30	11,47	12,31	12,30	12,99	13,54	13,54
Finlandiya	9,15	10,64	12,36	12,08	12,25	12,42	12,32	12,35
Fransa	14,87	15,18	15,63	15,38	15,61	15,53	15,62	15,69
Almanya	14,05	17,87	17,33	18,15	18,58	18,81	19,25	19,65
Yunanistan	9,35	9,83	12,35	11,85	12,32	11,37	9,98	9,98
Macaristan	11,02	10,63	11,80	10,45	10,23	10,28	10,14	10,14
İrlanda	11,44	14,46	16,54	9,29	12,15	13,44	13,44	13,44
İtalya	9,70	12,54	14,10	14,56	14,19	13,77	13,66	13,65
Letonya	9,94	8,68	10,15	9,08	10,08	9,81	9,81	9,81
Litvanya	11,57	11,32	11,62	11,88	12,25	12,06	12,53	13,36
Lüksemburg	12,97	16,92	16,24	15,15	14,71	13,64	13,64	13,64
Malta	9,76	11,79	14,19	12,71	15,78	15,64	15,64	15,64
Hollanda	10,48	11,36	15,82	19,04	19,56	20,35	20,86	20,86
Polonya	8,18	9,18	9,67	10,75	10,80	10,75	10,70	10,70
Portekiz	10,90	14,52	14,98	13,84	13,40	12,86	12,48	11,91
Romanya	7,03	9,15	13,16	11,85	11,19	12,06	12,84	12,84
Slovakya	11,04	9,43	13,80	14,55	14,50	14,86	14,95	14,95
Slovenya	11,07	13,15	13,78	13,60	13,38	14,06	11,22	12,83
İspanya	12,09	13,18	15,29	15,49	15,31	14,09	14,50	14,50
İsveç	10,63	12,60	13,66	14,75	19,26	19,16	19,03	19,03
Avusturya	12,67	14,51	15,67	15,91	16,18	16,30	16,33	16,27
Birleşik Krallık	13,05	15,17	15,35	15,93	16,20	16,21	16,52	16,52

Kaynak: World Development Indicators 2017

Grafik 4: Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payının dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 4'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1995-2014 dönemi için toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesinde 7 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Avusturya, Danimarka, Fransa, İrlanda, Lüksemburg, İspanya, Birleşik Krallık

2 numaralı küme: Belçika, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Malta, Portekiz, Slovakya, Slovenya

3 numaralı küme: Bulgaristan, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Türkiye

4 numaralı küme: Kıbrıs

5 numaralı küme: Estonya

6 numaralı küme: Almanya

7 numaralı küme: Hollanda, İsveç

Tablo 9

**Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payına Göre
Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları**

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	3
Letonya	27,22709	3
Macaristan	29,80179	3
Yunanistan	30,86654	3
Polonya	40,40747	3
Finlandiya	42,0671	3
Bulgaristan	45,46214	3
Romanya	79,73088	3
Litvanya	88,59547	3
Estonya	89,99531	5
İtalya	142,1149	2
Hırvatistan	153,5408	2
Slovakya	154,8006	2
Slovenya	158,7726	2
Malta	163,801	2
Belçika	201,0117	2
Portekiz	204,7267	2
Çek Cumhuriyeti	218,8898	2
İspanya	275,1545	1
İrlanda	322,9036	1
Kıbrıs	362,9532	4
Danimarka	399,6112	1
İsveç	407,3354	7
Birleşik Krallık	416,1232	1
Avusturya	418,0006	1
Lüksemburg	433,6096	1
Fransa	454,0522	1
Hollanda	694,0374	7
Almanya	991,3766	6

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Bulgaristan, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya ve Türkiye'nin oluşturduğu 3 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Letonya olmuştur. Letonya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke ise 29,80179'luk değerle Macaristan'dır. Türkiye'ye en uzak ülke ise 991,3766'luk değerle Almanya olmuştur.

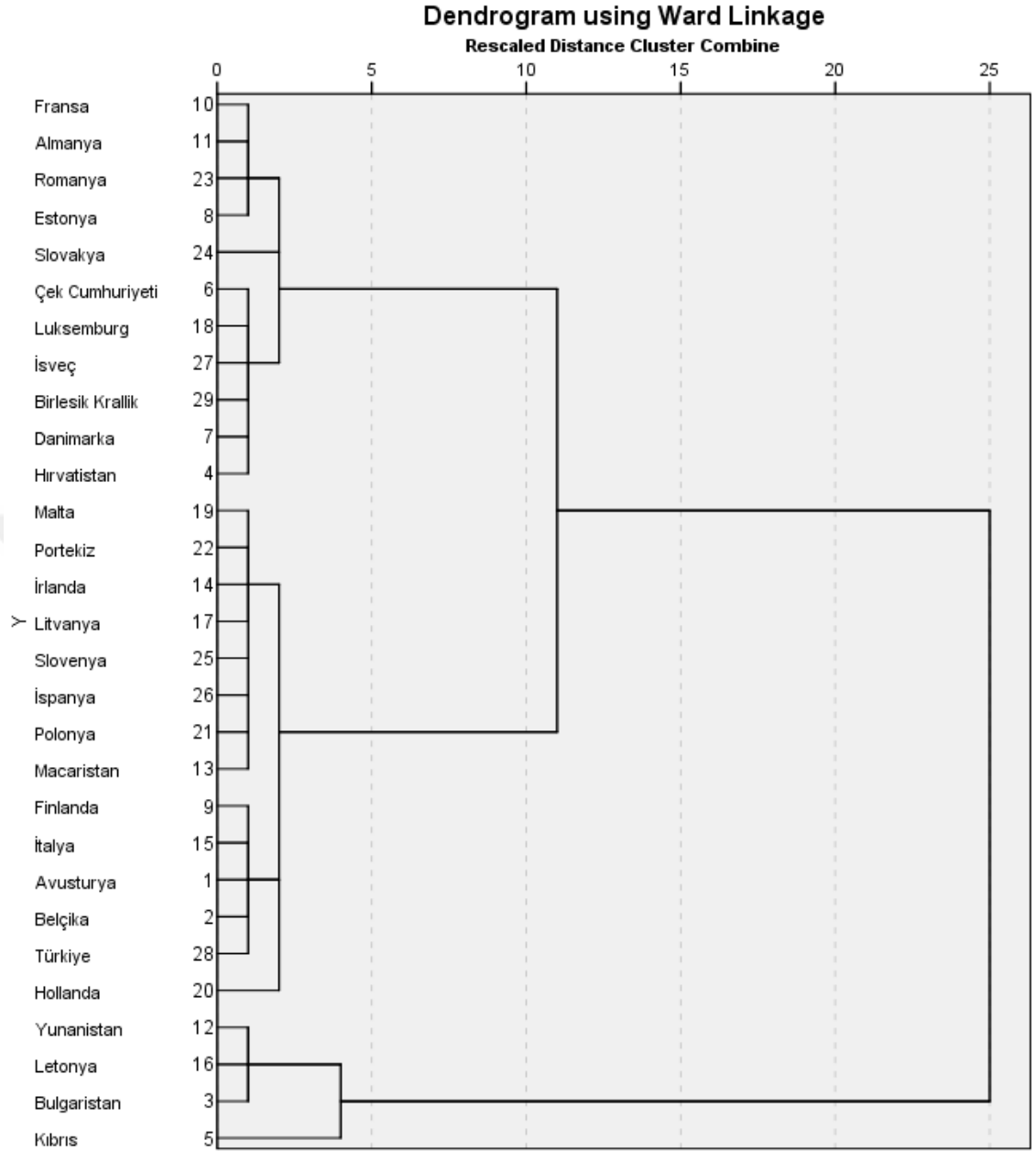
2.9.1.5. Toplam Sağlık Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, toplam sağlık harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı Tablo 10'da verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı en fazla olan ülke %87,4'lük oranla Çek Cumhuriyeti olurken; toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı en az olan ülke %42,6'luk oranla Kıbrıs olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı ise %72 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 10**Toplam Kamu Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payı**

	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Türkiye	70,32	62,93	67,84	78,61	79,55	79,24	78,48	77,45
Belçika	76,80	74,61	76,94	77,68	76,81	77,67	77,81	77,87
Bulgaristan	73,96	60,93	60,92	55,69	54,62	56,29	51,99	54,57
Hırvatistan	86,46	86,14	86,02	85,66	80,21	81,61	81,79	81,87
Kıbrıs	35,84	41,65	41,81	47,35	46,54	45,86	46,53	45,23
Çek Cumhuriyeti	90,89	90,32	87,31	83,76	84,18	84,02	84,33	84,54
Danimarka	82,52	83,86	84,48	85,13	85,30	85,76	85,30	84,76
Estonya	89,77	77,16	76,70	78,85	79,32	80,38	79,28	78,82
Finlandiya	71,69	71,26	73,81	74,50	74,94	75,72	75,46	75,31
Fransa	79,69	79,38	77,99	77,51	77,03	77,16	77,08	78,21
Almanya	81,42	79,17	76,13	76,22	75,99	76,07	76,75	76,99
Yunanistan	52,04	60,01	60,11	67,68	68,39	67,89	65,53	61,66
Macaristan	83,96	70,74	70,03	65,19	64,16	63,43	65,17	65,98
İrlanda	72,52	74,10	75,97	69,64	67,84	67,57	66,59	66,06
İtalya	70,76	72,09	76,31	77,04	75,14	75,34	75,59	75,61
Letonya	66,27	54,39	57,06	60,11	63,50	60,55	62,44	63,18
Litvanya	74,15	69,71	67,77	70,81	69,12	65,23	65,44	67,87
Lüksemburg	92,44	85,07	84,92	85,86	85,28	83,46	83,68	83,93
Malta	67,53	69,42	67,89	62,89	67,32	66,58	66,26	69,16
Hollanda	71,04	63,08	69,48	86,69	86,31	86,52	87,07	87,00
Polonya	72,89	70,03	69,30	71,22	70,28	69,17	70,80	70,98
Portekiz	62,62	67,75	70,06	68,71	66,55	64,03	65,24	64,82
Romanya	74,54	81,20	80,43	80,35	79,22	80,27	80,78	80,40
Slovakya	88,52	89,39	74,40	68,13	70,93	69,72	72,31	72,51
Slovenya	77,70	74,01	73,13	74,20	73,52	72,63	71,76	71,73
İspanya	72,18	71,62	72,37	75,07	73,86	71,73	71,49	70,88
İsveç	86,65	84,89	81,16	81,51	84,72	84,35	84,00	84,03
Avusturya	74,76	74,88	74,36	75,23	75,11	75,37	75,16	77,86
Birleşik Krallık	83,86	79,58	80,85	83,53	83,15	82,91	83,31	83,14

Kaynak: World Development Indicators 2017

Grafik 5: Toplam Sağlık Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, toplam sağlık harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payının dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 5'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1995-2014 dönemi için toplam sağlık harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesinde 8 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Avusturya, Belçika, Finlandiya, İtalya, Türkiye

2 numaralı küme: Bulgaristan, Yunanistan, Letonya

3 numaralı küme: Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Lüksemburg, İsveç, Birleşik Krallık

4 numaralı küme: Kıbrıs

5 numaralı küme: Estonya, Fransa, Almanya, Romanya

6 numaralı küme: Macaristan, İrlanda, Litvanya, Malta, Polonya, Portekiz, Slovenya, İspanya

7 numaralı küme: Hollanda

8 numaralı küme: Slovakya

Tablo 11:
Toplam Sağlık Harcamaları İçindeki Kamu Sağlık Harcamalarının Payına Göre
Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	1
Finlandiya	435,6423	1
İspanya	509,7093	6
İtalya	536,9243	1
Avusturya	686,0201	1
Polonya	687,4644	6
Belçika	794,3311	1
Slovenya	799,1475	6
Litvanya	1062,976	6
Portekiz	1228,054	6
İrlanda	1342,188	6
Malta	1345,19	6
Hollanda	1358,116	7
Fransa	1544,671	5
Almanya	1546,088	5
Romanya	1858,277	5
Macaristan	1886,525	6
Estonya	2150,927	5
Birleşik Krallık	2232,655	3
Yunanistan	3168,956	2
İsveç	3285,975	3
Danimarka	3467,149	3
Hırvatistan	4011,629	3
Letonya	4019,728	2
Bulgaristan	4471,884	2
Slovakya	4719,793	8
Lüksemburg	5366,743	3
Çek Cumhuriyeti	5964,098	3
Kıbrıs	17769,66	4

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, toplam sağlık harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payının değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Avusturya, Belçika, Finlandiya, İtalya ve Türkiye'nin oluşturduğu 1 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Finlandiya olmuştur. Finlandiya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke ise 509,7093'lük değerle İspanya'dır. Türkiye'ye en uzak ülke ise 17769,66'lık değerle Kıbrıs olmuştur.

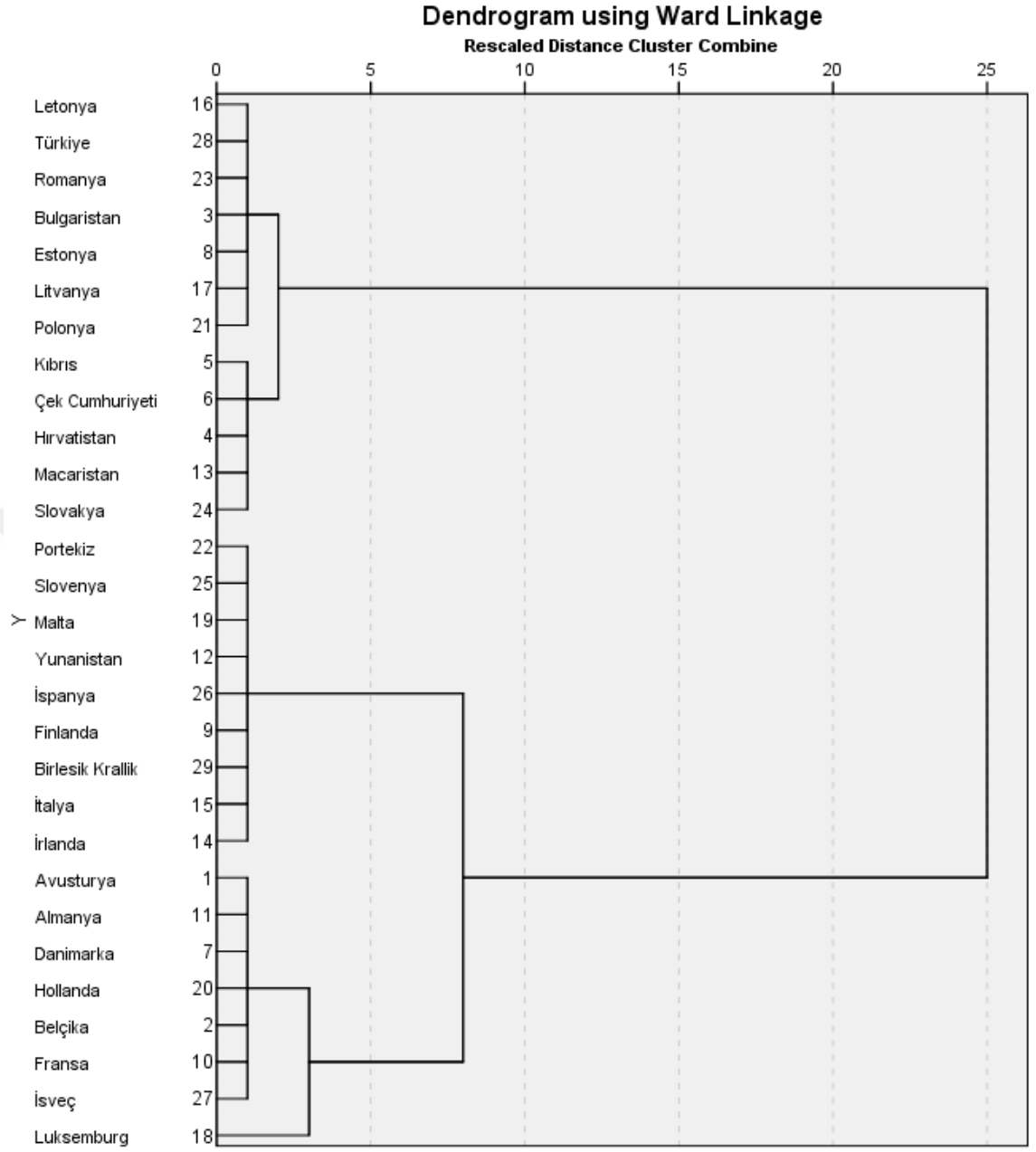
2.9.1.6. Kişibaşına Düşen Sağlık Harcamalarının 2011 Yılı Bazlı Dolar Cinsinden Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, kişibaşına düşen sağlık harcamalarının 2011 yılı bazlı dolar cinsinden analizi Tablo 12'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında kişibaşına düşen sağlık harcamalarının 2011 yılı bazlı dolar cinsinden en fazla harcama yapan ülkesi 4.914,056 dolarla Lüksemburg olurken; kişibaşına düşen sağlık harcamalarının 2011 yılı bazlı dolar cinsinden en az harcama yapan ülkesi 568,916 dolarla Romanya olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar için kişibaşına düşen sağlık harcamalarının 2011 yılı bazlı dolar cinsinden ortalaması ise 631,464 dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 12**Kişibaşına Düşen Sağlık Harcamalarının 2011 Yılı Bazlı Dolar Cinsinden Değeri**

	1995	2000	2005	2010	2013	2014
Türkiye	180,170	457,308	624,678	904,094	1.006,957	1.036,465
Belçika	1.713,616	2.249,151	2.985,254	3.906,653	4.264,187	4.391,595
Bulgaristan	290,272	384,243	721,596	1.088,297	1.270,510	1.398,878
Hırvatistan	548,804	834,132	1.103,835	1.606,630	1.666,057	1.652,122
Kıbrıs	731,354	1.113,979	1.599,974	2.270,021	2.112,021	2.062,374
Çek Cumhuriyeti	897,543	981,503	1.479,932	1.929,919	2.064,433	2.146,321
Danimarka	1.875,161	2.512,648	3.248,020	4.544,765	4.858,200	4.782,060
Estonya	396,932	511,038	823,864	1.300,068	1.660,093	1.668,313
Finlandiya	1.480,089	1.855,928	2.593,507	3.316,641	3.653,767	3.701,141
Fransa	2.102,337	2.554,755	3.240,669	4.039,006	4.369,933	4.508,135
Almanya	2.279,997	2.692,826	3.383,718	4.455,620	4.837,272	5.182,114
Yunanistan	1.266,532	1.453,450	2.359,062	2.645,402	2.357,077	2.098,052
Macaristan	658,556	852,326	1.432,192	1.690,345	1.766,794	1.826,675
İrlanda	1.192,618	1.798,836	2.974,184	3.795,753	3.761,836	3.801,064
İtalya	1.559,334	2.110,340	2.587,334	3.275,056	3.257,467	3.238,889
Letonya	221,123	335,775	593,692	804,879	894,618	940,302
Litvanya	332,149	558,239	846,953	1.387,534	1.668,162	1.718,023
Luksemburg	2.188,851	4.044,099	5.475,087	6.519,847	6.566,087	6.812,080
Malta	898,483	1.337,835	1.993,768	2.372,936	3.054,573	3.071,628
Hollanda	1.800,394	2.350,282	3.583,819	4.698,857	5.169,862	5.201,696
Polonya	406,865	583,683	856,342	1.437,487	1.529,924	1.570,446
Portekiz	1.017,328	1.638,444	2.204,030	2.810,056	2.634,134	2.689,942
Romanya	183,473	247,734	522,138	964,163	1.070,351	1.079,258
Slovakya	505,177	604,477	1.142,673	2.038,953	2.080,105	2.179,051
Slovenya	972,266	1.452,945	1.997,924	2.452,007	2.619,810	2.697,671
İspanya	1.192,677	1.546,572	2.229,201	2.996,243	2.928,128	2.965,818
İsveç	1.745,096	2.290,379	2.969,490	3.761,534	5.177,375	5.218,861
Avusturya	2.249,468	2.914,058	3.552,921	4.530,807	4.889,146	5.038,882
Birleşik Krallık	1.349,750	1.833,528	2.746,279	3.268,858	3.374,141	3.376,870

Kaynak: World Development Indicators 2017

Grafik 6: Kişibaşına Düşen Sağlık Harcamalarının 2011 Yılı Bazlı Dolar Cinsinden Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, kişibaşına düşen sağlık harcamalarının 2011 yılı bazlı dolar cinsinden dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 6'da gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1995-2014 dönemi için kişibaşına düşen sağlık harcamalarının 2011 yılı bazlı dolar cinsinden analizinin değerlendirilmesinde 5 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya, Hollanda, İsveç

2 numaralı küme: Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Türkiye

3 numaralı küme: Hırvatistan, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Slovakya

4 numaralı küme: Finlandiya, Yunanistan, İrlanda, İtalya, Malta, Portekiz, Slovenya, İspanya, Birleşik Krallık

5 numaralı küme: Lüksemburg

Tablo 13

Kişibaşına Düşen Sağlık Harcamalarının 2011 Yılı Bazlı Dolar Cinsinden

Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0,00	2
Letonya	88.461,94	2
Romanya	229.103,65	2
Bulgaristan	381.119,74	2
Estonya	2.381.176,34	2
Polonya	2.509.000,37	2
Litvanya	2.870.711,38	2
Hırvatistan	5.535.439,47	3
Macaristan	8.699.758,94	3
Slovakya	10.573.676,43	3
Çek Cumhuriyeti	14.738.588,90	3
Kıbrıs	19.756.195,67	3
Slovenya	35.000.887,23	4
Malta	35.563.092,94	4
Portekiz	41.295.252,10	4
Yunanistan	45.052.052,90	4
İspanya	52.410.042,09	4
Birleşik Krallık	76.237.404,15	4
İtalya	76.860.309,99	4
Finlandiya	79.688.043,95	4
İrlanda	100.812.444,41	4
Belçika	120.361.328,34	1
Fransa	141.591.366,44	1
İsveç	146.695.916,76	1
Danimarka	159.673.257,64	1
Almanya	170.857.089,43	1
Hollanda	176.598.599,74	1
Avusturya	184.904.343,99	1
Lüksemburg	405.180.587,36	5

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1995-2014 dönemi için, to kişibaşına düşen sağlık harcamalarının 2011 yılı bazlı dolar cinsinden analizinin değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya ve Türkiye'nin oluşturduğu 2 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Letonya olmuştur. Letonya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke ise 229.103,65'lik değerle Romanya'dır. Türkiye'ye en uzak ülke ise 405.180.587,36'lık değerle Lüksemburg olmuştur.

2.9.2. Eğitim Harcamalarının Kümeleme Analiziyle Karşılaştırılması

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'deki eğitim harcamaları; eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payı, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payı, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payı bakımından kümeleme analizine tabi tutularak karşılaştırılmıştır.

2.9.2.1. Eğitim Harcamalarının Kamu Kurumlarındaki Payı

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payının kümeleme analizine tabi tutulduğu bu bölümde Hırvatistan, Estonya, Almanya, Yunanistan, Litvanya ve Lüksemburg ülkeleri için yeterli veriye ulaşılamadığından dolayı bu ülkeler analiz haricinde tutulmuştur. Eksik veriye sahip olan diğer bazı ülkelerin ortalama değerleri ilgili yıllara eklenerek analize dahil edilmişlerdir.

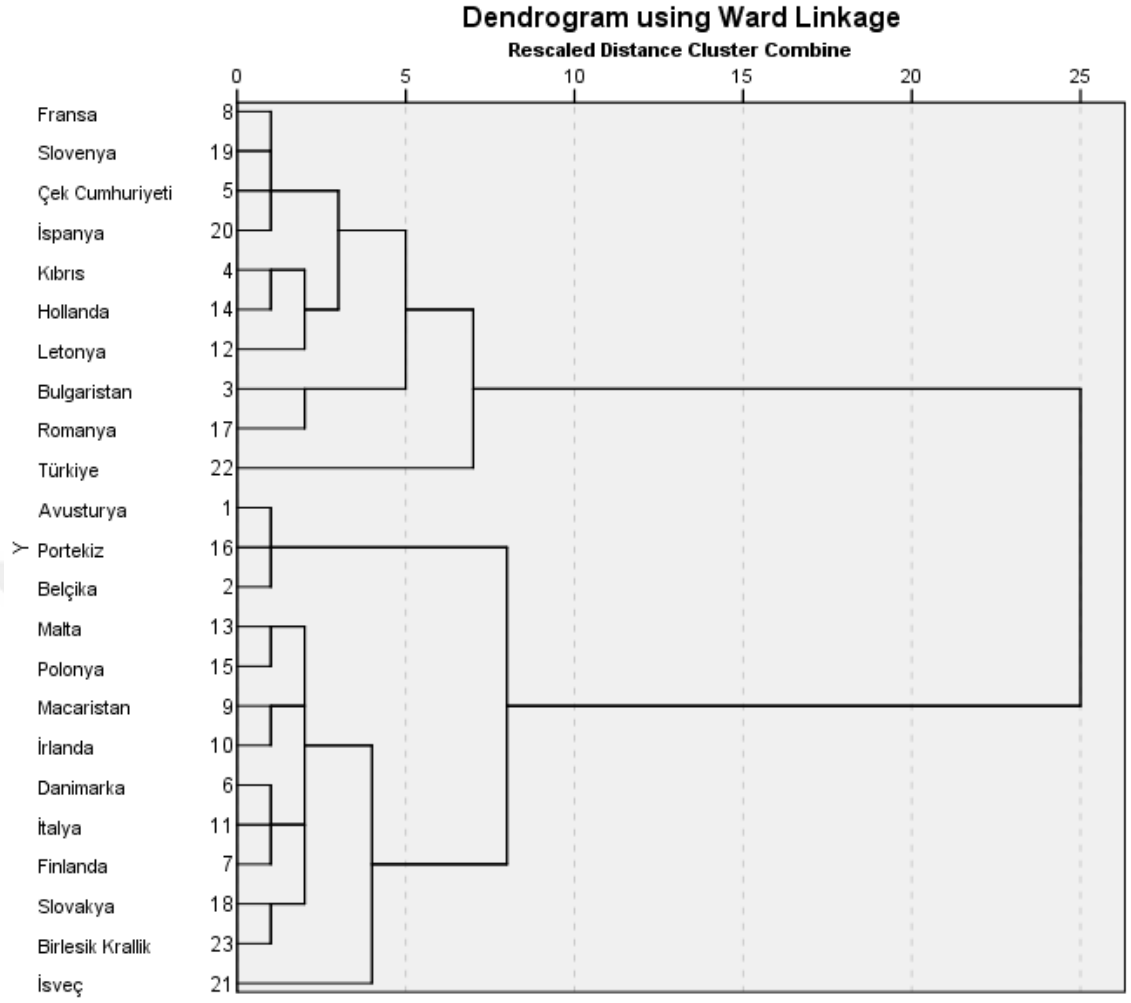
Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payı Tablo 14'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payı en fazla olan ülke %96,7'lik oranla Belçika olurken; eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payı en az olan ülke %85,4'lük oranla Türkiye olmuştur.

Tablo 14**Eğitim Harcamalarının Kamu Kurumlarındaki Payı**

	1998	2004	2008	2010	2011	2012	2013
Türkiye	85,45	78,91	85,45	85,45	89,04	85,45	85,45
Belçika	96,77	97,08	95,89	96,22	96,38	96,77	96,77
Bulgaristan	92,43	92,43	86,03	94,93	95,23	94,14	92,43
Kıbrıs	88,41	89,41	85,07	89,04	89,72	88,41	88,41
Çek Cumhuriyeti	90,96	90,43	89,96	89,92	87,40	90,74	90,12
Danimarka	94,19	93,85	94,73	92,93	96,33	93,82	93,81
Finlandiya	92,86	91,00	92,93	93,92	92,84	93,99	94,22
Fransa	90,78	89,56	90,51	90,59	91,01	91,48	90,59
Macaristan	91,79	93,58	94,22	89,63	90,91	91,75	91,75
İrlanda	93,14	93,24	90,84	91,29	93,31	94,95	91,43
İtalya	93,54	92,10	94,09	95,18	95,26	93,42	93,42
Letonya	89,15	91,62	84,18	87,32	87,71	89,15	87,39
Malta	88,70	94,42	91,99	89,92	92,43	87,22	91,79
Hollanda	93,41	87,33	86,43	88,12	88,19	87,74	87,82
Polonya	90,68	93,43	92,17	90,69	91,11	92,25	92,21
Portekiz	92,31	96,79	96,47	96,21	97,24	95,38	95,38
Romanya	93,94	94,06	90,29	89,24	91,24	92,11	90,29
Slovakya	93,59	94,59	95,28	87,82	90,01	92,38	92,82
Slovenya	90,55	90,49	88,87	91,34	91,42	91,46	90,55
İspanya	89,93	90,17	87,47	89,23	89,23	92,16	94,15
İsveç	85,45	94,66	94,08	94,38	94,22	94,35	94,93
Avusturya	92,47	95,24	96,23	95,08	95,93	96,04	95,45
Birleşik Krallık	95,09	92,07	91,73	88,59	93,85	92,98	97,32

Kaynak: World Development Indicators 2017

* Eksik veriye sahip olan ülkelerin ortalama değerleri ilgili yıllara eklenerek analize dahil edilmişlerdir.

Grafik 7: Eğitim Harcamalarının Kamu Kurumlarındaki Payının Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payının dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 7'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1998-2013 dönemi için eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payının değerlendirilmesinde 11 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Avusturya, Belçika, Portekiz

2 numaralı küme: Bulgaristan

3 numaralı küme: Kıbrıs, Hollanda

4 numaralı küme: Çek Cumhuriyeti, Fransa, Slovenya, İspanya

5 numaralı küme: Danimarka, Finlandiya, İtalya

6 numaralı küme: Macaristan, İrlanda, Malta, Polonya

7 numaralı küme: Letonya

8 numaralı küme: Romanya

9 numaralı küme: Slovakya, Birleşik Krallık

10 numaralı küme: İsveç

11 numaralı küme: Türkiye

Tablo 15

Eğitim Harcamalarının Kamu Kurumlarındaki Payının Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	11
Hollanda	257,592	3
Kıbrıs	294,2704	3
İspanya	490,4666	4
Çek Cumhuriyeti	514,8201	4
Fransa	518,2742	4
lovenya	531,5415	4
Letonya	637,806	7
Romanya	702,9407	8
İrlanda	753,7231	6
Macaristan	818,44	6
Malta	820,4672	6
Polonya	866,8565	6
İsveç	940,0888	10
Finlandiya	989,0514	5
Bulgaristan	1081,418	2
Birleşik Krallık	1086,542	9
İtalya	1119,902	5
Danimarka	1234,534	5
Slovakya	1288,224	9
Portekiz	1697,383	1
Avusturya	1707,386	1
Belçika	2161,216	1

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payının değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Türkiye'nin tek başına oluşturduğu 11 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Hollanda olmuştur. Hollanda'dan sonra

Türkiye'ye en yakın ülke ise 294,2704'lük değerle Kıbrıs olmuştur. Türkiye'ye en uzak ülke ise 2161,216'lık değerle Belçika'dır.

2.9.2.2. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Yükseköğretim Harcamalarının Payı

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payının kümeleme analizine tabi tutulduğu bu bölümde Hırvatistan, Almanya, Yunanistan ve Lüksemburg ülkeleri için yeterli veriye ulaşılamadığından dolayı bu ülkeler analiz haricinde tutulmuştur. Eksik veriye sahip olan diğer bazı ülkelerin ortalama değerleri ilgili yıllara eklenerek analize dahil edilmişlerdir.

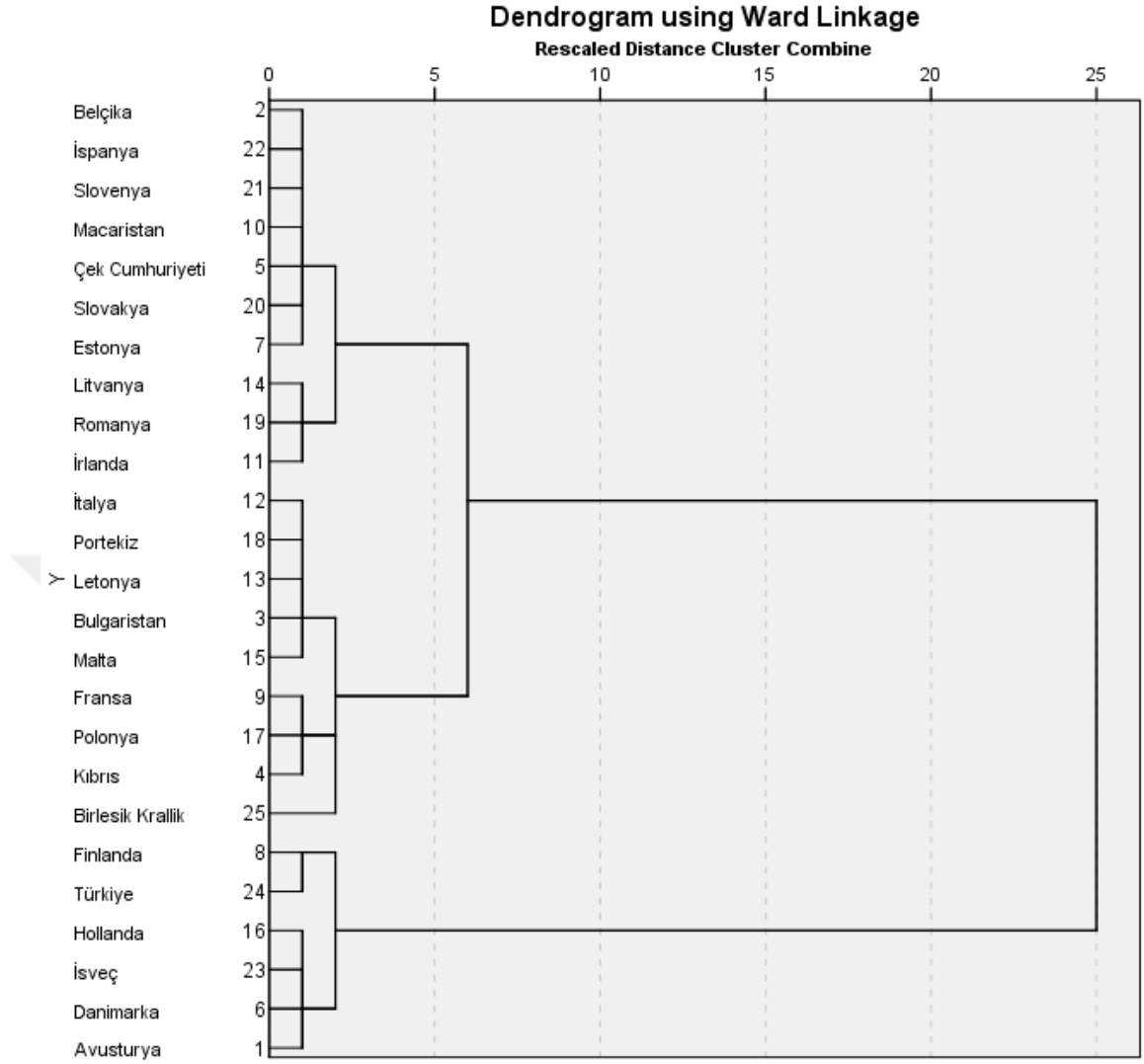
Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payı Tablo 16'da verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payı en fazla olan ülke %31,7'lik oranla Finlandiya olurken; gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payı en az olan ülke %16,7'lik oranla Letonya olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payı ise %30,9 oranında gerçekleşmiştir.

Tablo 16**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Yükseköğretim Harcamalarının Payı**

	1998	2002	2006	2010	2011	2012	2013
Türkiye	31,00	33,77	31,90	31,00	31,00	31,00	31,00
Belçika	21,88	21,73	22,03	22,17	22,00	21,88	21,88
Bulgaristan	14,36	15,19	17,29	14,81	16,98	17,81	17,43
Kıbrıs	20,29	14,43	23,53	20,46	20,45	20,29	20,29
Çek Cumhuriyeti	18,91	20,00	26,70	22,53	25,79	23,42	22,03
Danimarka	26,13	31,98	28,38	27,33	27,90	29,03	29,03
Estonya	16,68	19,71	29,03	21,74	25,09	21,82	21,26
Finlandiya	31,70	32,47	31,65	31,85	32,02	28,56	28,04
Fransa	20,63	17,70	21,41	22,63	22,79	22,34	20,63
Macaristan	19,56	21,15	19,14	20,11	23,39	20,40	20,40
İrlanda	25,48	27,64	23,95	22,22	21,73	21,39	24,69
İtalya	16,29	18,50	16,99	18,76	19,36	17,72	17,72
Letonya	15,89	15,41	17,92	15,88	20,47	20,72	19,45
Litvanya	22,68	24,02	20,57	23,56	28,45	28,98	22,68
Malta	18,25	20,58	18,16	22,81	13,90	22,17	18,16
Hollanda	28,89	25,83	27,51	28,05	29,06	28,79	28,94
Polonya	22,40	19,45	18,31	22,77	22,82	23,39	19,90
Portekiz	18,81	17,23	19,04	20,15	19,70	18,81	18,81
Romanya	24,49	19,89	24,49	28,47	27,68	26,16	24,49
Slovakya	21,23	20,16	23,68	19,63	23,37	23,98	23,67
Slovenya	22,75	22,06	21,77	24,05	24,20	21,24	22,75
İspanya	19,78	22,84	22,25	23,43	23,43	22,31	22,44
İsveç	26,14	28,32	26,80	29,02	29,08	25,28	25,36
Avusturya	26,23	22,57	27,16	27,71	26,86	33,39	32,34
Birleşik Krallık	21,94	20,64	20,10	16,39	22,10	31,00	23,96

Kaynak: World Development Indicators 2017

* Eksik veriye sahip olan ülkelerin ortalama değerleri ilgili yıllara eklenerek analize dahil edilmiştir.

Grafik 8: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Yükseköğretim Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payının dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 8'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1998-2013 dönemi için gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payının değerlendirilmesinde 7 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Avusturya, Danimarka, Hollanda, İsveç

2 numaralı küme: Belçika, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Slovakya, Slovenya, İspanya

3 numaralı küme: Bulgaristan, İtalya, Letonya, Malta, Portekiz

4 numaralı küme: Kıbrıs, Fransa, Polonya

5 numaralı küme: Finlandiya, Türkiye

6 numaralı küme: İrlanda, Litvanya, Romanya

7 numaralı küme: Birleşik Krallık

Tablo 17

**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Yükseköğretim Harcamalarının Payının
Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları**

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	5
Finlandiya	84,83155	5
Danimarka	112,7247	1
Hollanda	252,786	1
İsveç	266,553	1
Avusturya	478,3419	1
İrlanda	787,1375	6
Romanya	873,6371	6
Slovenya	1209,12	2
İspanya	1287,108	2
Litvanya	1309,14	6
Belçika	1443,316	2
Çek Cumhuriyeti	1484,498	2
Slovakya	1709,272	2
Estonya	1805,804	2
Fransa	1920,271	4
Macaristan	1944,975	2
Kıbrıs	2209,428	4
Polonya	2234,849	4
Birleşik Krallık	2324,587	7
Portekiz	2580,472	3
Malta	2912,271	3
İtalya	3043,981	3
Bulgaristan	3251,779	3
Letonya	3539,889	3

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payının değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Finlandiya ve Türkiye'nin oluşturduğu 5 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Finlandiya

olmuştur. Finlandiya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke ise 112,7247'lik değerle Danimarka olmuştur. Türkiye'ye en uzak ülke ise 3539,889'luk değerle Letonya'dır.

2.9.2.3. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Eğitim Harcamalarının Payı

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payının kümeleme analizine tabi tutulduğu bu bölümde Malta, Almanya, Yunanistan ve Lüksemburg ülkeleri için yeterli veriye ulaşılamadığından dolayı bu ülkeler analiz haricinde tutulmuştur. Eksik veriye sahip olan diğer bazı ülkelerin ortalama değerleri ilgili yıllara eklenerek analize dahil edilmişlerdir.

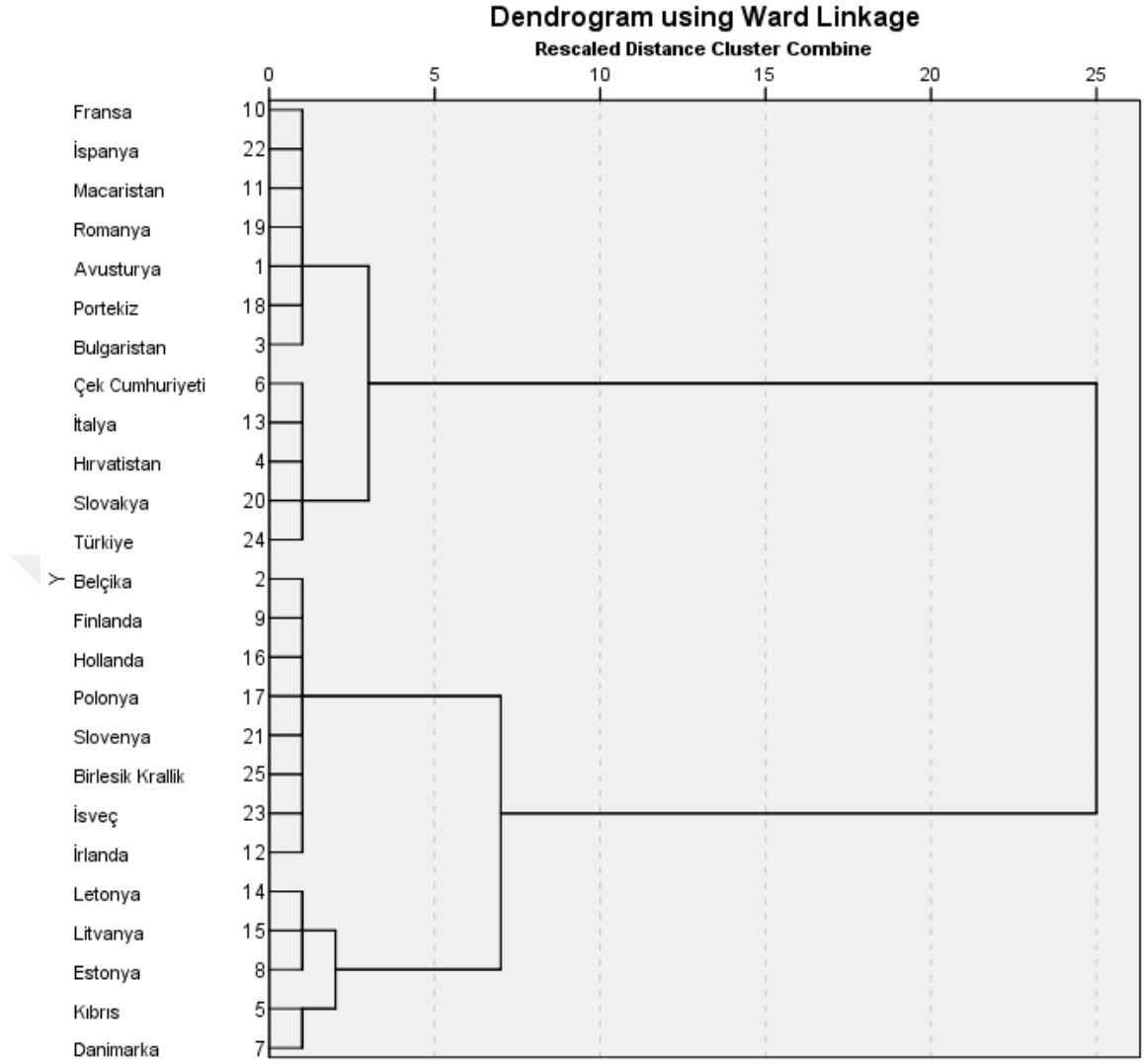
Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payı Tablo 18'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payı en fazla olan ülke %15,6'lık oranla Kıbrıs olurken; gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payı en az olan ülke %7,45'lik oranla Türkiye olmuştur.

Tablo 18**Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Eğitim Harcamalarının Payı**

	1998	2002	2006	2010	2011	2012	2013
Türkiye	7,45	6,53	8,55	7,45	7,45	7,45	7,45
Belçika	12,06	12,15	12,22	12,22	11,92	12,06	12,06
Bulgaristan	8,95	9,65	12,01	11,16	11,10	10,69	10,71
Hırvatistan	8,74	7,97	8,74	9,08	8,58	8,74	8,74
Kıbrıs	15,69	14,91	16,09	15,68	15,54	15,69	15,69
Çek Cumhuriyeti	8,64	8,99	10,35	9,48	10,10	9,74	9,35
Danimarka	14,63	15,43	15,51	15,10	15,04	15,19	15,19
Estonya	16,17	15,29	14,48	13,68	13,41	12,06	14,48
Finlandiya	12,31	12,68	12,28	11,94	11,92	12,81	12,47
Fransa	10,81	10,34	10,37	10,07	9,86	9,74	10,41
Macaristan	8,74	10,18	10,33	9,68	9,30	10,18	10,18
İrlanda	12,38	12,43	13,43	9,30	12,68	13,83	12,75
İtalya	9,24	9,51	9,53	8,72	8,43	9,23	9,23
Letonya	15,66	16,37	13,91	11,81	12,75	12,42	13,15
Litvanya	16,61	17,47	14,29	12,86	12,34	13,54	14,54
Hollanda	10,58	11,09	11,83	11,52	11,75	11,62	12,14
Polonya	11,28	12,23	12,63	11,11	11,06	11,31	11,70
Portekiz	11,24	12,02	11,44	10,43	10,25	11,24	11,24
Romanya	9,97	10,92	9,97	9,13	8,33	8,44	9,97
Slovakya	9,59	9,47	9,68	9,86	9,83	9,79	10,04
Slovenya	12,99	13,73	13,32	12,08	12,07	12,63	12,99
İspanya	10,49	10,71	10,89	10,56	10,66	9,23	9,55
İsveç	12,77	13,24	12,80	13,35	13,25	15,25	15,21
Avusturya	11,80	10,91	10,46	10,86	11,06	10,71	10,95
Birleşik Krallık	12,26	13,57	13,22	12,96	12,72	12,81	12,97

Kaynak: World Development Indicators 2017

* Eksik veriye sahip olan ülkelerin ortalama değerleri ilgili yıllara eklenerek analize dahil edilmişlerdir.

Grafik 9: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Eğitim Harcamalarının Payının Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payının dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 9'da gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 1998-2013 dönemi için gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payının değerlendirilmesinde 5 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Avusturya, Bulgaristan, Fransa, Macaristan, Portekiz, Romanya, İspanya

2 numaralı küme: Bekçika, Finlandiya, İrlanda, Hollanda, Polonya, Slovenya, İsveç, Birleşik Krallık

3 numaralı küme: Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Slovakya, Türkiye

4 numaralı küme: Kıbrıs, Danimarka

5 numaralı küme: Estonya, Letonya, Litvanya

Tablo 19

Gayrisafi Yurtiçi Hasıla İçindeki Toplam Eğitim Harcamalarının Payının Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	3
Hırvatistan	33,44773	3
İtalya	58,16603	3
Çek Cumhuriyeti	61,26778	3
Slovakya	79,83763	3
Romanya	125,057	1
Macaristan	130,8562	1
Fransa	146,8817	1
İspanya	162,9839	1
Avusturya	195,1566	1
Bulgaristan	212,134	1
Portekiz	244,339	1
Hollanda	260,5389	2
Polonya	297,2063	2
Belçika	345,2292	2
Finlandiya	384,0501	2
İrlanda	466,8325	2
Birleşik Krallık	467,9114	2
Slovenya	501,5477	2
İsveç	556,1238	2
Letonya	757,6346	5
Estonya	815,487	5
Litvanya	852,332	5
Danimarka	965,2386	4
Kıbrıs	1100,78	4

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 1998-2013 dönemi için, gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payının değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Slovakya ve Türkiye'nin oluşturduğu 3 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Hırvatistan olmuştur. Hırvatistan'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke

ise 58,16603'lük değerle İtalya'dır.. Türkiye'ye en uzak ülke ise 1100,78'lik değerle Kıbrıs olmuştur.

2.9.3. Sosyal Koruma Harcamalarının Kümeleme Analiziyle Karşılaştırılması

Avrupa Birliği lkeleri ve Türkiye'deki sosyal koruma⁵ harcamaları; toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin payı, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin payı, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının payı, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşıllık aylığının payı, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının payı bakımından kümeleme analizine tabi tutularak karşılaştırılmıştır.

2.9.3.1. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yönetimsel Giderlerin Euro Cinsinden Analizi

Avrupa Birliği lkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin euro cinsinden kümeleme analizine tabi tutulduğu bu bölümde Hırvatistan ve Bulgaristan lkeleri için yeterli veriye ulaşılamadığından dolayı bu ülkeler analiz haricinde tutulmuştur.

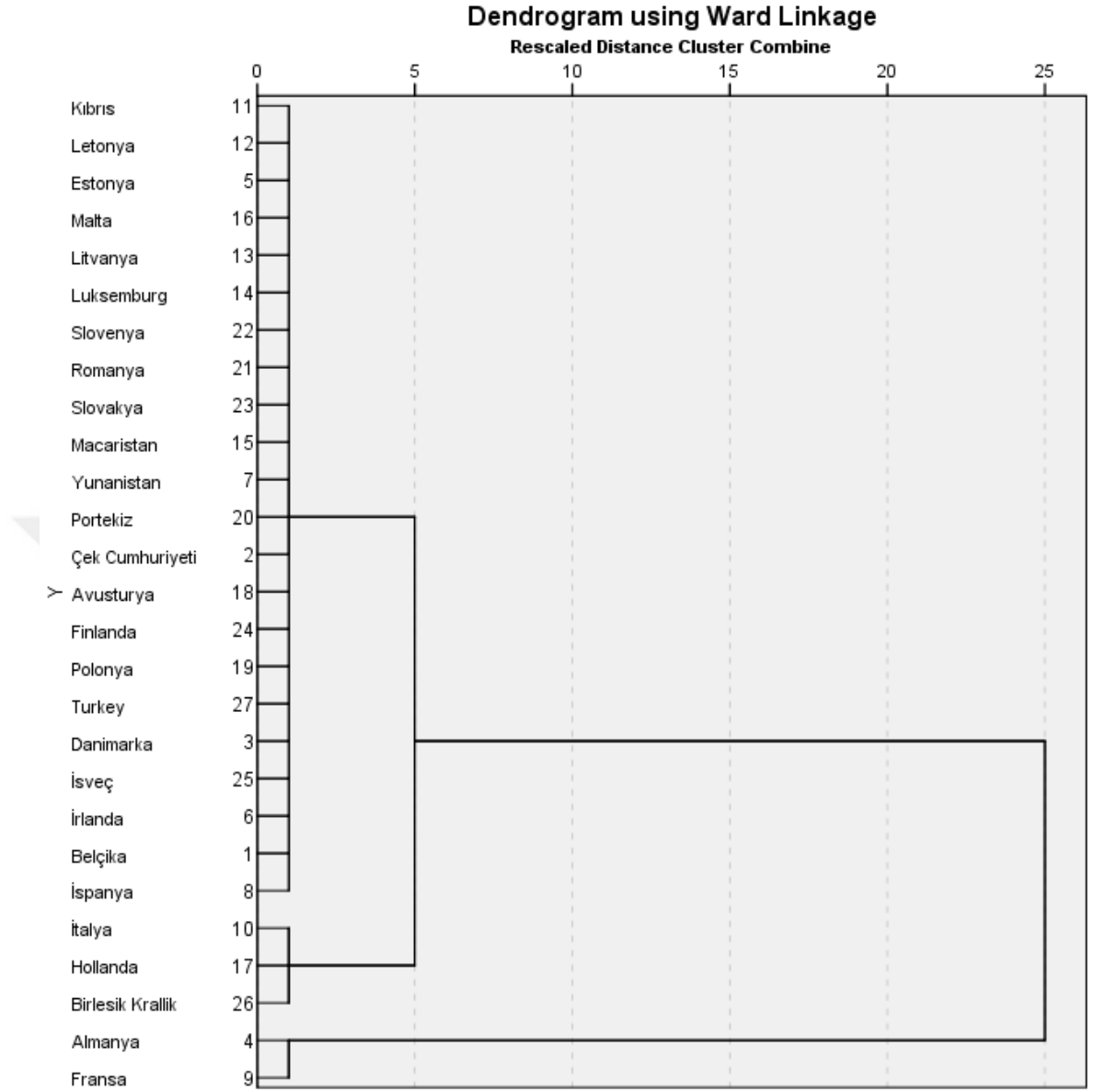
Avrupa Birliği lkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin euro cinsinden değerleri Tablo 20'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin euro cinsinden değeri en fazla olan ülke 25.811,75 euro ile Almanya olurken; toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin euro cinsinden değeri en az olan ülke 11.083 euro ile Malta olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar için sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin euro cinsinden değeri ise ortalama 1.155.37 euro olarak gerçeklemiştir.

⁵ Sosyal Koruma ve Sosyal Güvenlik kavramları genelde aynı anlamda kullanılmasına karşı Sosyal Koruma kavramının daha geniş bir kapsamı olduğu söylenebilir.

Tablo 20
Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yönetimsel Giderlerin Euro
Cinsinden Değerleri

	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Türkiye	737,85	1.310,15	1.613,35	1.678,52	1.341,63	1.566,89
Çek Cumhuriyeti	381,49	643,89	981,50	992,84	965,77	931,58
Danimarka	1.410,72	1.753,75	2.638,32	2.657,58	2.902,96	3.181,77
Almanya	20.301,42	24.052,71	30.990,64	30.962,52	30.849,62	32.025,14
Estonya	13,39	20,57	28,04	28,68	31,89	33,22
İrlanda	607,51	1.966,42	1.928,86	2.236,03	2.281,89	2.357,27
Yunanistan	709,19	912,50	906,59	857,60	951,54	1.018,84
İspanya	2.709,11	4.193,02	5.065,84	4.854,78	4.946,84	5.029,82
Fransa	19.578,40	24.971,10	30.151,04	27.915,70	29.043,56	29.210,02
İtalya	7.888,00	9.843,00	11.150,00	11.094,00	11.106,00	10.704,00
Kıbrıs	22,38	42,49	45,67	54,80	51,40	46,20
Letonya	30,96	35,64	43,04	51,17	44,88	56,42
Litvanya	45,54	80,79	123,45	116,57	110,73	121,22
Lüksemburg	102,00	105,08	136,24	138,16	144,24	156,20
Macaristan	199,88	391,56	508,08	227,17	215,88	244,38
Malta	9,41	10,41	13,98	13,15	14,19	15,22
Hollanda	6.006,00	7.721,00	9.879,00	10.751,00	11.871,00	10.853,00
Avusturya	1.269,66	1.525,89	1.744,35	1.796,45	1.869,39	1.877,17
Polonya	887,13	1.418,81	1.666,34	1.714,59	1.766,36	1.687,12
Portekiz	699,38	807,82	752,73	696,18	634,33	682,07
Romanya	109,43	172,44	217,23	205,58	215,17	440,38
Slovenya	111,61	133,47	162,19	144,95	144,30	134,98
Slovakya	130,94	221,23	354,81	330,78	336,08	349,03
Finlandiya	1.010,98	1.318,39	1.479,55	1.506,13	1.535,86	1.645,26
İsveç	1.538,63	1.800,76	1.997,00	2.133,82	2.391,40	2.452,18
Birleşik Krallık	12.171,03	9.028,84	6.826,20	7.184,88	7.436,58	6.555,80
Belçika	2.061,08	2.665,08	3.296,45	3.423,50	3.529,73	3.595,46

Kaynak: Eurostat

Grafik 10: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yönetimsel Giderlerin Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin euro cinsinden değerlerinin dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 10'da gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 2000-2013 dönemi için toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin euro cinsinden değerlendirilmesinde 3 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç, Türkiye

2 numaralı küme: Almanya, Fransa

3 numaralı küme: İtalya, Hollanda, Birleşik Krallık

Tablo 21

Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yönetimsel Giderlerin Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Turkey	0	1
Polonya	860121,79	1
Finlandiya	1299564,2	1
Yunanistan	2403517,8	1
Avusturya	3007131,9	1
Çek Cumhuriyeti	3015290,3	1
Portekiz	4215673	1
İrlanda	8007102,6	1
İsveç	9979823,2	1
Macaristan	11095258	1
Slovakya	12407345	1
Romanya	13496130	1
Danimarka	14752530	1
Slovenya	16204909	1
Lüksemburg	16831752	1
Litvanya	17323902	1
Kıbrıs	19169534	1
Letonya	19203368	1
Estonya	19744787	1
Malta	20148609	1
Belçika	44109944	1
İspanya	138638285	1
Hollanda	825608139	3
Birleşik Krallık	905308008	3
İtalya	1116295891	3
Fransa	8287913537	2
Almanya	8710248241	2

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetimsel giderlerin euro cinsinden analizinin değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Belçika, Çek

Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç ve Türkiye'nin oluşturduğu 1 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Polonya olmuştur. Polonya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke Finlandiya iken; Türkiye'ye en uzak ülke Almanya olmuştur.

2.9.3.2. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Hastalık Giderleri ve Sağlık Hizmetlerinin Euro Cinsinden Analizi

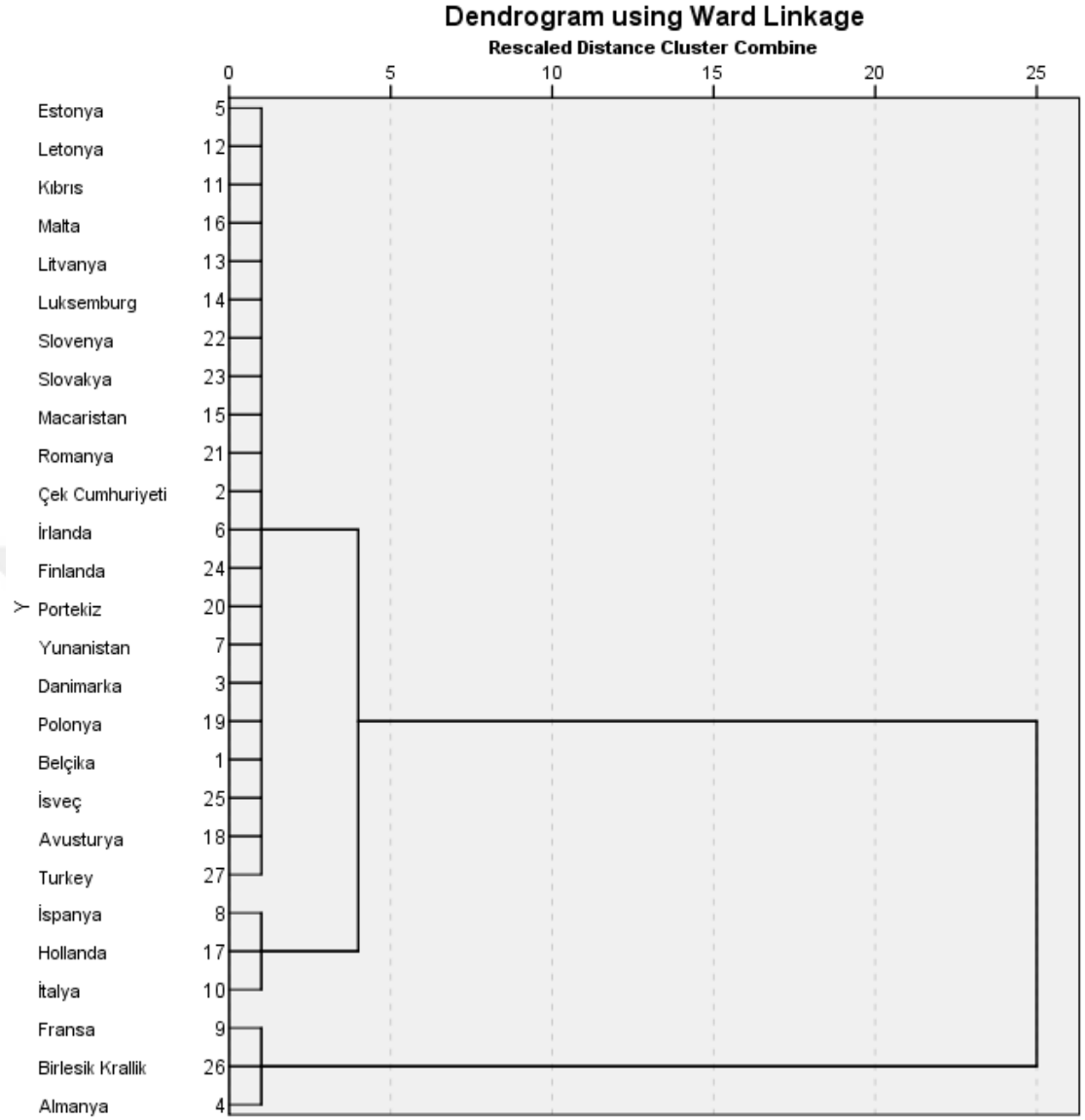
Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden kümeleme analizine tabi tutulduğu bu bölümde Hırvatistan ve Bulgaristan ülkeleri için yeterli veriye ulaşılamadığından dolayı bu ülkeler analiz haricinde tutulmuştur.

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden değerleri Tablo 22'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden değeri en fazla olan ülke 207.907,45 euro ile Almanya olurken; toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden değeri en az olan ülke 323,79 euro ile Malta olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar için sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden değeri ise ortalama 17.217,75 euro olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 22**Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Hastalık Giderleri ve Sağlık Hizmetlerinin Euro Cinsinden Değerleri**

	2000	2005	2010	2012	2013
Türkiye	10.069,53	14.273,11	24.203,80	26.166,00	25.995,14
Çek Cumhuriyeti	3.906,72	6.549,82	9.459,94	9.758,23	9.406,85
Danimarka	9.830,65	12.631,03	16.270,58	16.584,96	16.465,25
Almanya	174.547,26	181.840,06	238.572,57	255.370,72	269.525,88
Estonya	269,80	441,88	686,92	749,84	779,54
İrlanda	5.310,99	10.347,95	12.656,18	12.926,06	12.804,12
Yunanistan	6.482,17	11.329,94	15.939,21	11.650,63	10.259,54
İspanya	36.752,69	57.257,12	75.520,73	68.967,21	66.211,58
Fransa	116.291,00	152.409,40	178.395,40	187.005,17	191.198,85
İtalya	69.490,00	97.134,00	112.405,00	109.209,00	108.569,00
Kıbrıs	399,29	616,84	868,23	876,97	819,75
Letonya	227,30	459,77	689,86	724,73	777,49
Litvanya	565,84	811,08	1.320,56	1.413,40	1.423,42
Luksemburg	1.054,00	1.652,88	2.266,13	2.507,86	2.707,83
Macaristan	2.761,55	5.736,92	5.583,59	4.950,41	4.988,01
Malta	219,23	282,25	392,92	425,48	462,12
Hollanda	29.866,00	41.638,00	63.176,00	66.956,00	66.470,00
Avusturya	14.815,10	17.577,82	21.559,87	23.118,73	23.635,22
Polonya	6.977,74	9.306,01	15.998,70	16.081,63	16.676,61
Portekiz	7.592,39	10.646,38	12.081,09	10.498,94	10.547,92
Romanya	1.339,12	2.994,43	5.476,41	5.386,72	5.632,29
Slovenya	1.552,07	2.093,41	2.798,63	2.834,66	2.708,68
Slovakya	1.442,76	1.829,19	3.657,08	3.875,46	4.070,45
Finlandiya	7.637,08	10.528,31	13.406,03	14.767,91	15.153,90
İsveç	21.158,47	23.676,07	25.908,49	31.068,35	32.592,73
Birleşik Krallık	104.137,95	145.956,99	151.865,06	181.537,59	178.281,75
Belçika	16.680,92	22.466,76	29.167,31	31.965,34	32.567,99

Kaynak: Eurostat

Grafik 11: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Hastalık Giderleri ve Sağlık Hizmetlerinin Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden değerlerinin dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 11'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 2000-2013 dönemi için toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden değerlendirilmesinde 3 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç Türkiye

2 numaralı küme: Almanya, Fransa, Birleşik Krallık

3 numaralı küme: İtalya, Hollanda, İspanya

Tablo 23

Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Hastalık Giderleri ve Sağlık Hizmetlerinin Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	1
Avusturya	207965791,2	1
Danimarka	390372884,7	1
Polonya	505915044,6	1
Finlandiya	678777599,5	1
Yunanistan	749615214,5	1
Belçika	769723432	1
İrlanda	818854268	1
Portekiz	1072384175	1
İsveç	1133265663	1
Çek Cumhuriyeti	1619934228	1
Macaristan	2566928891	1
Romanya	2889547847	1
Slovakya	3369930372	1
Slovenya	3587701584	1
Lüksemburg	3774831466	1
Litvanya	4144111005	1
Kıbrıs	4343903402	1
Letonya	4394799136	1
Estonya	4401800877	1
Malta	4524987389	1
Hollanda	15707129590	3
İspanya	26737371218	3
İtalya	91004950703	3
Birleşik Krallık	231575627232,306	2
Fransa	281043120200,117	2
Almanya	518694523801,572	2

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden analizinin değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya,

Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç ve Türkiye'nin oluşturduğu 1 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Avusturya olmuştur. Avusturya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke Danimarka iken; Türkiye'ye en uzak ülke Almanya olmuştur.

2.9.3.3. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Emeklilik Harcamalarının Euro Cinsinden Analizi

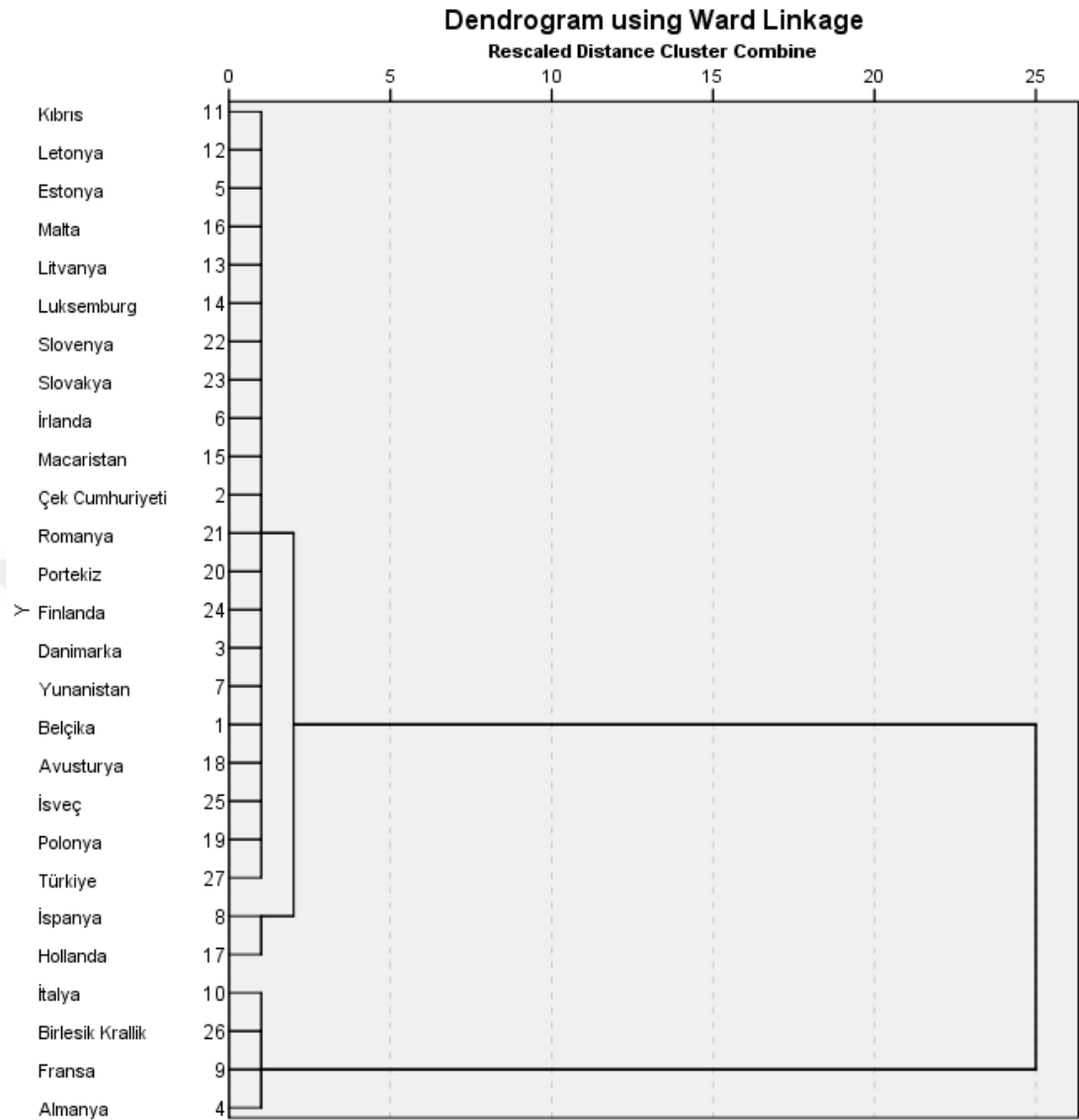
Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden kümeleme analizine tabi tutulduğu bu bölümde Hırvatistan ve Bulgaristan ülkeleri için yeterli veriye ulaşılamadığından dolayı bu ülkeler analiz haricinde tutulmuştur.

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden değerleri Tablo 24'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden değeri en fazla olan ülke 303.324,08 euro ile Almanya olurken; toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden değeri en az olan ülke 498,95 euro ile Malta olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar için sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden değeri ise ortalama 29.173,86 euro olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 24
Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Emeklilik Harcamalarının Euro
Cinsinden Değerleri

	2000	2005	2010	2012	2013
Türkiye	11.978,98	24.603,04	43.217,93	49.444,28	51.094,50
Çek Cumhuriyeti	5.243,50	8.401,39	13.836,1	15.069,12	14.737,7
Danimarka	18.204,3	22.788,9	30.571,2	32.417,4	34.743,2
Almanya	267.330,08	297.451,87	319.889,33	329.514,27	335.401,92
Estonya	407,19	658,71	1.284,38	1.361,25	1.430,28
İrlanda	3.856,93	8.118,84	11.451,62	12.033,15	12.183,75
Yunanistan	15.525,67	23.965,09	33.484,75	33.783,32	30.162,45
İspanya	60.774,65	82.349,91	113.984,25	122.562,95	128.865,87
Fransa	188.278,32	229.049,62	286.241,86	308.489,18	318.080,92
İtalya	171.291,00	210.097,00	248.679,00	259.934,00	265.535,00
Kıbrıs	568,37	912,16	1.439,68	1.675,11	1.773,03
Letonya	808,17	824,78	1.802,74	1.818,36	1.862,58
Litvanya	965,12	1.357,35	2.367,78	2.525,87	2.525,02
Luksemburg	2.067,00	2.898,62	3.680,87	4.220,73	4.449,58
Macaristan	4.380,17	8.703,24	10.582,30	9.284,47	9.588,73
Malta	338,25	440,43	620,64	660,56	674,07
Hollanda	52.615,00	63.922,00	78.003,00	84.219,00	86.464,00
Avusturya	29.829,35	34.684,66	42.904,09	46.020,72	47.665,51
Polonya	23.391,18	30.981,74	42.568,46	44.858,76	46.821,79
Portekiz	12.810,11	18.972,49	24.564,69	24.465,81	26.692,74
Romanya	2.485,19	4.936,09	11.735,96	11.563,48	11.962,69
Slovenya	2.370,99	2.968,06	3.995,86	4.087,72	4.186,75
Slovakya	1.644,88	2.880,40	5.550,88	5.999,60	6.264,62
Finlandiya	13.947,22	17.600,59	22.812,41	25.027,13	26.454,41
İsveç	30.076,85	36.000,19	41.855,03	49.007,94	51.880,14
Birleşik Krallık	191.118,66	197.455,85	208.935,03	241.902,96	235.705,20
Belçika	27.759,1	34.073,4	43.234,7	46.567,4	48.777,4

Kaynak: Eurostat

Grafik 12: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Emeklilik Harcamalarının Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden değerlerinin dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 12'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 2000-2013 dönemi için toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden değerlendirilmesinde 3 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç, Türkiye

2 numaralı küme: Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya

3 numaralı küme: Hollanda, İspanya

Tablo 25

Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Emeklilik Harcamalarının Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0,000	1
Yunanistan	1004398563,708	1
Danimarka	1157961327,375	1
Polonya	1176879552,355	1
Belçika	1627234851,885	1
İsveç	1878034335,060	1
Avusturya	1952605275,340	1
Portekiz	2354522793,089	1
Finlandiya	2693479406,852	1
Çek Cumhuriyeti	6437139861,377	1
İrlanda	7413756821,107	1
Macaristan	7912430187,243	1
Romanya	8057111116,225	1
Slovakya	11010874358,721	1
Slovenya	11725847748,776	1
Lüksemburg	11825493078,151	1
Litvanya	12889414495,543	1
Letonya	13388314667,846	1
Kıbrıs	13499601052,387	1
Estonya	13659433556,401	1
Malta	14072013569,619	1
Hollanda	22745952647,540	3
İspanya	58434851494,123	3
Birleşik Krallık	426546474081,121	2
İtalya	519855542481,780	2
Fransa	690812695186,426	2
Almanya	1052848843511,620	2

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden analizinin değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç ve Türkiye'nin oluşturduğu 1 numaralı kümeye

göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Yunanistan olmuştur. Yunanistan'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke Danimarka iken; Türkiye'ye en uzak ülke Almanya olmuştur.

2.9.3.4. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yaşlılık Aylığının Euro Cinsinden Analizi

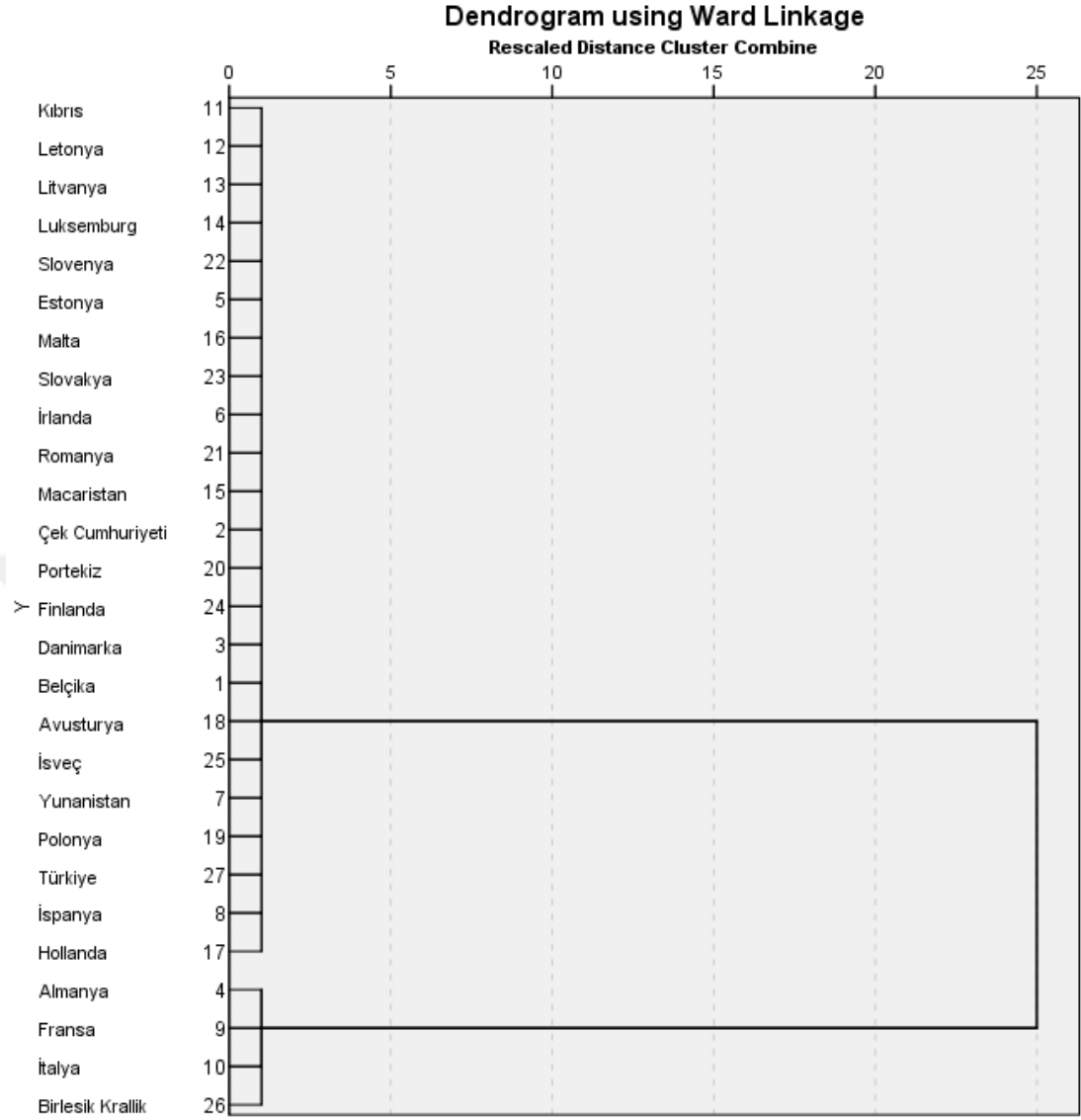
Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden kümeleme analizine tabi tutulduğu bu bölümde Hırvatistan ve Bulgaristan ülkeleri için yeterli veriye ulaşılamadığından dolayı bu ülkeler analiz haricinde tutulmuştur.

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden değerleri Tablo 26'da verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden değer en fazla olan ülke 208.620,86 euro ile Almanya olurken; toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden değer en az olan ülke 368,55 euro ile Malta olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar için sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden değer ise ortalama 22.916,60 euro olarak gerçeklemiştir.

Tablo 26
Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yaşlılık Aylığının Euro Cinsinden
Değerleri

	2000	2005	2010	2012	2013
Türkiye	9.188,99	19.139,78	35.065,27	38.685,51	39.983,44
Çek Cumhuriyeti	3.850,80	6.274,22	10.575,07	11.759,21	11.722,01
Danimarka	11.428,46	15.163,11	18.715,10	20.837,51	21.876,30
Almanya	170.046,46	202.665,34	227.506,56	234.522,84	240.461,67
Estonya	345,41	462,26	952,96	862,56	898,06
İrlanda	1.736,32	4.352,90	8.674,79	9.258,50	9.289,54
Yunanistan	11.503,55	18.127,04	25.192,14	26.183,35	23.355,34
İspanya	37.468,75	48.897,44	69.238,22	75.232,82	80.193,34
Fransa	144.207,20	178.845,90	230.638,34	249.586,88	258.110,76
İtalya	132.465,00	134.244,00	161.520,00	175.399,00	183.728,00
Kıbrıs	442,25	714,83	1.164,23	1.372,59	1.460,94
Letonya	688,59	695,56	1.552,02	1.571,49	1.612,13
Litvanya	783,74	1.048,03	1.818,03	1.972,30	1.988,36
Lüksemburg	1.496,00	1.248,82	1.698,59	1.982,14	2.143,90
Macaristan	2.971,86	5.513,43	6.774,69	7.507,44	7.837,93
Malta	240,00	311,49	477,12	507,53	521,49
Hollanda	32.460,00	41.023,00	54.939,00	61.328,00	63.666,00
Avusturya	18.130,84	22.850,93	30.022,94	32.769,98	34.386,60
Polonya	12.290,82	16.371,47	25.108,48	28.790,77	31.153,11
Portekiz	8.407,68	13.230,62	17.333,58	17.852,21	19.565,03
Romanya	2.060,54	3.943,49	9.347,48	9.475,13	9.910,15
Slovenya	1.557,15	1.831,55	2.208,14	2.315,00	2.411,11
Slovakya	1.198,66	2.151,27	3.849,89	4.272,67	4.497,66
Finlandiya	8.326,95	10.978,25	15.664,31	18.264,58	19.752,72
İsveç	22.330,44	24.369,12	31.028,59	38.475,43	41.588,63
Birleşik Krallık	154.037,87	163.985,88	183.330,57	216.791,40	214.149,95
Belçika	17.948,72	22.237,42	28.856,10	31.221,15	32.824,32

Kaynak: Eurostat

Grafik 13: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yaşlılık Aylığının Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden değerlerinin dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 13'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 2000-2013 dönemi için toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden değerlendirilmesinde 2 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç, İspanya, Hollanda, Türkiye

2 numaralı küme: Almanya, Fransa, Birleşik Krallık, İtalya

Tablo 27

Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Yaşlılık Aylığının Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	1
Polonya	532624984,1	1
Avusturya	572600450,9	1
Belçika	585782263,1	1
Yunanistan	685088621,3	1
İsveç	789720377,2	1
Danimarka	1483288857	1
Portekiz	1866204643	1
Finlandiya	2206777934	1
Çek Cumhuriyeti	4110864659	1
Romanya	4914439808	1
İrlanda	5040927258	1
Macaristan	5390193574	1
Slovakya	7026451215	1
Slovenya	7736297221	1
Hollanda	8004339427	1
Lüksemburg	8010060112	1
Litvanya	8018003470	1
Letonya	8250882842	1
Kıbrıs	8368186232	1
Estonya	8557254924	1
Malta	8750015208	1
İspanya	16035944822	1
İtalya	234568694457,553	2
Birleşik Krallık	319578862038,184	2
Fransa	437423091929,705	2
Almanya	484334823492,348	2

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden analizinin değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç ve Türkiye'nin oluşturduğu 1 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Polonya olmuştur. Polonya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke Avusturya iken; Türkiye'ye en uzak ülke Almanya olmuştur.

2.9.3.5. Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Sakatlık Maaşının Euro Cinsinden Analizi

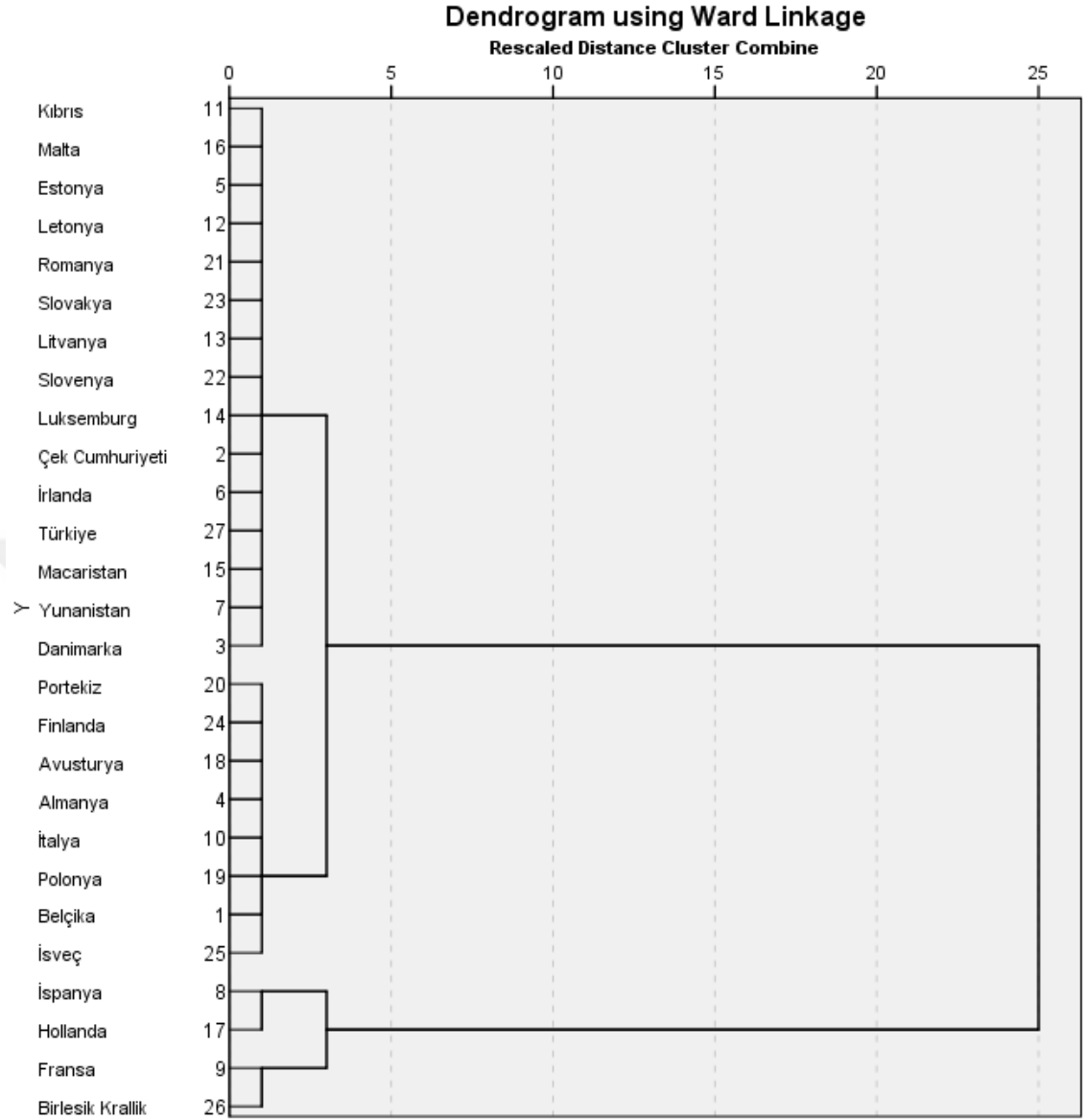
Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden kümeleme analizine tabi tutulduğu bu bölümde Hırvatistan ve Bulgaristan ülkeleri için yeterli veriye ulaşılamadığından dolayı bu ülkeler analiz haricinde tutulmuştur.

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden değerleri Tablo 28'de verilmiştir. Buna göre ilgili yıllar ve ülkeler için ortalama alındığında toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden değeri en fazla olan ülke 21.826,34 euro ile Birleşik Krallık olurken; toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden değeri en az olan ülke 37,032 euro ile Malta olmuştur. Türkiye'nin ilgili yıllar için sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden değeri ise ortalama 850,05 euro olarak gerçeklemiştir.

Tablo 28**Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Sakatlık Maaşının Euro Cinsinden Değerleri**

	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Türkiye	415,83	630,63	1.213,96	1.192,64	1.414,38	1.509,29
Çek Cumhuriyeti	660,02	1.076,74	1.706,23	1.752,18	1.652,47	1.545,04
Danimarka	2.667,10	3.711,16	22,18	22,17	21,01	20,11
Almanya	4.607,09	4.602,72	4.444,25	4.449,63	4.527,79	4.637,59
Estonya	42,39	72,03	175,78	188,29	203,00	216,69
İrlanda	584,87	1.181,25	1.844,35	1.788,76	1.783,43	1.939,63
Yunanistan	1.461,06	1.975,14	2.854,43	2.815,81	2.550,34	2.258,59
İspanya	7.562,64	10.502,09	13.569,95	13.843,69	14.129,62	14.571,09
Fransa	14.911,50	18.113,40	20.243,76	21.296,45	22.759,44	23.311,62
İtalya	4.001,00	4.266,00	4.682,00	4.246,00	4.422,00	4.299,00
Kıbrıs	28,57	46,19	62,97	64,96	65,48	63,25
Letonya	71,73	81,08	166,43	165,06	169,71	173,87
Litvanya	98,88	183,47	357,34	332,81	346,88	331,13
Luksemburg	377,00	485,77	402,48	427,00	415,07	418,54
Macaristan	596,40	1.212,81	1.077,73	995,67	0,00	0,00
Malta	29,75	42,70	36,84	34,66	33,84	35,13
Hollanda	11.211,00	12.061,00	12.764,00	12.858,00	12.773,00	13.151,00
Avusturya	2.967,09	3.906,29	4.312,20	4.446,32	4.441,00	4.370,98
Polonya	4.154,48	4.111,20	4.149,83	4.112,18	4.195,43	4.225,59
Portekiz	2.711,02	3.190,51	3.312,78	3.305,92	2.883,34	3.168,75
Romanya	211,83	394,51	841,12	746,95	574,50	519,73
Slovenya	236,71	258,77	280,94	274,96	223,31	213,08
Slovakya	200,38	332,43	675,33	711,91	750,00	775,78
Finlandiya	2.639,30	3.213,85	3.587,68	3.511,62	3.504,90	3.478,02
İsveç	5.800,10	7.559,85	6.381,47	5.996,37	5.857,24	5.649,31
Birleşik Krallık	21.262,39	18.970,02	23.714,96	22.525,69	23.040,97	19.649,20
Belçika	3.064,87	4.290,67	5.659,95	5.984,11	6.346,07	6.720,83

Kaynak: Eurostat

Grafik 14: Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Sakatlık Maaşının Euro Cinsinden Değerlerinin Dendrogram Analizi

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden değerlerinin dendrogram analiziyle oluşturulmuş grafiği Grafik 14'de gösterilmiştir. Dendrogram analizine göre 2000-2013 dönemi için toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden değerlendirilmesinde 4 farklı kümenin oluşturulması uygun bulunmuştur. Analize göre oluşan kümeler şu şekildedir:

1 numaralı küme: Belçika, Avusturya, Polonya, Portekiz, Finlandiya, İsveç,

2 numaralı küme: Almanya, İtalya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Romanya, Slovenya, Slovakya, Türkiye

3 numaralı küme: İspanya, Hollanda

4 numaralı küme: Fransa, Birleşik Krallık

Tablo 29

Toplam Sosyal Koruma Harcamaları İçindeki Sakatlık Maaşının Euro Cinsinden Değerlerinin Analizine Göre Uzaklık Matrisi ve Küme Oluşumları

Ülke	Kareli Öklit Uzaklığı	Küme
Türkiye	0	2
Romanya	2497616,813	2
Slovakya	2605560,933	2
Çek Cumhuriyeti	3108851,613	2
İrlanda	4442075,777	2
Lüksemburg	4808508,07	2
Macaristan	6259962,939	2
Litvanya	6376398,044	2
Slovenya	7079192,108	2
Estonya	9075506,889	2
Letonya	9255591,319	2
Kıbrıs	10925796,21	2
Malta	11346076,18	2
Yunanistan	26096037,81	2
Danimarka	66289850,07	2
Portekiz	76147973,27	1
Finlandiya	81013763,53	1
Avusturya	128694344,9	1
Polonya	160681822,6	1
İtalya	175128533,1	1
Almanya	193440489,1	1
Belçika	216006942,8	1
İsveç	470623276,3	1
İspanya	1595584190	3
Hollanda	1853521008	3
Fransa	4569325032	4
Birleşik Krallık	6228705744	4

Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye'nin 2000-2013 dönemi için, toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden analizinin değerlendirilmesi sonucu oluşan kümelerin kareli öklit uzaklıkları dikkate alındığında Almanya, İtalya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Romanya, Slovenya, Slovakya ve Türkiye'nin oluşturduğu 2 numaralı kümeye göre Türkiye'nin en yakın olduğu ülke Romanya olmuştur. Romanya'dan sonra Türkiye'ye en yakın ülke Slovakya iken; Türkiye'ye en uzak ülke Birleşik Krallık olmuştur.

SONUÇ

Bu çalışmada öncelikle sosyal devlet kavramının tanımı, tarihsel süreci ve uygulanması bakımından hangi araç ve amaçların kullanıldığı belirtilmiştir. Bu bağlamda sosyal devlet kavramının gelişimi Türkiye’de anayasalar düzeyinde; Avrupa Birliği ülkelerinde ise anlaşmalar ve uluslararası belgeler düzeyinde incelenmiştir. Çalışma aynı zamanda 28 Avrupa Birliği ülkesi ile Türkiye’yi sosyal harcamalar bakımından karşılaştırmalı bir analize tabi tutarak hiyerarşik kümeleme yöntemiyle incelemiştir. Bu bağlamda Türkiye’nin Avrupa Birliği ülkeleri ile benzerlik gösterdiği harcama alanları eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamaları bakımından kümelere ayrılarak incelenmiştir.

Avrupa Birliği ile Türkiye’nin sağlık harcamalarının karşılaştırılması sonucunda elde edilen sonuçlar şu şekildedir. Gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam sağlık harcamalarının payına göre Türkiye ve Romanya aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye’ye Romanya’dan sonra en yakın ülke Polonya olurken; en uzak ülke Fransa olmuştur. Gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki özel sağlık harcamalarının payı bakımından Danimarka, İrlanda, Litvanya, Polonya, İsveç, Türkiye ve Birleşik Krallık aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye’ye Birleşik Krallık’dan sonra en yakın ülke Danimarka olurken; en uzak ülke Kıbrıs olmuştur. Gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki kamu sağlık harcamalarının payı bakımından Bulgaristan, Kıbrıs, Letonya, Romanya, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye’ye Romanya’dan sonra en yakın ülke Bulgaristan olurken; en uzak ülke Fransa olmuştur. Toplam kamu harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı bakımından Bulgaristan, Finlandiya, Yunanistan, Macaristan, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye’ye Letonya’dan sonra en yakın ülke Macaristan olurken; en uzak ülke Almanya olmuştur. Toplam sağlık harcamaları içindeki kamu sağlık harcamalarının payı bakımından Avusturya, Belçika, Finlandiya, İtalya, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye’ye Finlandiya’dan sonra en yakın ülke İspanya olurken; en uzak ülke Kıbrıs olmuştur. Kişibaşına düşen sağlık harcamalarının 2011 yılı bazlı dolar cinsinden değeri bakımından Bulgaristan, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Romanya, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine

göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Letonya'dan sonra en yakın ülke Romanya olurken; en uzak ülke Lüksemburg olmuştur.

Avrupa Birliği ile Türkiye'nin eğitim harcamalarının karşılaştırılması sonucunda elde edilen sonuçlar şu şekildedir. Eğitim harcamalarının kamu kurumlarındaki payına göre Türkiye tek başına bir grup oluşturmuştur. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Hollanda'dan sonra en yakın ülke Kıbrıs olurken; en uzak ülke Belçika olmuştur. Gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki yükseköğretim harcamalarının payına göre Finlandiya, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Finlandiya'dan sonra en yakın ülke Danimarka olurken; en uzak ülke Letonya olmuştur. Gayrisafi yurtiçi hasıla içindeki toplam eğitim harcamalarının payına göre Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, İtalya, Slovakya, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Hırvatistan'dan sonra en yakın ülke İtalya olurken; en uzak ülke Kıbrıs olmuştur.

Avrupa Birliği ile Türkiye'nin sosyal koruma harcamalarının karşılaştırılması sonucunda elde edilen sonuçlar şu şekildedir. Toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yönetsel giderlerin euro cinsinden analizine göre Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, İspanya, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Polonya'dan sonra en yakın ülke Finlandiya olurken; en uzak ülke Almanya olmuştur. Toplam sosyal koruma harcamaları içindeki hastalık giderleri ve sağlık hizmetlerinin euro cinsinden analizine göre Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Avusturya'dan sonra en yakın ülke Danimarka olurken; en uzak ülke Almanya olmuştur. Toplam sosyal koruma harcamaları içindeki emeklilik harcamalarının euro cinsinden analizine göre Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine

göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Yunanistan'dan sonra en yakın ÷lke Danimarka olurken; en uzak ÷lke Almanya olmuştur. Toplam sosyal koruma harcamaları içindeki yaşlılık aylığının euro cinsinden analizine göre Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Avusturya, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovenya, Slovakya, Finlandiya, İsveç, İspanya, Hollanda, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Polonya'dan sonra en yakın ÷lke Avusturya olurken; en uzak ÷lke Almanya olmuştur. Toplam sosyal koruma harcamaları içindeki sakatlık maaşının euro cinsinden analizine göre Almanya, İtalya, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, İrlanda, Yunanistan, Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Romanya, Slovenya, Slovakya, Türkiye aynı grupta yer almışlardır. Kümeleme analizine göre harcamaların benzerliği bakımından Türkiye'ye Romanya'dan sonra en yakın ÷lke Slovakya olurken; en uzak ÷lke Birleşik Krallık olmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKBAŞ, D. (2009). “Avrupa Birliği Sosyal Politikası”, *Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- AKICI, A., O. (2010), “ Türk Hukukunda Sosyal Devlet İlkesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ALP, Ö. (2008). “ Yeni Bir Refah Devleti Modeline İlişkin Temellendirme (Aristotelesçi Bir Yaklaşım: Yetenekler ve İşlevlilikler), *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AŞİRET, N. (2011), “ “Sosyal Devlet”de Güvencesiz Yaşam”, *Yüksek Lisans Tezi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BAĞCAN, S. (2013), “ Sosyal Devlet Bağlamında Yazılı Basında Sosyal Sorumluluk Kampanyaları: Hürriyet ve Milliyet Gazeteleri”, *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BATUR, B. (2011), “Sosyal Devlet Bağlamında Sosyal Politika ve Projelerin Sosyolojik Bir İncelemesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- BEKİROĞLU, C. (2010). “Türkiye’de İşsizlik Sorununun Çözümlemesinde Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- BELENLİ, T. (2012), “ Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nde Sosyal Devlet Olgusu ve Sosyal Politikalar (1923-1938)”, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- CANSOY, M., S. (2013), “Turkish Welfare State In the Neoliberal Era: Emergence of Class-Based Citizenship Regimes”, *Yüksek Lisans Tezi*, Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÇİMEN, H., Ç. (2009), “Sosyal Devlet İlkesi Açısından Ailenin Korunması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DOĞAN, Y. (2008), “ Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Gelişimi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- ELA, E., D. (2007), “ Sosyal Devlet Anlayışındaki Değişikliklerin Türkiye’de Uygulanan İstihdam Politikalarına Etkisi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ERDAL, S. (2012), “Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti Uygulamaları Açısından İsveç Modelinin Değerlendirilmesi”, *Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

- EZGİN, E. (2011), “ Türkiye’de Sosyal Devlet Üzerine Bir Karşılaştırma”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GENÇ, İ. (2009), “Neoliberal İktisat Politikaları ve Sosyal Devlet Arasındaki İlişkilerin Analizi ve Sosyal Devletin Geleceği”, *Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GÜÇ, Y. (2015), “Refah Devletinin Gelişimi ve Türkiye’de Refah Devleti Algısı: İstanbul İlinde Bir Alan Araştırması”, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÜL, Y. (2014), “2008 Yılı Küresel Ekonomik Kriz Sürecinde Türkiye’nin Maastrich Kriterlerine Yakınlaşmasının Kümeleme Analizi Yöntemiyle İncelenmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- GÜMÜŞ, A., T. (2010), “Sosyal Devlet Anlayışının Gelişimi ve Dönüşümü”, *Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- GÜMÜŞ, İ. (2012), “Devlet Müdahalesi ve Piyasalaşma Kıskaçında Refah Devleti: Türkiye’de Sosyal Güvenlik Reformu”, *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÜNAYDIN, D. (2011), “Küreselleşmenin Refah Devleti Sağlık Politikalarına Etkileri: Türkiye Örneği”, *Doktora Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- GÜNER, O. (2014), “2008 Krizi Sonrası Sosyal Güvenlik Harcamaları Bağlamında Avrupa Refah Devleti”, *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KAVILI, H. (2016), “Bulanık Kümeleme Analizi ve Gençlerde Sigara İçme Eğilimi Üzerine Bir Uygulama”, *Yüksek Lisans Tezi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- KİTAPCI, İ. (2007), “ Sosyal Devlet Işığında Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Sorunları ve Reform Arayışları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- KONUK, A., N. (2011), “1980’den Günümüze Değişen Sosyal Devlet Anlayışı İçerisinde Sağlık Harcamaları ve Politikaları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KÖSE, S. (2013), “ Sürdürülebilirlik Perspektifi İçinde Sosyal Devlet Yaklaşımı: STK’ların Sosyal İnovasyon Rolü ve Yoksullukla Mücadelede Son Modeli”, *Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZCAN, A. (2004), “ Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarının Sosyal Devlet İlkesi Açısından Konut, Eğitim, Sağlık ve Sosyal Güvenlik Konuları Üzerinden Karşılaştırılması”, *Yüksek Lisans Tezi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.

- ÖZCAN, G. (2009), “ Türkiye’de Kamu Harcamalarının Sosyal Refah Devleti Anlayışı Açısından Değerlendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- ÖZDEMİR, İ., M. (2008), “Küreselleşme Sürecinde Türkiye’de Sosyal Devlet ve Sosyal Hizmetler”, *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ÖZDEMİR, S. (2004), “Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti”, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÖZTÜRK, Y. (2009), “ Sosyal Devlet Bağlamında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Rolü”, *Yüksek Lisans Tezi*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- SAĞLAM, Ö. (2011), “ Sosyal Devlet ve İnsan Hakları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- SAKA, Y. (2010). Avrupa Birliği Sosyal Politikasının Gelişimi ve Türkiye’nin Avrupa Birliği Sosyal Politikasına Uyumu, *Avrupa Birliği Uzmanlığı Yeterlik Tezi*, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı, Ankara.
- SARICA, Ş. (2008), “Farklı Refah Devleti Modellerinde Sosyal Harcamaların Niteliği: Emek Gücünün Meta Niteliği Açısından Bir Değerlendirme”, *Doktora Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- SELÇUK, H. (2015), “Yoksullukla Mücadelede Sosyal Devlet Anlayışının Etkisi: Isparta Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Örneği”, *Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- ŞİMŞEK, H. (2012), “ Türkiye’de 1980 Sonrası Süreçte Sosyal Devlet ve Yoksullukla Mücadele”, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TAŞĞIN, N., Ş. (2010), “Refah Devleti ve İnsan Hakları Açısından Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma”, *Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TİYEKLİ, M. (2008), “ Sosyal Devlet İlkesi Bakımından Türkiye’de Sosyal Güvenlik Uygulaması ve Sosyal Güvenlikte Reform Arayışları”, *Yüksek Lisans Tezi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- TOPAK, O. (2007), “200’li Yıllarda Türkiye’de Refah Devleti”, *Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- UZUN, S. (2010), “1982 Anayasasına Göre Sosyal Devlet İlkesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YALÇIN, N. (2013), “Kümeleme Analizi ve Uygulaması”, *Yüksek Lisans Tezi*, Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

- YILMAZ, F. (2013), “OECD Ülkeleri ve Türkiye’de Refah Devleti Bağlamında Kamu Sosyal Harcamalarının Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri”, *Yüksek Lisans Tezi*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- YILMAZ, M. (2010), “Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Sosyal Harcamaların OECD ve Türkiye’de Karşılaştırmalı Analizi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YILMAZTÜRK, A. (2004), “Gelir Vergisi Kanunu’ndaki İstisna ve Muafiyetlerin Sosyal Devlet Açısından Değerlendirilmesi”, *Yüksek Lisans Tezi*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Sürelî Yayınlar

- ACAR, A., İ., & Kitapçı, İ. (2008). “Sosyal Güvenliğin Demografik Boyutu: Türkiye’deki Emeklilik Sistemindeki Değişim”, *Maliye Dergisi*, 154, 77-98.
- AIDUKAITE, J. (2009). “Old Welfare State Theories and New Welfare Regimes in Eastern Europe”, *Challenges and Implications*, 42, 23-39.
- ALKAN, U. (2015). “Avrupa’da Refah Devleti ve Göç İlişkisi: Refah Şovenizmi Örneği”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70 (3), 751-768.
- ALP, S. (2009). “Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör”, *Maliye Dergisi*, 156, 265-279.
- ARTAZCOZ, L., CORTES, I., BENAVIDES, F., G., AGUIR V., E., BARTOLL, X., VARGAS, H., ve BORRELL, C. (2016). “Long Working Hours and Health in Europe: Gender and Welfare State Differences in a Context of Economic Crisis”, *Health & Place*, 40, 161-168.
- AUBRY, A., BURZYNSKI, M., ve DOCQUIER, F. (2016). “The Welfare Impact Of Global Migration In OECD Countries”, *Journal of International Economics*, 101, 1-21.
- AYGEN, M. (2014). “Sosyal Belediyecilik Üzerine Bir İnceleme: Elazığ Belediyesi Örneği”, *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 173-192.
- BABAHAN, A. (2009). “Bir Sosyal Politika Projesi Olarak Köy Enstitüleri”, *Alternatif Politika*, 1(2), 194-226.
- BAYRAKTAR, C. (2012). “Keynes ve Refah Devleti”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 247-261.
- BERGH, A., DACKEHAG, M., ve RODE, M. (2016). “Are OECD Policy Recommendations For Public Sector Reform Biased Against Welfare States? Evidence From A New Database”, *European Journal Of Political Economy*, <http://dx.doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2016.09.001>.

- BERGH, A., ve BJORNSKOV, C. (2014). "Trust, Welfare States And Income Equality: Sorting Out The Causality", *European Journal of Political Economy*, 35, 183-199.
- BERKAY, F. (2013). "1980-2010 Döneminde Sosyal Refah Devleti Çerçevesinde Türkiye'de Sosyal Güvenlik Harcamalarının Gelişimi", *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 4 (9), 1-20.
- BORJAS, G., J. (2016). "Does Welfare Reduce Poverty?", *Research in Economics*, 70, 143-157.
- CEBECİ, K. (2008). "Küreselleşme Bağlamında Ulus-Devletin Egemenlik Gücünün Dönüşümü", *Sayıştay Dergisi*, 71, 23-39.
- ÇAMPINARI, E., T. (2007). "Transformation Of Welfare State, New Solidarity And Families In Davos Period", *Aile ve Toplum*, 3(12), 101-111.
- ÇELİK, F. (2007). "Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanan IMF Programları ve Refah Devleti Anlayışı", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4 (2), 1-16.
- ÇIMRIN, F., K., & DURDU, Z. (2015). "Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sisteminin Dönüşümü ve Bireysel Emeklilik Sistemi", *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(8), 60-75.
- ÇIMRIN, K., F. (2009). "Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Refah Devleti İlişkisi Üzerine", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 23, 195-204.
- ÇIMRIN, K., F., & Durdu, Z. (2014). "Refah Devletinin Yeniden Yapılanması ve Emeklilik Sistemlerine Etkileri", *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 3 (5), 30-47.
- DAHL, E., ve WEL, K., A. (2013). "Educational Inequalities In Health In European Welfare States: A Social Expenditure Approach", *Social Science & Medicine*, 81, 60-69.
- DANIELE, G. ve GEYS, B. (2015). "Interpersonal Trust And Welfare State Support", *European Journal Of Political Economy*, 39, 1-12.
- DENER, M. DÖRTERLER, M. ve ORMAN, A. (2009). "Açık Kaynak Kodlu Veri Madenciliği Programları: WEKA'da Örnek Uygulama", XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 11-13 Şubat 2009, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa 2009, 787-796.
- DILLS, A., K., ve JULIAN, H., R. (2014). "Religiosity and State Welfare", *Journal of Economic Behavior & Organization*, 104, 37-51.
- DISNEY, R. (2007). "Population Ageing And The Size Of The Welfare State: Is There A Puzzle To Explain?", *European Journal of Political Economy*, 23, 542-553.
- DURAL, B., A., & Zeyrekli, S. (2008). "Sosyal Devletin Eğitim İşlevi", *Üniversite ve Toplum Dergisi*, 8 (2).

- DURDU, Z. (2009). "Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 37-50.
- DURDU, Z. (2009). "Modern Devletin Dönüşümünde Bir Ara Dönem: Sosyal Refah Devleti", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, 22, 37-50.
- EIKEMO, T., A., BAMBRA, C., JUDGE, K., ve RINGDAL, K. (2008). "Welfare State Regimes And Differences In Self-Perceived Health In Europe: A Multilevel Analysis", *Social Science & Medicine*, 66, 2281-2295.
- ERDAL, L. (2014). "Türkiye'de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli", *Sosyoekonomi*, 22(22), 171-192.
- ERDOĞAN, G. (2008). "Avrupa Sosyal Şartı ve Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı", *TBB Dergisi*, 77, 123-166.
- FAZELI, R., ve FAZELI, R. (2010). "The Impact Of The Welfare State And Social Policy On The Working Population: The Recent British Experience", *Social Economics*, 39, 101-125.
- FİDAN, A. (2009). "2009 Yerel Seçimlerinde Siyasi Partilerin Sosyal Yardımlara İlişkin Yaklaşımları: Söylemler ve Eylemler", *Toplum ve Demokrasi*, 3 (5), 39-56.
- GASTON, N. ve RAJAGURU, G. (2013). "International Migration And The Welfare State Revisited", *European Journal of Political Economy*, 29, 90-101.
- GENCER, B. (2009). "Sosyal Devletten Kerim Devlete", *Bilgi Dergisi*, 11, 1-18.
- GENÇ, Y., S. (2015). "İbni Haldun'un Devlet Anlayışı Çerçevesinde "Refah Devleti" ve "İktisadi Kalkınma" Düşüncesi", *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 141-169.
- GÖKBAYRAK, Ş. (2010). "Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Dönüşümü", *Çalışma ve Toplum*, 25(2), 141-162.
- GÖKBUNAR, R., & KOVANCILAR, B. (1998). "Sosyal Refah Devleti ve Değişim", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, 251-266.
- GÖKBUNAR, R., ÖZDEMİR, H., & UĞUR, A. (2008). "Küreselleşme Kıskaçındaki Refah Devletinde Sosyal Refah Harcamaları", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9 (2), 158-173.
- GÜL, S., S. (2000). "Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakülte Dergisi*, 40 (3-4), 51-66.
- GÜVERCİN, H., C. (2004). "Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi", *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57 (2), 89-95.

- HAZMAN, G., G. (2011). "Türkiye'de Gelir Dağılımında Adalet ve Sosyal Güvenlik Harcamaları Arasındaki Nedensellik İlişkisi", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16 (1), 205-216.
- KALAYCI, İ., & Aytekin, B. (2013). "Büyük Durgunluk ve Avrupa Refah Devleti Modeli Açısından Norveç, Yunanistan ve Türkiye: Diyalektik İlişkiler", *Sayıştay Dergisi*, 90, 19-47.
- KARAMAN, B. ve ÖZÇALIK, M. (2007). "Türkiye'de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü", *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(1), 25-41.
- KESGİN, B. (2012). "Kentsel Yoksulluğa Yönelik Yerinden ve Yerel Müdahale: Sosyal Belediyecilik", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 169-180.
- KIM, I., MUNTANER, C., SHAHIDI, F., V., VIVES, A., VANROELEN, C., ve BENACH, J. (2012). "Welfare States, Flexible Employment, and Health: A Critical Review", *Health Policy*, 104, 99-127.
- KIRVAL, L. (2011). "The Future of The European Union: The Role Supranational Public Sphere And The Welfare State Policies", *Marmara Journal of European Studies*, 19(1), 27-52.
- KOÇAK, O., & Tiryaki, D. (2011). "Sosyal Devlet Anlayışında Sağlık Politikalarının Önemi ve Sağlıkta Dönüşüm Programının Değerlendirilmesi: Yalova Örneği", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 55-88.
- KOÇAK, O., & Tiryaki, D. (2011). "Sosyal Devlet Anlayışında Sağlık Politikalarının Önemi ve Sağlıkta Dönüşüm Programının Değerlendirilmesi: Yalova Örneği", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (19), 55-88.
- KOL, E. (2014). "Refah Rejimleri Açısından Sağlık Sistemlerinin Değerlendirilmesi: Güney Avrupa Refah Modeli ve Türkiye", *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 3 (5), 15-31.
- KORAY, M. (2001). "Küreselleşen Dünyada Avrupa Modeli'nin Sınırları ve Sorunları: Refah Devleti Nereye?", *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 9 (2), 9-43.
- KOUBA, L. (2016). "A Survey: Theory of Control And Welfare State Attitudes", *Social and Behavioral Sciences*, 220, 210-216.
- KOVANCI, O. (2006). "The Third Sector And The Changing Welfare State", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61(2), 159-173.
- KOYUNCUGİL, A., S. Ve ÖZGÜLBAŞ, N. (2009). "Veri Madenciliği: Tıp ve Sağlık Hizmetlerinde Kullanımı ve Uygulamaları", *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 2(2), 21-32.
- LIM, H., S., ve ENDO, C. (2016). "The Development Of The Social Economy In The Welfare Mix: Political Dynamics Between The State And The Third Sector, The Social Science Journal", <http://dx.doi.org/10.1016/j.soscij.2016.09.002>.

- MURPHY, D. (2016). "Welfare Consequences Of Asymmetric Growth", *Journal Of Economic Behavior & Organization*, 126, 1-17.
- MÜTEVELLİOĞLU, N. (2006). "Sosyal Devletin Meşruiyeti", *"İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8 (2), 1-21.
- NEGİZ, N. (2011). "Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri Açısından Isparta Belediyesi: Farkındalık, Yararlanma ve Değerlendirme Açısından Bir Araştırma", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 323-341.
- NELSON, K., ve FRITZELL, J. (2014). "Welfare States And Population Health: The Role Of Minimum Income Benefits For Mortality", *Social Science & Medicine*, 112, 63-71.
- ÖZAYDIN, M., M. (2013). "Refah Devletinin Krizi, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Yükselen Sivil Toplum", *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 2 (3), 74-91.
- ÖZCAN, G. (2014). "Sosyal Bütçe Teorik Yapısı ve Türkiye'de Anayasal Temelleri", *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 99-108.
- ÖZDEMİR, S. (2007). *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- ÖZDEMİR, S. (2010). "Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 153-204.
- ÖZDEMİR, S. *Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti*. 2.Basım. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, 2007.
- ÖZEKES, S. (2003). "Veri Madenciliği Modelleri ve Uygulama Alanları", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 2(3), 65-82.
- ÖZER, A. (2015). "Sosyal Ekonomi Politikaları Kapsamında Sosyal Belediyecilik Anlayışı, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi", 15 (35), 79-100.
- PEKTAŞ, E., K. (2010). "Türkiye'de Sosyal Belediyecilik Uygulamaları ve Temel Sorunlar", *Akademik İncelemeler Dergisi*, 5(1), 4-22.
- POLESE, A., MORRIS, J. ve KOVACS, B. (2015). "Introduction: The Failure And Future Of The Welfare State In Post-Socialism", *Journal Of Eurasian Studies*, 6, 1-5.
- ROUHANI, O., M., GEDDES, R., R., GAO, O., H., ve BEL, G. (2016). "Social Welfare Analysis Of Investment Public-Private Partnership Approaches For Transportation Projects", *Transportation Research Part A*, 88, 86-103.

- SAVAŞ, S., TOPALOĞLU, N. ve YILMAZ, M. (2012). “Veri Madenciliği ve Türkiye’deki Uygulama Örnekleri”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 11(21), 1-23.
- SUNAL, O. (2011). “Sosyal Politika: Sosyal Adalet Açısından Kuramsal Bir Değerlendirme”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 66(3), 283-305.
- SUWANKIRI, B., RAZIN, A., ve SADKA, E. (2016). “The Welfare State And Migration: A Dynamic Analysis Of Political Coalitions”, *Research In Economics*, 70, 122-142.
- ŞENKAL, A. (2005). “Sosyal Politika ve Sosyal Vatandaşlık: Kölelikten Sosyal Vatandaşlığa (Avrupa Birliği Sosyal Vatandaşlık Örneği)”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 50, 225-258.
- ŞENKAL, A., & DOĞAN, M. (2012). “Sosyal Politika ve Sosyal Haklar; Vatandaşlık Haklarının Yeniden Kavramsallaştırılması Arayışı”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(17), 63-80.
- ŞENKAL, A., & Sariipek, D., B. (2007). “Avrupa Birliği’nin Karşılaştırmalı Refah Modelleri ve Sosyal Politikada Devletin Değişen Rolü”, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (2), 146-175.
- ŞENTÜRK, M. (2014). “Social Welfare Practises Of The State And NGOs In Turkey: New Trends and Necessities”, *Turkish Journal of Sociology*, 3(28), 309-319.
- TAYYAR, A., ve ÇETİN, B. (2013). “Liberal İktisadi Düşünce Devlet”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 107-120.
- TEMELLİ, S. (2003). “Türkiye’de Sosyal Harcamaların Gelişimi”, *Eğitim Bilim Toplum*, 1(4), 34-45.
- TEPE, F., F. (2005). “An Introduction To The Swedish Welfare State”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 261-274.
- TOPRAK, D. (2015). “Uygulamada Ortaya Çıkan Farklı Refah Devleti Modelleri Üzerine Bir İnceleme”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(21), 151-175.
- TOPRAK, D., & Şataf, C. (2009). “Türkiye’de Yerel Yönetimler Reformu Çerçevesinde Sosyal Belediyecilik Yaklaşımı”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1), 11-24.
- TURAN, E., AYDİLEK, E., & ŞEN, A., T. (2016). “Avrupa Sosyal Modeli ve Türkiye’deki Sosyal Politikaların Tarihsel Bağlamda Karşılaştırmalı Analizi”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 11, 1-17.
- ULUTÜRK, S., ve ERSEZER, D. (2005). “Gelir, Gelir Dağılımı Yaklaşımları ve Devletin Rolü”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları Prof. Dr. Türkan Öncel’e Armağan*, 47, 88-105.

UZUN, A., M. (2003). “Yoksulluk Olgusu ve Dünya Bankası”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4(2), 155-173.

YOLCUOĞLU, İ., G. (2012). “Türkiye’de Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2), 145-158.

YORGUN, S. (2013). “Sosyal Politika Açısından 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu”, *Çalışma ve Toplum*, 39, 337-379.

YÜKSEL, F. (2007). “Sosyal Devletin Dönüşüm Sürecinde Yerel Yönetimlerin Yeni İşlevleri”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 62 (1), 279-298.

Diğer Yayınlar

<https://ab.ibb.gov.tr/avrupa-birligi/abnin-tarihcesi/>, Erişim Tarihi: 02.06.2017

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982).

ÖZGEÇMİŞ

Adapazarı Atatürk Süper Lisesi (YDA)'dan mezun olan UYĞUN, lisans öğrenimine 2008 yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde başladı. Birinci sınıfı bu üniversitede tamamladıktan sonra yatay geçiş yaparak Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümüne geldi. 2010- 2011 eğitim ve öğretim yılında Polonya'da Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Sączu üniversitesinde İktisat bölümünde Erasmus Öğrenci Hareketliliği Programı ile bir sene eğitim gördü. 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde lisans öğrenimini tamamladı. 2014 yılında Sakarya Üniversitesi Maliye bölümünde Yüksek Lisans çalışmalarına başladı. 2015 yılından beri Sakarya Üniversitesinde Arş. Gör. Olarak çalışmaktadır.